

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ЛУЦЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ»
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ**

Збірник матеріалів

**VII Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю**

**«Національна освіта в стратегіях
соціокультурного вибору: теорія, методологія,
практика»**

Частина 1

Луцьк – 2023

УДК378.011.33

Рекомендовано до друку
Науково-методичною радою Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
(протокол № 3 від 12 грудня 2023 року)

Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика: зб. матеріалів VII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. 30 листопада 2023 року / [наук. ред.: П. М. Бойчук, О. Л. Фаст]. Луцьк: КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради. Частина 1. 2023. 148 с.

Наукові редактори:

П. М. Бойчук, кандидат педагогічних наук, доцент, заслужений працівник освіти України, ректор Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

О. Л. Фаст, кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з науковопедагогічної роботи та міжнародної співпраці Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Редакційна колегія:

Н. В. Іванова, доктор філософських наук, доцент, професор кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

П. В. Білоус, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри філології Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

О. М. Семенов, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови і літератури Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Рецензенти:

М. В. Надутенко, кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник відділу лінгвістики українського мовно-інформаційного фонду Національної академії наук України, керівник Загальноукраїнського центру словникарства.

О. П. Цюняк, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки початкової освіти, викладач Івано-Франківського фахового коледжу Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

У збірнику представлені тези доповідей, що висвітлюють сучасні проблеми національної освіти. Проблематика збірника матеріалів диференційована відповідно до актуальних проблем вищої та фахової передвищої освіти: націєтворчий потенціал освіти; дитинознавчі та школознавчі студії; інтеграція науки і освіти: методологічні рефлексії змісту вищої та фахової передвищої освіти; забезпечення якості педагогічної освіти: національний та глобальний контексти; рідномовна та іншомовна освіта, медіаосвіта; наукові здобутки дослідників-початківців.

Для науково-педагогічних, педагогічних працівників, аспірантів, молодих вчених, викладачів, учителів, студентів і магістрантів закладів педагогічної вищої і фахової передвищої освіти, методистів інститутів післядипломної педагогічної освіти.

© КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, 2023

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1

ДИТИНОЗНАВЧІ ТА ШКОЛОЗНАВЧІ СТУДІЇ: НАЦІЄТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ

Людмила Чурсіна ОСВІТНІ ОБРІЇ УЧНІВСЬКОЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ У РАМКАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	8
Єлизавета Тіхова ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНО-ТВОРЧОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З БІОЛОГІЇ ТА ЕКОЛОГІЇ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ.....	10
Алла Хомярчук ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ.....	13
Тетяна Стегній НАВЧАЛЬНИЙ КВЕСТ З МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	16
Людмила Сєрова ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДОШКІЛЬНИКІВ З ПОРУШЕННЯМ ЗОРУ.....	21
Вікторія Махніцька ЛОГОРИТМІКА: РИТМОТЕРАПІЯ ДЛЯ ДІТЕЙ З РАС.....	26
Світлана Міліщук ВИЗНАЧЕННЯ СТАДІЙ ЗОБРАЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	30
Софія Гуріна, Наталія Рудічева ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ...	35

РОЗДІЛ 2

РІДНОМОВНА ТА ІНШОМОВНА ОСВІТА У КОНТЕКСТІ БАГАТОМАНІТНОСТІ ТА МУЛЬТИКУЛЬТУРНОСТІ СУСПІЛЬСТВА

Валентина Триндюк ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	37

Людмила Шуст ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ РІДНОГО КРАЮ ЗА ПРИНЦИПАМИ НУШ (НА ПРИКЛАДІ ПОЕЗІЇ Н. ГУМЕНЮК).....	41
Mariana Lukianchuk INNOVATIVE TECHNOLOGIES FOR LEARNING FOREIGN LANGUAGES IN THE CONTEXT OF THE SOCIETY DIVERSITY .	44
Валентина Верещака, Ірина Бойко АНГЛІЙСЬКІ LIFE SKILLS У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	49
Наталя Дзямулич ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОГО ДОРОБКУ СЕРГІЯ ЖАДАНА У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ЛІТЕРАТУРИ.....	51
Світлана Денисова, Оксана Кузьмич ДОСЛІДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ЕФЕКТУ АУДІЮВАННЯ ТА ГОВОРІННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ФОНІ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ.....	54

РОЗДІЛ 3

НАУКОВА ОСВІТА ДЛЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО ГРОМАДЯНСТВА

Олеся Церковняк-Городецька ПРАЦЯ МАРКА ГРУШЕВСЬКОГО «ДИТИНА В ЗВИЧАЯХ І ВІРУВАННЯХ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ» (до історії українського дитинознавства).....	57
Ірина Чемерис ДУХОВНО-СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ЗДОРОВ'Я У ТВОРЧОСТІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ.....	59

РОЗДІЛ 4

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ

Natalia Kyseliuk VIDEO CONFERENCING AND VIRTUAL CLASSROOMS AS THE MOST EFFICIENT INTERACTIVE TECHNOLOGIES USED IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING.....	61
Катерина Вітчинкіна ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ДИЗАЙНЕРСЬКІЙ ОСВІТІ: ПРИКЛАД МІЖНАРОДНИХ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ У КНР.....	64
Мирослава Голембієвська, Людмила Клівчук КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЯ УРОКУ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ: ВІД ПІДРУЧНИКА ДО СУЧАСНОГО ГАДЖЕТА.....	68

Людмила Доложевська ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	71
Сергій Кирпа ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПІД ЧАС ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ.....	75
Ірина Кузьміна ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (НА ПРИКЛАДІ ВИКЛАДАННЯ СЛОВЕСНИХ ДИСЦИПЛІН.....	78
Георгій Масюк ВПЛИВ AI-ТЕХНОЛОГІЙ НА ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС.....	81
Інна Савченко, Ірина Пантюхіна ПІДСИЛЕННЯ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ ЧЕРЕЗ СТВОРЕННЯ ВЛАСНИХ ЦИФРОВИХ ЗАСТОСУНКІВ.....	83

РОЗДІЛ 5

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ГЛОБАЛЬНИЙ КОНТЕКСТИ

Наталія Грона ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД: ЗМІСТ ТА ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ В КУРСІ ВИКЛАДАННЯ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	88
Алла Мартинюк FLIPPED LEARNING TECHNOLOGY IN PRACTICE OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT.....	92
Альвіна Алиєва ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	96
Ірина Забіяка, Оксана Ковальчук БАЗОВІ МОДЕЛІ ДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН.....	98
Наталія Борбич СУТНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ: ПОНЯТІЙНИЙ АНАЛІЗ.....	103
Євгенія Дурманенко ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ.....	107

Сергій Марчук РІВНЕВІ ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ- БАКАЛАВРІВ.....	112
Oleksandr Romanenko, Yuriy Yanishevskyi QUALITY ASSURANCE OF PRODUCTION PEDAGOGICAL PRACTICES OF PHYSICAL EDUCATION STUDENTS	117
Любов Надкернична, Валентина Сверлович ТЕНДЕНЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ.....	122
Надія Пушкар ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-ДОСЛІДНИКА ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ФАХОВОМУ КОЛЕДЖІ.....	126

РОЗДІЛ 6

БІБЛІОТЕКА І КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ У КРИЗОВИЙ ЧАС

Maryna Shlenova THE COOPERATION OF LIBRARIES AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE: NEW ERA OF INFORMATION	130
Надія Горбач АВТОМАТИЗОВАНА БІБЛІОТЕЧНА СИСТЕМА UNILIV ЯК ІНСТРУМЕНТ АДАПТАЦІЇ ДО СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА	133
Наталія Ляшук НОВІ ФОРМИ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ БІБЛІОТЕК.....	138
Ольга Подворнюк ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ БІБЛІОТЕКИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ.....	143

РОЗДІЛ 1

ДИТИНОЗНАВЧІ ТА ШКОЛОЗНАВЧІ СТУДІЇ: НАЦІЄТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ

Людмила Чурсіна

*кандидат філол. наук, доцент, доцент кафедри германської і романської філології ХГУ «Народна українська академія»; керівник гуртка «Французька мова» КЗ «Харківська Мала академія наук Харківської обласної ради»,
м. Харків, Україна*

ОСВІТНІ ОБРІЇ УЧНІВСЬКОЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ У РАМКАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: позашкільна освіта, обдаровані учні, учнівська науково-дослідна робота, навчальна мотивація, проєкт, Всеукраїнський конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України.

Більше п'ятнадцяти років поспіль філіал Харківського відділення Малої академії наук, зокрема його мовознавче відділення у рамках роботи гуртка «Французька мова» і досвіду роботи з обдарованими учнями, відзначається яскравими здобутками у підготовці когорти призерів і переможців на III-ому Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України. Юні дослідники представляли різні школи м. Харкова і Харківщини: ХСШ № 17, ХСШ № 162; ХНВК№45 «Академічна гімназія», ХСШ № 166 «Вертикаль», Солоницівський колегіум, ХСШ № 108. Остання перемога 2023 року здобувалася в непростих умовах воєнного стану. Деякі з наших вихованців ставали двічі лауреатами Президентської стипендії за два роки поспіль.

Та перш ніж стати призерами і переможцями, всі вони без винятку пройшли всебічну тренінг-підготовку з французької мови, включаючи її розмовний аспект, елементи наукового стилю і красномовства, мовний етикет публічного захисту тощо. Значну увагу було зосереджено також на теоретичному аспекті, зокрема на тому, що стосувалось теорії лінгвістики в рамках досліджуваної теми. У такий спосіб учні долучалися до науково-пошукової роботи і досягали вражаючих звершень з покращення рівня володіння французькою мовою, з опанування науковим стилем французької і рідної мов, з практичного володіння інтернет-технологіями у ході підготовки дослідницького проєкту, постерів і презентацій.

Наші вихованці набували неабиякого досвіду публічного виступу і захисту перших наукових здобутків. Вони поринали у цікавий світ наукової розвідки. І головне – вони «вчили вчитися», вчилися переживати перші успіхи і неуспіхи дослідника-початківця, долати перешкоди на шляху до омріяної мети. Сформована у такий спосіб навчальна мотивація активізувала їх пізнавальну активність. За відносно короткий період наші вихованці засвоювали значний за обсягом освітній контент. І це все, навчаючись паралельно у школі. Долучаючись до науково-дослідної роботи, вони змінювали навчальні пріоритети, значно покращували результати успішності в школі з інших шкільних предметів, проявляли лідерські позиції у багатьох сферах шкільного життя (участь у районних і обласних олімпіадах з французької мови, у конкурсах знавців французької мови для школярів і т. ін). У вивченні французької мови гуртківці виходили за рамки шкільної програми, поглиблювали знання з граматики і синтаксису французької мови, значно розширювали словарний запас, суттєво його поповнювали за рахунок специфічних лінгвістичних термінів і понять, покращували навички говоріння і сприйняття на слух.

Показово, що таких високих показників з володіння французької мови досягали учні, для яких ця мова була другою іноземною мовою, яку вони вивчали у школі. В позашкільному закладі вони поглиблювали й удосконалювали знання з французької мови в позаурочний час. Варто відзначити значний внесок у пропагування і надання якісних освітніх послуг Харківське відділення Alliance Française. Тут гуртківці мали можливість для закріплення своїх успіхів в оволодінні французькою мовою скласти міжнародний іспит DELF.

Отже, науково-дослідна робота учнів являє собою фактор потужної мотивації для гуртківців в основній навчальній діяльності за шкільною програмою. Для деяких вихованців цілком природним є поєднання фізики, математики, комп'ютерних наук з іноземними мовами, для інших більшу цікавість викликають географія, біологія у поєднанні з високим рівнем володіння іноземними мовами, ще для когось в пріоритеті – знання декількох іноземних мов. І вже потому, на них чекав вступ до омріяних вищих навчальних закладів. Успішне навчання в новому академічному середовищі не ставало на заваді інших здобутків наших вихованців: складання іспиту DALF на рівень володіння французькою мовою C1, досконале вивчення третьої іноземної мови (наприклад, китайської), участь у міжнародних грантах і проєктах. Позитивна атмосфера учіння захоплює і розширяє горизонти успішності на інших етапах їхнього життєвого шляху. Наші вихованці не тільки стають успішними в навчанні і в подальшій професійній діяльності, вони, заразившись духом доброзичливої співпраці в позашкільному науково-дослідному середовищі, долучаються досить активно до консультативної роботи, для підтримки нинішніх

вихованців, для передачі власного досвіду. В цьому виявляється наступність освіти.

Мала академія наук як інституція виконує особливу місію з формування націєтворчої ідеї виховання підростаючого покоління в душі особистісного розвитку, що сприяє закладанню підвалин нової культури навчання через самореалізацію, саморозвиток і самоосвіту.

У підсумку зазначимо, що освітні обрії школярів, які отримали безцінний досвід з науково-пошукової діяльності, виходять за рамки шкільної програми. Це той досвід, який забезпечує життєстійкість в подальшій навчальній і професійній діяльності.

Єлизавета Тіхова

*кандидат біологічних наук, викладачка природничих дисциплін
ВСП «Кадіївський педагогічний фаховий коледж
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса
Шевченка»*

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНО-ТВОРЧОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З БІОЛОГІЇ ТА ЕКОЛОГІЇ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Ключові слова: самостійно-творча робота, біологія та екологія, дистанційна освіта, компетентність, проєктна та дослідницька діяльність.

Становлення та розвиток особистості здобувача освіти на сучасному етапі відбувається в екстремальних умовах воєнного стану. Більшість закладів освіти вимушені сьогодні здійснювати освітній процес за змішаною формою навчання, переважно – дистанційною, яка особливо активно впроваджується переміщеними закладами освіти Луганської області. В таких умовах зростає потреба в оновленні форм та технологій навчання з метою формування професійно компетентних фахівців, здатних вільно оперувати знаннями, вміннями, навичками, знаходити власні шляхи у вирішенні освітніх проблем. Все це приводить до усвідомлення здобувачами освіти ваги та значимості самостійно-творчої роботи при вивченні предметів природничого циклу.

Проблемами самоосвіти, шляхів впровадження самостійно-індивідуальних форм навчання, організації самостійної роботи з вивчення біології та екології займалися та описували в своїх працях та наукових статтях

І. Мороз, Т. Бондаренко, Н. Грицай, А. Степанюк, Г. Жирська, Н. Міщук, Л. Барна, І. Вальорко, С. Кобернік, С. Подмазин, А. Цина [1].

Дослідниками визначені певні проблеми в змісті та організації самостійно-творчої роботи здобувачів освіти та доведено, що для засвоєння предметних знань та усвідомлення суті основних природничих законів і закономірностей необхідно творчо підходити до виконання самостійної роботи, застосовувати науковий метод, збирати дані, спостерігати, проводити прості експерименти, аналізувати, формулювати висновки. Все це вимагає опрацювання значної кількості додаткових джерел, довідників, аналізу наукових досліджень, використання інтернет ресурсів.

Таким чином, метою статті є аналіз особливостей організації самостійно-творчої роботи здобувачів освіти з біології та екології в умовах змішаного навчання.

Біологія як одна з найдавніших природничих наук, ще з часів Давнього Світу, не втрачає своєї актуальності в сучасному науково-освітньому просторі. З метою формування у здобувачів фахової передвищої освіти природничо-наукової компетентності, розуміння біологічної картини світу та цінності таких категорій як життя, природа, здоров'я особливого значення набуває самостійно-творча робота. В процесі наукового дослідження визначено самостійну роботу як форму організації навчання з використання різних видів індивідуальної, колективної навчальної діяльності на аудиторних, дистанційних (в умовах воєнного стану) заняттях, позааудиторний час з урахуванням індивідуальних особливостей, пізнавальних можливостей молоді, під керівництвом науково-педагогічного працівника, або без нього [2]. Поняття творчої діяльності розглядається науковцями як створення чогось нового, невідомого. Важливим і суттєвим стимулом такої діяльності є навчальна новизна, пізнавальний інтерес до вирішення завдання.

Таким чином, важливо розробляти самостійно-творчі завдання за наступними принципами: ступінь складності, доступність, врахування розумових індивідуальних та творчих здібностей, рівень біологічного розвитку, зв'язок теоретичного навчання з практичною діяльністю, пізнавальний інтерес студентів, позитивний мотиваційний компонент, різнорівневість завдань, міжпредметна інтеграція, розвивально-дослідницький ефект.

Серед сучасних пошукових та освітніх технологій особливу увагу привертає метод проєктів, який не тільки спонукає молодь здобувати знання самостійно, а й використовувати їх для розв'язування задач з біології та екології, формувати вміння на навички дослідження, аналізу та синтезу, узагальнення, наукового висновку.

Термін «проєкт» з латинської «proectus» означає «кинутий уперед». У сучасному розумінні проєкт — це намір, який буде здійснено в майбутньому [3]. Так для закріплення кожної теми навчальної дисципліни «Біологія і екологія» та розвитку дослідницької

інтуїції рекомендовано створення проєктів з визначенням етапів його реалізації. Робота над проєктом передбачає значний самостійно-творчий компонент, тому його автор має право на власне нестандартне бачення проблеми. З досвіду роботи, при змішаній формі навчання, можна констатувати, що в більшості здобувачі освіти розробляють індивідуальні проєкти у формі презентацій, використовуючи енциклопедичну та довідкову літературу, інтернет ресурси та комп'ютерні програми.

З метою активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти в нашому закладі фахової передвищої освіти використовується форма тез (міні-доповідей), що формує у молоді здатність до пошуку, ефективного використання наукової інформації. Аналіз даної форми самостійно-творчої роботи засвідчує про опрацювання молоддю більш важливих джерел інформації у фаховій літературі, інтернет сайтах.

Таким чином, ефективна самостійно-творча робота з навчальної дисципліни «Біологія і екологія» передбачає використання як теоретичних методів – аналізу та синтезу, індукції та дедукції, абстрагування, порівняння, моделювання, так і емпіричних – опису, спостереження, вимірювання, експерименту, комп'ютерного програмування.

Враховуючи положення «Концепції Нової української школи», реалізація освітніх стандартів та програм (в даному випадку «Біологія та екологія») повинна забезпечувати формування у молоді ключових компетентностей, серед яких – соціальна та громадянська [4]. Слід зазначити, що залучення молоді до роботи в команді при проведенні екологічних заходів та здійсненні просвітницької діяльності, готовності брати участь у природоохоронних заходах, нести громадянську відповідальність за стан довкілля, особливо в умовах російської агресії – це також найважливіші напрямки самостійно-творчої роботи здобувачів освіти. Захист довкілля не може бути успішним, якщо обмежуватись лише зусиллями державних установ. В цій справі важлива роль належить молодому поколінню.

Отже, динамізм сучасного світу, глобальні виклики нашого часу, біологічні та екологічні проблеми, непередбачувані впливи на стан природи техногенної цивілізації посилюють пізнавально-творчу, самостійну діяльність молоді під час навчання. Проблема організації творчо-самостійної роботи здобувачів освіти в закладах фахової передвищої освіти потребує наступного етапу дослідження в умовах швидкого розвитку інформаційно-цифрових технологій, штучного інтелекту.

Список використаних джерел

1. Гура А.М. Організація самостійної роботи студентів з дисципліни «Актуальні питання методики викладання біології та екології». Збірник наукових праць «Педагогічні науки». 2019. Випуск LXXXVIII (№ 88). С. 99-103
<https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/issue/view/62/256>
2. Самостійна робота студентів з методик навчання природничих дисциплін: теорія та практика: монографія / С. Г. Кобернік, І. В. Мороз, О. А. Цуруль та ін. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. 315 с.
3. Тагіна О.В. Метод проектів на уроках біології. – Х.: Вид-во «Ранок», 2011. – 160 с.
4. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа»: Розпорядження КМУ № 988-р від 14.12.16 року
https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/

Алла Хомярчук
*викладач-методист циклової комісії суспільних
та художньо-мистецьких дисциплін
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Ключові слова: ігрова діяльність, технологічна галузь, ігровий дизайн, ігрові форми.

Реалізація основних принципів дослідження реформи в освіті повинна забезпечити перетворення української освіти на інноваційне середовище, в якому здобувачі освіти набувають ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності, а науковці мають можливості та ресурси для проведення досліджень, що безпосередньо впливатимуть на соціально-економічний та інноваційний розвиток держави. Ігрова діяльність на заняттях технологічної галузі у початкових класах є дуже актуальною темою в педагогічній науці. Використання ігрових елементів у процесі навчання дозволяє залучити дітей до активної та цікавої діяльності, підвищує мотивацію до вивчення технологій та розвиває творче мислення. Використання ігрової діяльності на уроках технологічної галузі у початкових класах є важливим педагогічним

інструментом, що стимулює пізнавальну активність здобувачів освіти та дозволяє ефективно засвоювати навчальний матеріал.

Одним з методів навчання, який базується на використанні ігрових елементів, є ігровий дизайн. Цей метод полягає у створенні ігрової ситуації на уроці, де школярі можуть взаємодіяти з навчальним матеріалом та застосовувати свої знання у практичних завданнях. Використання ігрової діяльності на уроках технологічної галузі допомагає зробити процес навчання більш ефективним та цікавим для здобувачів освіти, тому що діти отримують можливість використовувати свої творчі здібності, розвивати співпрацю та комунікацію з іншими школярами, що сприяє їх соціальному розвитку.

Застосування ігрової діяльності на уроках технологічної галузі у початкових класах є актуальним педагогічним питанням, яке отримало увагу вітчизняних науковців та педагогів. Дослідження в цій галузі проводили О. Луценко, Г. Шаповал, О. Тищенко, Л. Гончаренко, М. Худолій.

Дослідження в цій галузі проводилися і зарубіжними науковцями, такими як: К. Мессмер, Х. Мартінес та інші.

Успішність освітньої діяльності здобувачів освіти значно залежить від їх пізнавальної активності, яка формується ще з першого класу. Ігрова діяльність допомагає задовольнити потребу у пізнанні і є ефективним інструментом формування пізнавальної активності у шестирічних першокласників. Учителі повинні завжди враховувати цей аспект у своїй роботі. Позитивне ставлення до навчання залежить від наявності і рівня пізнавальних інтересів дітей, які визначаються їхніми віковими особливостями. Для молодших школярів характерною особливістю є потреба у грі.

Успішна реалізація програми інтегрованого курсу «Я досліджую світ» можлива за допомогою ігрових форм. Використання ігрових технологій в освіті підвищує загальний рівень освітнього процесу, сприяє мотивації навчання та пізнавальній активності здобувачів початкової освіти і підтримує вчителів у пошуку нових дидактичних методів.

Використання ігрових форм та методів на уроках технологічної галузі для здобувачів освіти може бути ефективним засобом залучення дітей до навчання та розвитку їх творчих здібностей. Ігри створюють сприятливу атмосферу для навчання, підвищують інтерес школярів, підсилюють мотивацію та пізнавальну активність. При цьому, ефективність використання ігор на уроках технології і дизайну залежить від правильної їхньої інтеграції в освітньому процесі. Важливо, щоб ігри були спрямовані на досягнення конкретних навчальних цілей та завдань, які передбачені в програмі. Також необхідно враховувати вікові особливості здобувачів освіти при використанні ігор, які відповідають їхнім інтересам та рівню розвитку.
[1, с. 42]

Для досягнення максимальної ефективності використання ігор на уроках

технологічної галузі, вчителі повинні правильно обирати типи ігор, які найкраще відповідають педагогічним завданням та навчальному матеріалу. Крім того, важливо враховувати педагогічні аспекти, такі як контроль та оцінка результатів навчання, щоб ігри стали дієвим засобом підвищення якості технологічних умінь здобувачів початкової освіти [2, с. 98].

Ми дослідили деякі рекомендації щодо покращення ефективності організації і проведення уроків технологічної освітньої галузі з використанням ігор для здобувачів початкової освіти:

- відповідність ігрових форм тематиці уроку: ігри мають бути не просто забавками, а повинні мати певну спрямованість, яка допоможе школярам краще засвоїти матеріал уроку;
- доцільне поєднання ігрових форм із традиційними методами: використання ігор на уроках повинно бути доповненням до традиційних методів навчання;
- визначення індивідуальних потреб здобувачів освіти: на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» з іграми важливо враховувати різні індивідуальні потреби дітей;
- ретельне планування: вчителі повинні планувати кожен урок з використанням ігор, заздалегідь визначаючи головну мету, правила гри, та основні етапи;
- використання сучасних технологій та інтерактивних методів навчання:
використовувати електронні дошки, інтерактивні планшети, які можуть бути корисними для підвищення ефективності проведення занять;
- організація творчих занять та виконання проєктів: створювати проєкти з використанням різних технологій виготовлення виробів з різних матеріалів, що може бути захоплюючим і стимулюючим для школярів;
- залучення батьків: залучати батьків до підготовки до занять з технологічної галузі [3, с. 86]

Таким чином, використання ігрових форм і методів на уроках технологічної освітньої галузі може позитивно вплинути на ефективність навчання та збільшити мотивацію здобувачів освіти до навчання. Використання ігор сприяє розвитку творчих здібностей, стимулює інтерес до предмету, збільшує пізнавальну активність та взаємодію між школярами, розвиває комунікативні та соціальні навички. Отже, важливо забезпечити належну організацію і проведення уроків технологічної галузі в інтеграції з іншими освітніми галузями з використанням ігор, а також забезпечити наявність

необхідного ігрового матеріалу та уважне відстеження результатів. Запровадження нових методів та вдосконалення існуючих, оцінка результативності та реакція на відгуки дітей дозволять покращити ефективність використання ігрових форм та допомогти здобувачам освіти максимально розвинути свій творчий потенціал.

Список використаних джерел

1. Власенко А. Роль гри у навчанні і вихованні молодших школярів. *Початкова школа*. 2017. № 6. С. 40-45.
2. Коньок М. М. Проектно-технологічна діяльність учнів на уроках з трудового навчання. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка*. Вип. 53. Серія: педагогічні науки: збірник. Чернігів: ЧДПУ, 2018. С. 97- 100.
3. Олійник О.В. Конструктивна діяльність в системі трудової підготовки молодших школярів . *Педагогіка і психологія: напрямки та тенденції розвитку в Україні та світі : збірник наукових робіт учасників міжнародної науково – практичної конференції*. Одеса: Південна фундація педагогіки, 2016. С.84–87.

Тетяна Стегній

старший викладач Володимирського педагогічного фахового коледжу імені Агатангела Кримського Волинської обласної ради, м. Володимир, Україна

НАВЧАЛЬНИЙ КВЕСТ З МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Ключові слова: квест-технології, музичне мистецтво, критичне мислення, пошук, освіта.

Сучасна українська система освіти перебуває в процесі розвитку. Реформування освітньої галузі та модернізація сучасного суспільства змушують педагогів вдосконалювати свої знання, переосмислювати

погляди та шукати нові форми, методи і прийоми організації навчального процесу. Система освіти має забезпечити набуття здобувачами освіти цілісного наукового світогляду, сучасного світосприйняття, творчих здібностей, навичок самостійної науково-пізнавальної діяльності, самоосвіти та самореалізації особистості. Виховання і розвиток таких особистостей потребує впровадження сучасних технологій і методик. Одним з таких методів є квест-технологія, яка може бути дуже корисною для розвитку критичного мислення на уроках музичного мистецтва.

На думку багатьох вчених (Ю.С. Биховський, М.А.Бовтенко, П.В. Сисоєв, Берні Додж, Том Марч та ін.), при застосуванні квестів учні проходять повний мотиваційний цикл від уваги до задоволення через автентичні матеріали, які діти вчаться досліджувати, обговорювати та свідомо будувати нові концепції та відносини в контексті проблем реального світу, створюючи проекти з практичним значенням.

Квест-технологія – це метод навчання та розвитку, який базується на вирішенні задач та завдань з використанням інтерактивних ігрових елементів. Назва «квест» походить від англійського слова quest, що означає «дослідження», «пошук пригод». Термін «квест» як освітня технологія вперше був запропонований влітку 1995 року Берні Доджем і Томом Марчем. Вчені розробили інноваційний інтернет-додаток, який можна інтегрувати в навчальний процес при викладанні різних навчальних предметів на різних рівнях освіти. Берні Додж і Том Марч зазначали, що квести розроблені таким чином, щоб розвивати здатність учнів аналізувати, синтезувати та оцінювати інформацію [4].

Квести можуть мати різні формати: віртуальні, аудіо, текстові, фізичні тощо. Головна ідея полягає в тому, щоб перетворити навчання на цікаву та захоплюючу гру, яка включає у себе різні етапи та рівні складності.

Узагальнюючи та аналізуючи наукову та навчально-методичну літературу (О. Багузіна, О. Волкова, Г. Воробйов, Г. Шаматонова та ін.), можна виділити таку класифікацію квестів [5]:

1) За формою проведення:

- Комп'ютерні ігри-квести – один з основних жанрів комп'ютерних ігор. Це історія, в якій взаємодіє головний герой, при цьому найважливішими елементами гри є сама історія (сюжет) і дослідження світу, ключова роль в ігровий процес полягає у розв'язанні задачі, яка потребує розумових здібностей гравця;
- QR-квести – призначені для використання QR-кодів (двовимірних штрих-кодів);
- Медіаквести – призначений для пошуку та аналізу медіаресурсів, таких як фото та відео;
- Квести на природі (на вулиці, у парку тощо);

- Веб-квести – спрямовані на пошук та аналіз веб-ресурсів. Основною метою цього квесту є вирішення проблем/завдань шляхом аналізу мережевих ресурсів і створення нових мережевих продуктів.

- Комбіновані.

- 2) За режимом проведення:

- в реальному часі;
- у віртуальному режимі;
- у комбінованому режимі.

- 3) За формою роботи:

- групові;
- індивідуальні.

Квест-технологія дозволяє підвищити мотивацію до навчання та покращити розуміння матеріалу. Також квест-технологія сприяє розвитку комунікаційних навичок, співпраці та лідерства.

Як інноваційну технологію навчання виділяють веб-квест. Сьогодні шкільні завдання – це гра, основним принципом якої є поетапне виконання заздалегідь підготовлених завдань. Завдання можуть бути командними або індивідуальними.

Розрізняють такі типи завдань:

1. Escape room передбачає використання прихованих підказок для пошуку виходу з однієї чи кількох кімнат. Зазвичай існує обмеження за часом. У більшості випадків - 1 година.

2. Дослідження реальності передбачає повне занурення в сюжетні лінії на основі вмісту відомих книг, фільмів чи комп'ютерних ігор. Одним із різновидів завдань у дійсності є завдання дії, яке ґрунтується на виконанні дійовою особою активних дій для досягнення певної мети. Або Horror Quest, який користується великим успіхом серед любителів гострих відчуттів.

3. Квест-вистави засновані на взаємодії команди гравців з акторами, які виконують як позитивні, так і негативні ролі. Головний принцип тут – не шукати підказки, а приймати рішення на основі ситуаційного аналізу, щоб вплинути на сюжет.

4. Сон. Це особливий тип квесту, який гравець повинен виконати із зав'язаними очима.

Зараз поширеною формою дослідницького заняття є мережеве дослідження, яке не тільки робить навчання жвавим і цікавим, але й вчить дітей працювати з інформацією, використовувати різноманітні інформаційні ресурси, підвищувати інформаційну грамотність. Веб-квест можна використовувати для дистанційного або інклюзивного навчання, оскільки він дозволяє працювати над завданнями індивідуально [1].

Таким чином, веб-дослідження є і грою, і навчанням, і веселою та багатообіцяючою діяльністю, і рольовою грою, це один із простих способів інтегрувати Інтернет у навчальний процес. Вибираючи та

граючи різні ролі, учні можуть досліджувати проблеми з різних точок зору.

Веб-квести кожен може виконувати індивідуально, але під час вирішення завдань веб-квесту учні краще працюють у команді, оскільки досягаються дві основні цілі навчання – спілкування та обмін інформацією. Мережевий пошук виховує в учнів критичне мислення, формує та вдосконалює вміння порівнювати, аналізувати, класифікувати, узагальнювати та систематизувати інформацію, уміння абстрактно мислити. Веб-квести сприяють формуванню в учнів навичок пошуку інформації в Інтернеті за бажанням учителя, формують навички роботи з комп'ютером, стимулюють самостійне навчання.

Квест-технологія може бути дуже ефективним методом навчання на уроці музичного мистецтва. Вона дозволяє створити ігрову атмосферу та залучити учнів до активної участі у процесі навчання .

Основна функція квест-технології на уроці музичного мистецтва полягає в тому, щоб допомогти учням краще зрозуміти теорію музики та практикувати навички гри на музичних інструментах. Учні можуть працювати в групах або індивідуально, розв'язуючи різні завдання та виконуючи музичні твори.

Наприклад, квест-технологія може бути використана для вивчення ритму та темпу. Учні можуть бути поділені на групи, кожна з яких отримує певну ритмічну фігуру, яку вони повинні виконати на музичних інструментах. Потім учні можуть об'єднатися, щоб зіграти ці ритми разом у певному темпі.

Крім того, квест-технологія може бути використана для вивчення історії музики, діяльності відомих композиторів та музичних стилів. Учні можуть отримувати завдання на знаходження інформації про певну тему та поділитися своїми знаннями з іншими учасниками гри.

Загалом, квест-технологія може бути цікавим та захоплюючим способом вивчення музики на уроках та допомагати учням краще засвоїти матеріал та розвивати навички гри на музичних інструментах.

Вправи квест-технології, які можуть бути використані на уроці музичного мистецтва:

Музичні інструменти: розділіть клас на групи та дайте кожній групі картки з зображеннями музичних інструментів та назви 4 груп інструментів: ударні, духові, клавішні, струнні. Завдання учнів – розкласти всі інструменти відповідно до їх груп.

Вправний музикант: Учитель роздає двом командам картки зі словами, учні відшуковують у словах ноти. Яка команда справилася швидше, називає кількість нот, і їх назви. Потім називає учень з іншої команди.

Концертний тур: розділіть клас на групи. Перед учнями знаходяться картки з тематикою пісень. Команда витягує будь-яку картку та співає пісню на дану тему.

Прикладом веб-квесту може бути веб-квест створений за допомогою сайту Всеосвіта <https://vseosvita.ua/>. В цьому квесті діти повинні знайти всі завдання підказки, розгадати їх і знайти ключ до виходу [3].

Ці вправи можуть бути адаптовані до різних рівнів складності та вікових груп учнів. Вони можуть допомогти збільшити зацікавленість учнів музикою та розвинути їхні навички виконання музичних творів.

Отже, квест-технологія – це метод активного навчання, який передбачає вирішення певних завдань або проблем за допомогою пошуку інформації та взаємодії з оточенням, вона може бути спрямована на розвиток різних навичок, таких як критичне мислення, логічне мислення, комунікація, лідерство, співпраця, розвиває креативність та інноваційність, підвищує мотивацію учасників, підвищує рівень зацікавленості та залучення учнів до предмету.

Список використаних джерел

1. Гришко О.О. Веб-квест – це що таке... Спосіб активізації навчальної діяльності учнів. 2020. BigPro. URL: <https://bigbro.com.ua/veb-kvest-tse-shho-take-sposib-aktivizatsiyi-navchalnoyi-diyalnosti-uchniv/>
2. Кулішов В.С. Застосування квест-технологій у професійно-теоретичній підготовці учнів закладів освіти: Навчально-методичний посібник до змістового модулю «Технології навчання професії». Біла Церква: БІНПО УМО НАПН України, 2018. 86 с.
3. Пашук С.В. Музичний квест «У пошуках зниклих інструментів». 2020. НаУрок. URL: <https://naurok.com.ua/muzichniy-kvest-u-poshukah-zniklih-instrumentiv-140044.html>
4. Сокол І.М. Квест: метод чи технологія? 2014. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2014. №2. С. 28-31. Туракевич І.В. Web-технології на уроках мистецтві: вимога часу чи забаганка вчителя? Педагогічний вісник Поділля. 2021. №4. С.48-49.
5. Шанбір Н.В. Упровадження квест-технологій в освітній процес. 2020. НаУрок. URL: <https://naurok.com.ua/uprovadzhennya-kvest-tehnologiy-v-osvitniy-proces-140396.html>

Людмила Сєрова
*викладач методики організації
образотворчої діяльності дітей
Володимирського педагогічного фахового
коледжу імені Агатангела Кримського*

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДОШКІЛЬНИКІВ З ПОРУШЕННЯМ ЗОРУ

Ключові слова: слабозорі діти, знижений зір, творче самовираження, дозоване зорове навантаження, принципи адаптації наочного матеріалу.

На сьогодні в Україні людей з порушенням зору є дуже багато, вони посідають перше місце серед інших розладів. Такі поняття як «залишковий зір», знижений зір, слабозорий, тотально сліпий використовуються для опису стану дітей, які мають порушення зору. Стан зору характеризують таким чином. «Слабозорі діти» – діти, які мають певні проблеми із зором і потребують спеціального навчання.

Сучасні тенденції дошкільної освіти орієнтують на гуманізацію навчання й виховання та розвиток цілісної творчої особистості. Найефективнішим засобом творчого виховання є комплексний вплив різних видів мистецтва. Про це засвідчують численні дослідження науковців, а саме: О.О. Дронова, Г.В. Сухорукова, Нерянова С., Половіна О. які вважають, що старші дошкільники мають великі потенційні можливості творчого самовираження. Саме тому сучасними програмами дошкільного виховання передбачено взаємозв'язок життєвих явищ і художньої творчості. Особливої уваги потребують слабозорі діти. Сенс навчання слабозорих дітей образотворчої діяльності полягає у розвитку загальних здібностей, своєчасному психічному та особистісному розвитку. Одним з важливих завдань відноситься формування уміння сприймати навколишній світ, розвиток уяви, образотворчих навичок та естетичне виховання. У межах навчання образотворчої діяльності вирішуються і корекційні завдання: розвиток зорового сприймання, дрібної моторики, орієнтації у просторі, уточнення та корекція уявлень про навколишній світ. Творче спілкування з природою, літературою, мистецтвом важливо використовувати у процесі виховання слабозорих дошкільників.

Наковці довели, що дитина, як тільки вона зрозуміла, що бачить не все і погано, виникають проблеми суто психологічного характеру, бо така дитина не відчуває себе сліпою і не відчуває себе повністю зрячою. Це викликає труднощі й невдачі в навчанні, грі, спілкуванні, що спричиняє роздратованість, замкнутість, негативізм. Через це уявлення таких дітей

певною мірою збіднені, фрагментарні, одержана інформація погано запам'ятовується [3, с. 3-8].

Саме тому такі діти потребують дозованого зорового навантаження та охоронного режиму під час організації освітнього процесу. Труднощі слабозорих полягають в недостатньому оволодінні моторикою власного тіла, орієнтуванні у малому та великому просторі. Такі діти не в змозі самостійно організувати своє життя, свої ігри, їх доводиться спонукати до рухливості, до пізнавальної діяльності. Зоровий дефект при слабзорості певною мірою ускладнює і процес просторової орієнтації, знижують запас вражень, викликають якісну особливість образних уявлень [1, с. 187-189].

Творчість є необхідною складовою щоденного життя кожної людини. Психологічні дослідження дитячої творчості вказують, що якісною ознакою є парадоксальне сполучення наївності і авторитарності, тобто абсолютної впевненості дитини у своїх творчих здібностях. Художня творчість дозволяє людині усвідомити свою індивідуальність, своє місце у суспільстві, здійснити особистісне самоствердження.

Процес дитячої художньої творчості потребує професійного керівництва з боку вихователя. Слабозорого дошкільника необхідно вчити естетичному сприйманню самого предмета, формуванню уявлень про його якості, узагальненому втіленню задуму у малюнку, ліпленні, аплікації, створенні художнього образу. Для цього мають бути створені умови, що сприяють творчості, систематична і послідовна освітньо-виховна робота.

Неабияку роль відіграє психологічна готовність, яка передбачає достатній рівень розвитку уяви, емоційної чутливості до прекрасного, розуміння сутності поняття «прекрасне», моральні принципи і якості, які допомагають розрізнити добро і зло, позитивне і негативне в мистецтві.

Організація образотворчої діяльності слабозорих дітей відбувається у різних сферах життєдіяльності. Естетичне сприймання творів мистецтва спирається на життєвий досвід людини, який включає високу культуру сенсорного сприймання і, насамперед, зорового. Саме тому вихователю потрібно особливу увагу приділяти навчанню слабозорих умінню бачити. Сприймання починається з елементарного осмислення й усвідомлення зображеного, а найважливішою умовою переходу простого осмислення в естетичне є розвиток спостережливості, свідомого цілеспрямованого сприймання. Спостережливість потрібно розвивати з раннього віку, насамперед на матеріалі навколишнього життя, яке є близьким для кожної дитини. Провідне місце в ознайомленні з навколишнім, розвитку спостережливості та у формуванні естетичних почуттів належить явищам природи. Саме природа є початковою ланкою у сприйманні мистецтва. Явища природи є чудовим матеріалом для розвитку спостережливості, в тому числі для дітей з вадами зору.

Особливе місце у вихованні слабозорих дітей дошкільного віку займає ознайомлення з творами мистецтва. Важливою особливістю художнього сприймання є його цілісність, тобто вміння сприймати не тільки зміст, а й засоби, використані для створення образів. Це забезпечує глибоке розкриття змісту твору, багатство думок і почуттів. Це сприяє емоційному відгуку у дітей.

Твори мистецтва, які вихователь обирає для ознайомлення мають відповідати певним вимогам, а саме: художній твір має бути реалістичним і високохудожнім, за своєю тематикою бути близьким і зрозумілим для дітей, він повинен викликати емоційний відгук та естетичні почуття, використані засоби зображення повинні бути виразними, доступними і зрозумілими для дітей, твір має відповідати зоровим можливостям слабозорих дітей. Для дітей з порушенням зору багатоплановість, багатофігурність композиції, складність сюжету живописних творів є важкими для сприймання. Доступнішими є графічні роботи, ілюстративні, бо вони прості й лаконічні.

Живопис є найскладнішим видом образотворчого мистецтва для сприймання слабозорими дошкільниками, тому ознайомлення з творами живопису доцільно розпочинати у старшій групі. Старших дошкільників ознайомлюють з такими жанрами: натюрморт, пейзаж, портрет, казковий жанр.

Процес інтегрованого, інклюзивного навчання слабозорих дітей повинен мати спрямований корекційний й індивідуальний характер і відповідати вимогам адаптації наочного матеріалу і процедури цієї роботи. Наведемо основні принципи адаптації наочного матеріалу для дітей з порушенням зору:

- зображення, які демонструються дітям мають мати просторові і тимчасові характеристики (яскравість, контраст, колір, структура, співвідношення елементів);
- дотримання у зображеннях пропорційності за величиною, кольором та формою до реальних об'єктів;
 - тло, на якому подано об'єкт, має бути вільним від зайвих деталей;
 - хроматині об'єкти повинні мати насичені кольори: жовто-червоні, жовто-гарячі й зелені тони;
 - необхідно збільшити час на виконання завдань та малюнків через труднощі сприйняття. Координації рухів руки та очей, необхідності тактильного контролю та додаткового обстеження, вивчення об'єктів;
 - якщо слабозора дитина працює з опорою на зір, то при використанні дошки записи повинні бути насичені й контрастні, зображення великими;
 - роздатковий матеріал має бути не глянцевою, а матовий, шрифт великим і контрастним;
 - давати можливість дітям підійти до дошки чи унаочнення, щоб краще роздивитися зображення;

– для зняття зорової втоми після 7 хвилин зорового навантаження виконати спеціальні вправи; через кожні десять хвилин робити 1-2 хвилинний перепочинок, роблячи спеціальні вправи.

Маленька дитина з вадами порушенням зору не має змоги повноцінно познайомитися з цікавими предметами, які її оточують, і таким чином вона не має можливості набути досвід та навчитися. Така ситуація може продовжуватися доки не почнеться втручання. Коли дитина не має змоги бачити батьків або ровесників, вона не може імітувати поведінку або розуміти невербальні знаки [6, с. 20-23].

Проблеми, які пов'язані зі зниженням зору, можуть стати на заваді у процесі становлення дитини, а саме на розвиток вищих форм пізнавальної діяльності сліпота відображається опосередковано, викликаючи якісні відмінності, залежно від особливостей зорового сприймання [2, с. 311-312].

Організуючи освітній процес для таких дітей, педагог має враховувати офтальмологічні дані, щодо ступеня зниження зору, характеру захворювання, особливостей його перебігу та прогнозу майбутнє (можливість погіршення чи покращення). Вихователь має отримати рекомендації офтальмолога стосовно використання засобів корекції, що покращують зір. Педагог має знати кому з дітей призначені окуляри для постійного використання, а кому для роботи на далекій чи близькій відстані та контролювати дотримання дітьми визначеного режиму. Лікар має рекомендувати, давати поради щодо освітлення робочого місця(це не завжди перша парта чи місце біля вікна). Для них існують: спеціальне обладнання для розвитку навичок слухання, комунікації, орієнтування, мобільності.

Лікар має надати рекомендації щодо освітлення столу дитини. Дітям, які мають проблеми з порушенням зору, якомога швидше надати допомогу, аби вони отримали від раннього втручання. Комп'ютерні технології, відео засоби можуть допомогти дітям з вадами порушення зору різної складності під час занять. Для них призначені: спеціальне обладнання, комунікації, орієнтування, допомога у повсякденному житті. Діти із не різко виразними порушеннями зорової функції цілком можуть навчатися в умовах звичайного ЗДО [5, с. 217-219].

Що повинен знати вихователь, у якого в групі знаходиться дитина з порушенням зору? Тому завдання педагога у закладі дошкільної освіти-розвивати потенційні можливості, навчити дитину пізнавати навколишній світ та користуватися збереженими аналізаторами, накопиченим знаннями та досвідом. Важливим елементом для організації освітнього процесу дітей має стати наявність конкретних уявлень про оточуюче. Процес інтегрованого навчання слабозорої дитини має носити корекційний індивідуалізований характер і відповідати наочному матеріалу та процедури проведення роботи [4, с. 3-8].

Щоб навчити дитину з порушеннями зорової функції, вихователю необхідно добре знати її психологічні особливості та причини їх проявів у освітньо-виховному процесі. Значення набуває її підготовка батьківського колективу до перебування у групі дитини з вадами зору. Дітям слід пояснити, чому діти в групі носять окуляри, налаштувати дітей допомагати один одному, сформувати у дітей позитивне ставлення до дітей з такими вадами. Також підготовчу роботу слід провести із дитиною яка має вади зору: вона має бути готова до труднощів які виникатимуть у співпраці з іншими.

У педагогів є засадниче розуміння, хто такі слабозорі діти, чому вони поведуться так, який різновид слабозорості вони мають. Для себе ми з'ясували, що слабозорою вважається дитина не тільки через те, що в неї знижений центральний зір, тобто гострота зору. Різко звужене поле зору (трубчатий зір) – це теж слабозорість (якщо згорнути пальці «в трубочку» і приставимо до ока, а тоді спробуємо подивитися на світ, то зможемо побачити свій телефон, але не будемо бачити, що відбувається навколо. Порушення дії очних м'язів (косоокість) – коли один із шести груп м'язів ока погано працює, через це виникає косина. Якщо великий кут косини – це теж проблема. Щоб зрозуміти вихователю, за яким столом посадити дитину насамперед потрібно знати як і що вона бачить на такій відстані. Такій дитині дозволяється підходити до дошки, якщо вона щось недобачає.

Отже, соціалізація дітей з особливими освітніми потребами – актуальна проблема сучасної педагогіки. Успіх включення дитини в суспільство визначається багатьма чинниками: організацією освітнього процесу, умовами навчання, виховання, компетенцією педагогів, соціальним середовищем. Процес соціалізації передбачає рішення основних проблем в навчанні і вихованні дитини: розвиток її особистості та міжособистісного спілкування; підготовка до самостійного життя. Часто нездатність дитини з ООП проявити себе в життєвих ситуаціях, інтелектуально накладає відбиток на поведінку в спілкуванні зі здоровими однолітками. Тому створення творчого продукту виступає як своєрідна компенсація: отримання морального задоволення від результатів своєї творчості, словесне захоочення оточуючих робить спілкування більш успішним.

Ми вважаємо, що одним із основних чинників всебічного, гармонійного розвитку особистості дітей з ООП є художньо-продуктивна діяльність, яка є складовою частиною освітнього процесу і спрямована на формування здатності сприймати і перетворювати дійсність за законами краси.

Образотворчість має корекційний вплив на розвиток особистості дитини зі зниженим зором, бо в дитини-дошкільника розвиваються сприймання, креативне мислення, уява, творчі здібності, впевненість у своїх силах. Усі види художньо-продуктивної діяльності мають

величезний вплив на особистість слабозорої дитини. Її подальший розвиток, її соціалізацію.

Отже, процес інтегрованого, інклюзивного навчання слабозорих дітей повинен мати спрямований корекційний й індивідуальний характер і відповідати вимогам адаптації наочного матеріалу і процедури цієї роботи.

Список використаних джерел

1. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років/ наук. кер. Проекту В.О. Огнев'юк; наук. Ред.: Г.В. Беленька, М.А. Машовець та ін. К.: ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 403 с.
2. Методичні рекомендації до програми « Дитина» до Освітньої програми для дітей від 2 до 7 років. Оновлені. К.: ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. С. 311-312.
3. Нерянова С. Досягнення та перспективи розвитку дошкільної освіти. Дошкільне виховання. 2021. № 1. С. 3-8.
4. Половіна О. Мистецтво освіта сьогодні: синтез підходів. Дошкільне виховання. 2019. № 12. С.3-8.
5. Сухорукова Г.В., Дронова О.О., Голота Н.М., Янцур Л.А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі. Підручник/за редакцією Г.В. Сухорукової. 3-те вид., переробл. Київ: Слово, 2014. 376 с.
6. Шевчук А. Мистецька освіта дітей. Традиції та інновації в оновленому БКДО. Дошкільне виховання. 2021. № 4. С. 20-23.

Вікторія Махніцька

стариший викладач Володимирського педагогічного фахового коледжу імені Агатангела Кримського Волинської обласної ради, м. Володимир, Україна

ЛОГОРИТМІКА: РИТМОТЕРАПІЯ ДЛЯ ДІТЕЙ З РАС

Ключові слова: музична терапія, діти з особливими потребами, музика, інклюзивне середовище, арт-технології.

У чинних законодавчих документах передбачено, що держава повинна забезпечувати права та можливості осіб з особливими потребами (далі – ОП) для здобуття ними освіти на всіх рівнях, з урахуванням їхніх індивідуальних потреб, можливостей, інтересів та здібностей. Інклюзивне середовище дає змогу дітям з ОП

адаптуватися до нормальних життєвих ситуацій, допомагає позбутися почуття ізольованості та сприяє зникненню соціальних бар'єрів, які встановлює суспільство.

Ефективність розвитку інклюзивної освіти суттєво залежить від педагогічної майстерності та наявності інклюзивної компетентності педагогів, що здатні використовувати різні форми і методи, авторські розробки і методики для полегшення навчання, якісного виховання та корекційного впливу на особистість дитини [6, с. 39].

У професійній роботі фахівців, що працюють з дітьми з ОП, велику роль відіграє застосування ефективного методологічного інструментарію [3, с. 80]. Як підкреслює вчена С. Потюк, сьогодні недостатньо використовувати лише традиційні методи. Стрімкий розвиток технологій та збільшення стимулів у дітей зумовлюють необхідність впровадження інноваційних технологій [7, с. 127].

Одним із ефективних засобів роботи з дітьми з ОС є арт-технології, котрі «уможливлюють індивідуальний підхід до кожної дитини, діагностику, корекцію та формування ціннісного ставлення до себе й оточуючого її світу, стабілізацію емоційних станів, розвиток комунікативних навичок, регулювання негативних емоцій тощо» [3, с. 80].

Особливе місце у роботі з цією категорією дітей посідає музикотерапія (у перекладі з грецької означає «зцілення музикою»), що базується на використанні музики як вагомого засобу корекції та розвитку емоційних, фізичних, інтелектуальних, мовленнєвих, творчих та інших можливостей дитячого організму.

За визначенням ученої Н. Квітки, музикотерапією є «контрольоване використання музики в лікуванні, реабілітації та вихованні дитини, яка має психофізичні порушення» [4, с. 8]. Вона допомагає вчителям музики, психологам, терапевтам та іншим фахівцям стимулювати і коригувати розвиток дітей з ОП у закладі освіти з інклюзивною формою навчання.

Музика є одним із найбільш доступних та ефективних факторів формування особистості, зокрема дітей з ОП. Вона має позитивний вплив на вегетативну нервову систему дитини, стимулює мисленнєві процеси та є стабілізатором комунікативних взаємин між дітьми і дорослими [5].

Як стверджує вчена А. Веселовська, музична терапія в інклюзивному середовищі стимулює почуття, залучає дітей на різних рівнях за своїми здібностями, сприяє відчуттю спільноти, оскільки діти збираються разом через спільні пісні, рими, співи і кінестетичні заходи [1, с. 42].

Основною метою музикотерапії є інтеграція дітей у колектив однолітків, організація музичної співтворчості, підсилення навчально-

виховного ефекту засобами музичних творів. Окрім цього, позитивний вплив музикотерапії у роботі з дітьми з ОП полягає у:

- формуванні навичок комунікації;
- активізації розумової діяльності;
- розвитку позитивних рис і якостей (відкритість, доброзичливість, впевненість, відвертість тощо);
- формуванні навичок самоконтролю;
- релаксації, заспокоєнні [6, с. 39-40].

Зміст занять реалізується шляхом використання таких видів корекційно-розвивальної роботи:

- рухливі музичні ігри і вправи;
- гра з іграшками з музичним супроводом;
- малювання під музику;
- рухове розслаблення і злиття з ритмом музики;
- гра на музичних інструментах;
- вокалотерапія;
- казкотерапія;
- рецептивне сприймання музики;
- дихальні вправи з музичним супроводом [5].

Як зауважують вчені, «інтеграція музики із засобами художньої виразності інших мистецтв має особливе значення в сучасній музичній терапії» [2, с. 68]. Комплексні форми творчості залучають до творчого процесу всі органи і системи сприйняття дитини, що підвищує ефективність спеціальних вправ і дає змогу педагогу різними шляхами коригувати в дітей фізичну й емоційну напругу [2, с. 68].

Музикотерапію можна проводити у рецептивній, активній та інтегративній формах. Під час роботи з дітьми з ОП надають перевагу рецептивній формі, яка не включає в себе музикування. Рецептивна музикотерапія ґрунтується на ідеї, що прослуховування музики впливає на емоційні якості мозкової діяльності особистості. Вона може бути представлена такими видами:

- комунікативний – полягає у спільному прослуховуванні музики, що спрямоване на підтримку контактів взаєморозуміння та довіри;
- реактивний, що спрямований на досягнення катарсису;
- регулятивний, що сприяє зниженню нервовопсихічного напруження [8, с. 139].

Як стверджує Н. Квітка, використовуючи музичну терапію в інклюзивному середовищі «необхідно створити простір, в якому діти вчаться володіти основними рухами відповідно до звучання музики, розвивати у них слухові відчуття, виховувати культуру поведінки» [5].

Заняття з музикотерапії повинні бути спрямовані на те, щоб дитина відчула якнайбільше позитивних емоцій, котрі формують внутрішню потребу в постійному та глибокому спілкуванні з музикою.

Слід зазначити, що протипоказання до занять музикотерапією відсутні, проте педагог повинен враховувати особливості психофізичного розвитку дитини. Заняття слід проводити у комфортному для дітей приміщенні, обладнаному необхідними наочними засобами і технічною апаратурою [5].

Підсумовуючи викладене вище, можемо стверджувати, що музична терапія посідає важливе місце у системі психокорекційної допомоги дітям з ОП. Вона сприяє зниженню психоемоційного напруження, розвитку навичок комунікації, гармонізації та розкриттю творчого потенціалу дитини.

Позитивний вплив музикотерапії залежить від врахування потреб і психофізичних можливостей дитини, а також кваліфікованої роботи фахівців, спрямованої на створення належних умов для розвитку особистості кожної дитини.

Список використаних джерел

1. Веселовська А. Роль музикотерапії в корекційно-розвивальній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. *Спеціальна освіта: проблеми та перспективи*: матеріали XIV-ї Міжнародної науковопрактичної конференції 15-16 квітня 2021 р.; за ред. О.В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О. В., 2021. С. 40-43.

2. Дабіжа К. Л., Дабіжа Л. П., Комарівська Н. О. Використання АРТ-технологій в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: збірник наукових праць. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2022. Вип. 64. С. 64-71.

3. Каліцун О.В., Бугера Ю.Ю. Доцільність використання арттехнологій у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Збірник наукових праць здобувачів освітнього ступеня бакалавр і магістр факультету спеціальної освіти, психології та соціальної роботи; за ред. О. В. Гаврилова. Вип. 15. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В. 2022. С. 79-82.

4. Квітка Н. Методичний посібник з музикотерапії для дітей дошкільного віку зі складними порушеннями психофізичного розвитку. Київ: 2013. 82 с.

5. Квітка Н. Музична терапія у роботі з дітьми в інклюзивному середовищі. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/711743/1/%D0%BC%D1%83%D0%B7%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%B%D1%96%D1%8F.pdf> (Дата звернення: 28.09.2023).

6. Клепар М. В., Матвеева Н. О. Використання музикотерапії у роботі з молодшими школярами з особливими освітніми потребами. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2022. № 206. С. 37-43. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-206-37-43>.

7. Потюк С. Вплив музикотерапії на дитину з особливими освітніми потребами в початковій школі. *Collection of Scientific Papers «SCIENTIA»*. 2022. С. 127-128.

8. Сорока О. В. Музикотерапія як реабілітаційна технологія у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/15148/1/58_Soroka_Banku I.pdf (Дата звернення: 28.09.2023).

Світлана Міліщук

викладач психології,

*КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
м. Луцьк, Україна*

ВИЗНАЧЕННЯ СТАДІЙ ЗОБРАЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Ключові слова: зображувальна діяльність, стадії та фази зображувальної діяльності, діти дошкільного віку

Аналіз наукових праць в галузі психології свідчить, що вперше про роль дитячих малюнків та про значення зображувальної діяльності дітей для психічного розвитку писав у своїй праці «Керівництво до освіти німецьких вчителів» А. Дістверг (1835). Проте, лише після виходу у світ праці італійського дослідника К. Річчі «Діти-художники» (1877) розпочалося ґрунтовне дослідження проблеми розвитку зображувальної діяльності дітей дошкільного віку. Зокрема, було досліджено можливості застосування дитячого малюнка як об'єктивного засобу вивчення законів розвитку дитячої психіки (Г. Кершенштейнер, Д. Селлі, Ж.-А. Люке, В. Зеньковський), описано, як визначати рівні розумового розвитку дітей шляхом дослідження їх малюнків (Ю. Гільбух), визначено, як виявляти та розвивати загальні та художні здібності дітей (І. Біла, Л. Міщиха, В. Моляко). Варто зауважити, що в останні роки значно активізувався інтерес науковців до можливостей використання зображувальної діяльності в арттерапії, чим зумовлено зростання кількості публікацій саме в цьому напрямі (Е. Крамер, О. Вознесенської, В. Назаревич, М. Сидоркіна та ін.[1, 2, 3, 4, 5]).

Аналіз наукових джерел свідчить, що є питання визначення стадій розвитку дитячого малюнка, яке досліджувалося в межах першого напрямку – використання дитячого малюнка як об'єктивного засобу вивчення законів розвитку дитячої психіки, є одним з найбільш вивчених. Найпоширеніший метод дослідження стадій дитячого малювання був продемонстрований в праці К. Річчі «Діти-художники»

(1887). Автор вперше в історії зібрав та систематизував колекцію дитячих малюнків, виділив спільні ознаки на кожному з вікових етапів та описав їх. По суті дослідник використав метод дитячої психології – аналіз продуктів діяльності дітей (малюнків), яким надалі послуговувалися дослідники для визначення стадій розвитку зображувальної діяльності дітей. Зокрема, Г. Кершенштейнер, Д. Селлі, Ж.-А. Люке та ін. використали даний метод та визначили стадії, які проходить малюнок від першої своєї появи до створення справжнього витвору мистецтва та підтвердили теорію про те, що розвиток зображувальної діяльності дитини відбувається поетапно, а визначені стадії зображувальної діяльності являють собою єдине нормативне уявлення про розвиток дитячого малюнка. Це ніби середньоарифметична норма, на яку орієнтуються практики як під час діагностики психічного розвитку, так і під час організації зображувальної діяльності дітей. Проте, аналіз результатів досліджень свідчить про те, що стадії називаються науковцями по-різному, а їх тривалість не завжди співпадає в різних класифікаціях, що негативно впливає та ускладнює процес діагностики та пошук практичних шляхів розвитку зображувальної діяльності. Недостатня увага до означеної проблеми на теоретичному рівні цього психолого-педагогічного утворення й зумовила вибір теми нашого дослідження.

Г. Кершенштейнер у праці «Розвиток художньої творчості дитини» (1905) виділив стадії дитячого малювання в онтогенезі. В основу визначених стадій він поклав такий критерій, як рівень розвитку зорового сприйняття та свідомості дитини. Автором визначено три стадії дитячого малювання: стадію необразотворчого малювання, для якої властиві безглузді (позбавлені сенсу) каракулі та штрихи; стадію позначення, коли дитина починає надавати каракулям деяке значення та впізнає в намальованому знайомий предмет та стадію свідомих спроб зобразити предмет.

Ми опустимо перші дві стадії, які зазвичай діти проходять до початку дошкільного віку, та здійснимо детальний аналіз стадії свідомих спроб зобразити предмет, у якій Г. Кершенштейнер виділяє 4 фази: фазу схематичного малювання, фазу виникнення почуття форми та ліній, фазу правдоподібного зображення та фазу правильного зображення. Так, на фазі схематичного малювання графічне зображення предмета дуже далеке від правдоподібного та реального. По суті, малюнок дитини – це символічний «запис» того, що дитина знає про предмет, його «опис», але не словами, а знаками (наприклад, замість людської фігури дитина малює так званого головонога – схематичне зображення, в якому можна завжди можна виділити голову та ноги, часто – руки та тулуб). Г. Кершенштейнер пише, що можна вважати, що зображувальна діяльність дитини знаходиться на наступній фазі – фазі виникнення почуття форми та ліній тоді, коли у

дитини виникає потреба не тільки перерахувати конкретні ознаки об'єкта, а й передати формальні співвідношення його частин. Автор виділяє ряд ознак, характерних для малюнків дітей у фазі виникнення почуття форми та ліній, а саме: у графічних зображеннях набагато більша кількість подробиць, окремі частини предмета розміщуються більш правдоподібно, дитина вже не допускає таких кричущих пропусків, як пропуск тулуба, а малюнок вже схожий на об'єкт, який зображує дитина. Діти дошкільного віку проходять лише дві фази на етапі відчуття форми та ліній – фазу схематичного малювання та фазу виникнення почуття форми та ліній. Наступні фази зображувальної діяльності – фаза правдоподібного зображення та фаза правильного зображення – для них не характерні [5].

Структурування простору – ще один з критеріїв визначення стадій зображувальної діяльності. У навчальному посібнику Л. Міццихи «Психологія творчості» зазначено, що протягом дошкільного віку дитина в ході зображувальної діяльності вчиться структурувати простір і поступово оволодіває складними просторовими відношеннями. Описано такі етапи розвитку дитячого малюнка: етап кривуль, відчуття краю та структурування простору. Перші два етапи дитина проходить до початку дошкільного віку. У перших малюнках предмети намальовані у будь-якій послідовності, без орієнтації у просторі, згодом графічне зображення розміщується в межах аркуша. В таких малюнках вже спостерігаються ознаки того, що дитина намагається впорядкувати певним чином (наприклад, частини обличчя розташовує близько одна до одної в межах округлої форми, а вагони поїзда суворо розміщуються один за одним). Проте, лише в дошкільному віці дитина власне починає експериментувати з простором, його складовими та структурувати його, застосовуючи такі прийоми, як рентгенівський стиль, фризова композиція та малювання в плані [4].

Виникнення рентгенівського стилю в зображувальній діяльності дослідниця пояснює тим, що у віці 3-4 років дитина починає зображувати об'єкти у взаємодії зі світом. Оскільки дитина бачить їх у тривимірному просторі, а зобразити їх необхідно на двовимірному просторі аркуша паперу, то виникають «прозорі» зображення, тобто дитина послуговується найпростішим прийомом структурування простору – рентгенівським стилем, прояви якого можуть спостерігатися до 7-8 років.

Вже у віці 4-5 років може виникати прийом, характерний для древньоєгипетських малюнків – фризова композиція. У ній земля зображується у вигляді лінії – основи (опори), фігури людей і тварин розташовуються над нею. Якщо в одному фризі сюжет не вкладається, виникає другий і навіть третій ярус. Фризова композиція є першим намаганням дитини побудувати систему просторових координат, яка

організує картину світу. Тут головним структуроутворюючим принципом є вертикаль – поділ листка на верх, середину та низ [3].

Приблизно у п'ять років до дитини приходиться усвідомлення складних просторових відношень у світі речей. Дитина націлена на малювання близького простору. І використовує такий прийом створення просторової композиції, як зображення в плані. Так, на малюнку поєднуються дві точки зору – вид зверху і вид збоку (чи спереду). Щоб показати протяжність, глибину простору, створюється план-карта місцевості чи місця, на якій у фронтальній проекції показується все, що там знаходиться. Якщо дитина малює людину, дерева, будинки, машини на одному зображенні, то деякі зображення виглядають так, наче лежать на землі чи на підлозі, інші – збоку чи спереду [3]. Інколи в одному малюнку діти поєднують різні способи структурування простору (наприклад, дитина зображує фризову композицію, на якій зображено об'єкти з кількох точок зору, а окремі елементи зображення «прозорі» [4].

У навчальному посібнику Т. Дуткевич «Дитяча психологія» знаходимо ще одну спробу виділити стадії зображувальної діяльності дітей на основі такого критерію, як сприймання дитиною аркуша паперу як поверхні, на якій розміщується малюнок. Зображувальна діяльність за цим критерієм теж зазнає вікових змін. На першому етапі аркуш паперу сприймається як безмежна площина, на якій можна намалювати багато зображень, які часто не пов'язані між собою єдиним задумом, розташовані хаотично, співвідношення між об'єктами, які зображуються, не враховується. На другому етапі дитина вже виділяє «верх» (небо) і «низ» (землю), а об'єкти розташовуються між ними в межах центральної смуги – виникає так звана «фризова» композиція. На третьому етапі, крім верху та низу, дитина орієнтується на ліву та праву сторони аркуша та виділяє центральну ділянку – структурний та смисловий центр малюнка [2].

І. Біла в навчальному посібнику «Психологія дитячої творчості» пише, що «на кожному віковому етапі помічено пріоритетний напрямок, який включає взаємодію засобів зображувального мистецтва дітей». Так, в 3-4 роки дитина починає освоювати красу світу через зображення, входить в світ прекрасного через зображення, в неї розширюється уявлення про естетичні якості предметів та виникає бажання зображувати об'єкти самостійно. В 4-5 років – через слово та дію дитина освоює різноманітності форм, проявляє творчість в процесі художньої предметно-просторової діяльності. В 5-6 років – через дію та форму створює художні образи, реалізовує в творчості свої враження, приймає участь у різних видах художньої діяльності, зокрема у зображувальній діяльності. В 6-7 років – через зображення у дитини розвивається відчуття середовища, простору, спостерігаються прояви індивідуальності в усіх видах художньої діяльності, освоєння

різноманітності сюжетів, матеріалів, технік в зображувальній творчості [2].

Отже, на основі теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури по темі дослідження ми дійшли висновку про те, що розвиток зображувальної діяльності дітей відбувається в декількох напрямках одночасно, тому класифікація стадій його розвитку виявляється вкрай суперечливою у різних працях, що впливає на діагностику та пошук практичних шляхів розвитку зображувальної діяльності практиками. Визначені стадії зображувальної діяльності залежать від критерію, який було покладено в основу класифікації, а саме: рівень розвитку зорового сприйняття та свідомості дитини, структурування простору, сприймання аркуша паперу, взаємодія дитини з засобами зображувальної діяльності тощо. Перспективу досліджень вбачаємо в теоретичному аналізі стадій зображувальної діяльності на основі інших критеріїв, а саме: взаємозв'язку назви малюнка та процесу малювання, ускладнення графічного зображення, розвиток сюжету малюнка тощо.

Список використаних джерел

1. Біла І. Психологія дитячої творчості. Київ : Фенікс, 2014. 381 с.
URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/32309053.pdf>
2. Т. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2020, 392 с.
3. Міліщук С. О. Створення фризівих композицій як спосіб структурування простору в малюнках дітей дошкільного віку. *Наукові студії : збірник науково-методичних праць викладачів вищої та фахової передвищої освіти*. Луцьк : Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, 2022. №3. С. 54-58.
4. Міщиха Л. Психологія творчості: навч. посіб. Івано-Франківськ : Гостинець, 2007. 447с.
5. Ткачук О. В. Онтогенетичний розвиток художніх здібностей особистості. *Наука і освіта : наук.-практ. журнал*. 2012. № 3. С. 112-118.
URL : <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/13687/1/Tkachuk.pdf>

Софія Гуріна,
*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 року
навчання факультету початкового навчання,
Харківського національного педагогічного університету імені
Г.С. Сковороди, м. Харків, Україна*

Наталія Рудічева,
*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової і професійної освіти
Харківського національного педагогічного університету імені
Г.С. Сковороди, м. Харків, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Ключові слова: здоров'я; здоров'язбережувальна
компетентність; молодші школярі.*

В умовах сьогодення однією із пріоритетних цінностей є здоров'я молоді. Незадовільний стан екології оточуючого середовища, зниження рівня життя батьків та емоційні розлади, пов'язані із воєнними подіями в Україні впливають на погіршення стану здоров'я дітей від самого народження.

Сьогодні система освіти України висуває пріоритет триєдності фізичного, духовного та соціального аспекту здоров'я учня, який формується починаючи з виховання у закладі дошкільної освіти в дусі відповідного ставлення до власного здоров'я, як до особистісної цінності.

У Державному стандарту початкової загальної освіти найважливішим завданням учителя є формування в учнів молодшого шкільного віку компетентностей, зокрема здоров'язбережувальної, яка розглядається як здатність учня застосовувати здоров'язбережувальні компетенції в різноманітних умовах як в навчальних, так і життєвих на користь збереження, зміцнення і формування власного здоров'я та здоров'я інших людей [2]. Формування здоров'язбережувальної компетентності є одним з важливіших завдань у початковій школі. Саме учитель початкових класів закладає підґрунтя для успішного формування цієї компетентності.

Питання формування здоров'язбережувальної компетентності учнів молодшого шкільного віку розкриті у дослідженнях Т. Андрющенко, Є. Антонова, І. Бодренкова, А. Буц, Ю. Грицай, О. Єжової, Т. Шепеленко та інших. Цінним доробком є дослідження Ю. Бойчука, який у своїх працях висвітлює питання формування здорового способу життя учнівської та студентської молоді.

Доцільно розкрити поняття «здоров'я», яке найбільш поширене і зазначене у документах Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), – це стан повного фізичного, душевного та соціального благополуччя, а не тільки відсутність фізичних вад чи хвороби. Як зазначають І. Бодренкова, А. Буц і Т. Шепеленко, дитина вважається здоровою, якщо її органи і системи знаходяться у гармонії та рівновазі із зовнішнім середовищем [4]. Ю. Грицай розкриває поняття «здоров'язбережувальна компетентність» як інтегративну якість особистості, яка містить знання про людину та її здоров'я, здоровий спосіб життя; мотиви, що мають екологозберігаючу спрямованість щодо ставленням до себе та світу природи, спонукають до ведення здорового способу життя; потреба в опануванні способів збереження власного здоров'я через самоорганізацію та самопізнання [1].

Зауважимо, що формування здоров'язбережувальної компетентності в учнів початкової школи мають відбуватись у декілька етапів. Спочатку учні отримують інформацію про людський організм, його функції, значення дбайливого ставлення до свого організму під час інтегрованих, узагальнюючих, традиційних уроків та у позаурочній діяльності. В подальшому, з метою розширення вже раніше набутої інформації, додаються знання про єдність людини і природи, залежність здоров'я від стану навколишнього середовища, самоцінності здоров'я. Найголовнішим моментом у формуванні здоров'язбережувальної компетентності є виникнення свідомого відповідального ставлення до власного здоров'я; формування розуміння, що будь-які незначні зміни в стані свого здоров'я можуть призвести до зменшення фізичної активності, поведінкових проявів та зміни цінностей. Це, в свою чергу, призведе до зміни самооцінки учня; відбудеться «зміщення» цінностей учня з освітніх цінностей на цінності здоров'я, його збереження та підтримку [3, с. 33].

Бережливе ставлення до власного здоров'я та активна позиція в його збереженні проявляється в активності учнів: самостійне виконання ранкової гімнастики, дотримання режиму дня, раціональне харчування, чергування фізичного і розумового навантаження на організм, дозоване користування гаджетами тощо.

Доречно не лише надавати певну інформацію, проводити сюжетно-рольові ігри: «Як провідати хворого», «Як дбати про себе та близьких», «Мій день», а в спільній співпраці з батьками проводити змагання, організувати допомогу хворому учню (наприклад, якщо учень зламав ногу) тощо.

Усвідомлення учнями вагомості здоров'я, як найвищої загальнолюдської цінності та головного чинника досягнення успіху та благополуччя, дозволяє їм визначити власний шлях здорового способу життя вже в молодшому шкільному віці.

Список використаних джерел

1. Грицай Ю.О. Використання здоров'язберігаючих технологій в навчальній діяльності школярів: навч. посібн. Миколаїв, 2012. 181 с.
2. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти: Постанова Каб. Міністрів України від 23. 11. 2011 р. № 1392. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text>
3. Рудічева Н.К. Системно-ціннісний підхід у вихованні зростаючої особистості. Рідна школа. 2021. №4-5. С. 30–36. URL : <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9cd4e53f-56e4-4bdf-9004-a879e0aa9e9b/content>
4. Шепеленко Т. В., Буц А. М., Бодренкова І. О. Фізичне виховання у формуванні здорового способу життя: навч. посібник. Харків: УкрДУЗТ, 2018. 125 с.

РОЗДІЛ 2

РІДНОМОВНА ТА ІНШОМОВНА ОСВІТА У КОНТЕКСТІ БАГАТОМАНІТНОСТІ ТА МУЛЬТИКУЛЬТУРНОСТІ СУСПІЛЬСТВА

Валентина Триндюк
*к. пед.н., доцент, старший викладач кафедри філології
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради*

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Ключові слова: іноземна мова, цифрові технології, QR-код, інтернет ресурси, освітні платформи, вебсервіси.

Іноземна мова визнається ключовою компетентністю сучасної людини, основним інструментом міжнародного спілкування в академічному та професійному житті та в розвитку країни в цілому, засобом доступу до знань, умовою ефективної світової інтеграції та чинником економічного зростання країни. Метою навчання іноземної мови є формування вмій та навичок вільно і правильно, з дотриманням фонетичних, граматичних, лексичних та стилістичних норм та на основі засвоєння широкого словникового запасу говорити і писати іноземною мовою, розуміти мовлення на слух, перекладати з іноземної мови рідною різноманітні тексти. Це повинно забезпечити

майбутнім фахівцям можливість спілкуватися нею в обсязі тематики, обумовленої програмою, отримувати і передавати наукову інформацію зі свого фаху.

Викладачі іноземної мови застосовують методи, що забезпечують формування інтегральної, загальних та фахових компетенцій, що передбачені ОПП, орієнтовані на здобувача освіти, сприяють самостійності, залученню до мотивації студентів. Усі дидактичні матеріали є автентичними та сучасними і спрямовані на формування у здобувачів освіти знань, навичок та вмінь іншомовної комунікації у їхній майбутній професійній діяльності. Викладачі іноземної мови успішно використовують прогресивні методи навчання мови, зокрема застосовують інтерактивні технології навчання (наприклад, інтерактивна гра, проєкт, презентація, робота в групах/парах тощо).

Цінність англійської мови як міжнародного засобу комунікації визначається створенням навчального середовища, яке сприяє якісному викладанню, вивченню та використанню англійської мови в Україні. Сьогодні створення такого середовища вже не можна уявити без цифрових технологій, які є невід'ємною частиною освітнього процесу, що виникли сьогодні. Цифрові технології, а зокрема високотехнологічні гаджети, інтернет ресурси, освітні платформи стали також засобом і способом реалізації змішаного навчання.

Сьогодні вже подані рекомендації міністерства освіти і науки України, де наголошується на обов'язковому використанні електронних платформ та інших інструментів дистанційного навчання для забезпечення якісного вивчення, викладання та використання англійської мови у закладах вищої освіти України.

Ми активно використовуємо цифрові технології у нашому закладі: освітні вебсервіси для створення інтерактивного навчання (Classroom, Moodle); програми для організації відеоконференцій (Zoom, Meet, Skype); сервіси для створення презентацій: Prezi, Power Point, Canva, Google Presentations, Projeqt, Playbuzz; мультимедійні ресурси для створення та спільного редагування і зберігання інформації Padlett; програми для самостійного створення і редагування відео або слайд шоу Windows Movie Marker тощо.

Одним із сучасних прикладів застосування цифрових технологій є впровадження у навчальний процес інтерактивних підручників з цифровою платформою, які дають змогу розвивати усі необхідні сучасному фахівцеві навички.

Наприклад, підручник Gateway 2nd Edition. Автором курсу є Дейв Спенсер (Dave Spencer) (видавництво Macmillan's) – викладач практик, який уміло структурував матеріали відповідно формування рівня знань. Gateway 2nd Edition містить тексти для читання, вправи для розвитку навичок критичного мислення (Critical Thinking), заняття для

розвитку життєвих компетенцій (Life Skills), Flipped classroom video для введення граматики разом з інтерактивним цифровим контентом. Teacher's Resource Centre пропонує додаткові ресурси: тести на визначення рівня володіння мовою до кожного рівня та розділу (Test Generator); літературні, лексичні та граматичні матеріали; аудіоматеріали до підручника, робочого зошита та відео до підручника. Автором розроблена цифрова версія підручника Presentation Kit із влаштованими аудіо- та відеоматеріалами та набором інструментів для роботи на інтерактивній дошці для викладача. Для студентів окрім паперового варіанту доступний також за кодом доступ до Student's Resource Centre, де розміщено аудіо до робочого зошита, підручника та додаткові ресурси, які можна завантажувати для самостійного опрацювання.

Іншим прикладом може слугувати підручник Get 200! Авторами якого є Lynda Edwards. Курс повністю відповідає змісту державних програм з англійської мови (рівень стандарту, профільний рівень). Кожна тема містить вправи двох рівнів (B1 та B2) та граматику, яка повторюється у контексті і відпрацьовується у різноманітних вправах. Після кожного розділу знаходяться завдання на повторення та узагальнення опрацьованого матеріалу. Даний підручник також підкріплений цифровим додатком Quizlet, за допомогою якого студенти можуть опанувати велику кількість нової лексики та правильно навчитись її вимовляти, адже додаток має аудіо підтримку.

Щоб вмотивувати та зацікавити студентів до вивчення іноземної мови, ми komponуємо ефективні методи і технології та урізноманітнюємо заняття. Прикладом застосування цифрових технологій є створення та використання QR-кодів. Застосування QR-коду на заняттях з іноземної мови є відносно новою технологією. Таку форму роботи науковці називають M-Learning, або мобільне навчання, яке є видом електронного навчання (E-Learning). Як показав досвід, працювати із QR кодами досить зручно та комфортно, а головне – не зобов'язує студента до обов'язкового перебування на робочому місці за комп'ютером. Не важливо, чи це заняття онлайн, чи самостійна робота вдома, здобувач може прослухати аудіо чи подивитись відео перед виконанням завдання необмежену кількість разів. Як показав досвід, використання QR кодів на заняттях з іноземної мови посилює мотивацію студентів до навчально-пізнавальної діяльності, значно урізноманітнює форми роботи викладача зі студентами та має досить широкий спектр застосування.

Крім того, ми активно використовуємо цифрові технології у процесі підготовки до практичних занять. Наприклад, для озвучування текстів, ми використовуємо онлайн інструменти для конвертації тексту в аудіозапис. Аудіозаписи досить швидко можна поширити на будь яких цифрових гаджетах у месенджерах для спілкування таких як Telegram,

Viber чи надіслати на e-mail, у Classroom та ін. Таким чином, здобувачі освіти мають змогу почути правильну вимову незнайомих слів, прослухати кілька разів самотійно та вивчити за диктором навіть цілий текст. Для того, аби організувати прослуховування певних матеріалів, нам не обов'язково мати комп'ютер чи телевізор. За допомогою онлайн конвертора Pageloot, ME-QR та інших ми трансформуємо текст, діалог чи аудіо запис в QR-код та додаємо його зображення у паперові методичні матеріали. Таким чином, здобувачі освіти можуть швидко телефоном просканувати код та прослухати завдання у своєму телефоні. Отже, на занятті іноземної мови можна користуватись як цифровими гаджетами для виконання практичних завдань та самотійної роботи на платформах Classroom чи Moodle, так і паперовим варіантом методичних вказівок до практичних завдань. Здобувачі самі можуть обрати кращий для себе варіант роботи — у цифровому форматі, чи із паперовими методичними розробками. Їхній вибір залежить від базових знань з іноземної мови кожного окремого студента, від особистісних якостей, від темпу роботи тощо.

Ми вважаємо, що така реалізація використання цифрових технологій на заняттях з іноземної мови може бути одним із засобів імплементації особистісно-орієнтованого підходу, оскільки тут враховуються індивідуальні особливості, інтереси та здібності окремого здобувача освіти.

Застосування цифрових технологій дозволяє ефективно розвивати усі види і форми роботи для формування усіх вмінь та навичок з іноземної мови, надає викладачам і здобувачам освіти унікальну можливість використовувати цифрові технології та ресурси всесвітньої мережі.

Викладач та його спосіб викладання іноземної мови із застосуванням сучасних цифрових засобів відіграє ключову роль та впливає на досягнення програмних результатів навчання. Серед наших здобувачів є майбутні учителі англійської мови, які повинні бути готові до проведення уроків у дистанційному форматі, а, отже, і володіти цифровими технологіями. Зокрема майбутні педагоги повинні володіти знаннями про сутність, планування і організацію дистанційного навчання; про платформи, ресурси, завдання для навчання видів іншомовної мовленнєвої діяльності, перевірки знань тощо та володіти вміннями технічно та ефективно використовувати комплексно ці знання. У зв'язку із цим варто переглянути та удосконалити курс із методики викладання іноземної мови.

Людмила Шуст
канд. філол. наук,
викладач циклової комісії словесних дисциплін
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,
м. Луцьк, Україна

ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ РІДНОГО КРАЮ ЗА ПРИНЦИПАМИ НУШ (НА ПРИКЛАДІ ПОЕЗІЇ Н. ГУМЕНЮК)

Ключові слова: уроки літератури рідного краю, НУШ, поезія, виразне читання, ліричний текст.

Література рідного краю є важливим чинником духовного розвитку особистості. На таких уроках учні можуть глибше осягнути сутність спадщини митців рідного краю, цінувати мистецький набуток письменників-сучасників, відчувати гордість за творчих людей, славних краян. Такі заняття наблизатимуть до розуміння особливостей літературного процесу та специфіки художньої творчості, активізуватимуть читацькі інтереси, формуватимуть навички пошуково-дослідницької діяльності.

Лірика посідає вагоме місце у літературній освіті, оскільки вона виховує в учнів почуття прекрасного, духовного, формує читацькі інтереси, творчу уяву, естетичні смаки, збагачує інтелектуальний розвиток особистості [5].

Як приклад, пропонуємо для вивчення на уроках літератури рідного краю в 5 класі НУШ поезію волинської письменниці Надії Гуменюк, зокрема її дитячу збірку «Буслик хоче до Світязя» [1].

Краєзнавчий аспект простежується вже у назві: діалектне західнополіське слово буслик (лелека) у поєднанні з відомим місцевим топонімом Світязь.

Для вдало проведеного уроку вивчення поезії потрібно підготувати учнів, провести вступне заняття (якщо можливості виділити для цього цілий урок немає, пропонуємо організувати евристичну бесіду), де нагадати учням певні історичні факти або творчо опрацювати біографію письменника. Так, підготовча робота з цієї теми може бути виконана у вигляді проєктів-досліджень походження місцевих власних назв (Волинь, Луцьк, Ковель, Стир, Сапалаївка, Турія тощо), або історії виникнення назв власної вулиці, або найвідоміших історичних подій, пов'язаних із Луцьком чи іншим населеним пунктом. Починаючи опрацьовувати перший вірш «Волинь», пропонуємо таку мінібесіду:

- Чи любите ви свій рідний край?
- Чому ви його любите?
- Які місця на Волині ви любите найбільше?

- На які природні дари багата наша природа?

Після виразного читання поезії варто попрацювати з картою області, знайти на ній згадані в тексті власні назви (Любче, Любомль, Любитів, Любешів, Люблинець, Любохини, Любань, Люб'язь). Можна порахувати, яка відстань відділяє їх від власного населеного пункту (інтеграція з предметами «Математика», «Пізнаємо природу»). Обов'язково слід виконати морфемний аналіз цих назв – розібрати слова за будовою (можна використати парну роботу), обґрунтувати, чи ці слова можна вважати спільнокореневими (інтеграція з українською мовою).

Велику роль у сприйманні поетичного тексту відіграє виразне читання. Особливо важливим вважаємо вміння вчителя виразно читати вірші напам'ять, адже від цього залежить успіх подальшого аналізу вірша. Виразне читання педагога повинно проіннятися його творчою індивідуальністю, зігрітися його щирими почуттями, прозвучати переконливо, щоб в уяві дітей неодмінно з'явилися картини й образи. Він повинен так донести до учнів твір, ніби робить це вперше. Тоді і для учнів кожен вірш стане прекрасним відкриттям. Особливо важливим цей етап стане під час вивчення вірша «Над Світязем світить зоря світанкова» [1, с. 62], адже стилістичні поетичні прийоми та використані для цього художні засоби справлять на школярів особливий звуковий ефект під час виразного читання поезії вчителем. Зокрема, маємо на увазі алітерацію («Над Світязем світить зоря світанкова»), анафори й тавтології («Тут отчі дороги, тут прадідів слово, / Тут в кожній травинці живе доброта»), порівняння («...а ти розцвітала, / Як юна калина в саду навесні»), метафори («Дитинства сліди у рясних споришах», «Чужинська навала твій цвіт обривала, / Сікли твою волю вітри навесні»), риторичні фігури («Волинь – праслов'янська колиско вербова», «Хай вічною буде ця врода казкова!»)

За допомогою спостереження над текстом діти мають можливість з'ясувати, через які художні деталі й образи, створені за допомогою добору слів певного змістового відтінку та емоційної забарвленості, а також поетичних засобів виражає поет свої переживання, роздуми, дає оцінку зображеному [4, с. 99]. Під час такого прийому вчитель має навчити учнів вдумливо читати кожне слово поезії. Таким чином школярі набагато краще будуть розуміти зміст прочитаного та співпереживати разом з поетом.

Поезія має здатність навіювати на читача відповідний настрій. Завдання вчителя-словесника в створенні такої атмосфери на уроці, яка б відповідала настрою вірша. Тут відіграє важливу роль усе: і первинне читання твору, і вступна бесіда, і технічні засоби, й ілюстрації та багато інших елементів уроку, які в сукупності створюють настрій уроку, співзвучний виучуваному твору [5].

Погоджуємося з думкою Н. Черниш, що не слід переказувати ліричний твір, тому що його зміст дещо змінюється, втрачаються важливі компоненти структурної цілісності поезії, краще процитувати текст [5]. Особливу увагу варто звернути на останню строфу чи останнє речення, оскільки часто саме тут звучить основна думка. Тому радимо детально обговорювати зі школярами, як вони розуміють такі останні рядки в поезіях: «Він для мене – світла доля, / Я – його прийдешній день» (вірш «Я люблю мій Луцьк чудовий» [1, с. 11]), «Ось така у нас картина: Луцьк – маленька Україна» (вірш «Луцьк – маленька Україна» [1, с. 12]), «В своє серце візьми назавжди / Дух відваги, любові і волі» (вірш «На козацьких могилах» [1, с. 33]).

Ефективним також є прийом усного малювання. Після ознайомлення учнів з віршем учитель пропонує усно змалювати певні моменти твору. Діти і переказують, і аналізують, і домислюють. Позитивом є те, що в них відбувається розвиток уяви, мислення, мовлення тощо. Допомогти школярам у цьому можуть як конкретні поетичні рядки, напр.: «Де ліс, мов казка, світиться.../ Де луками стодзвонними гуляє Мавка й нині» [1, с. 4], так і яскраві ілюстрації, які супроводжують вірш. Зауважимо, що «краса форми» дуже важлива для поезії, адресованої учням середніх класів, бо саме в цей період свого розвитку їм важливо відкривати для себе мистецтво образного слова, що візуалізує природу рідного краю, оприявнює її красу [3, с. 6].

Проаналізувавши збірку «Буслик хоче до Світязя», вважаємо, що найефективнішим методом, який дозволить дітям не тільки зрозуміти силу поетичного слова, а й відчути себе частинкою тієї землі, про яку вони так багато говорять, стане історико-літературна екскурсія – екскурсія історичною частиною Луцька, що супроводжуватиметься аналізом віршів про ці місця. Розпочати варто з «Лесиною будиночка» – нагадати учням, що Леся Українка з родиною два роки прожила в Луцьку. За цей час її спіткала важка недуга, з якою письменниця боролася все життя (аналіз вірша «Леся на Йордані»). Далі шлях веде на Замкову площу, де свого часу любила гратися маленька Леся (поезія «Віче»). Екскурсія замком Любарта дасть змогу унаочнити поетичний текст «Яка вежа головна?» (у цьому контексті варто використати прийом «Мозковий штурм» для обговорення виникнення назв трьох замкових веж: В'їзної, Владичої, Стирової). Аналогічні прийоми роботи можна використати під час екскурсій до Колодяжного, в Літературно-меморіальний садибу-музей Лесі Українки (вірші «Колодяжне», «Олена Пчілка»), Берестечка, в Національний історико-меморіальний заповідник «Поле Берестецької битви», відомий також як «Козацькі Могили» («Битва під Берестечком», «На козацьких могилах», «Дума про козака Нечая», «Кобзар у Берестечку»).

Підсумувати вивчення творів літератури рідного краю варто за допомогою творчої роботи, наприклад, написання есе. Навчальна

ефективність такого методу визначається тим, що ця творча робота мобілізує інтелектуальні можливості, розвиває писемне мовлення, виявляє рівень мовно-літературної освіченості учня, адже робота над його створенням інтегрує в собі знання, уміння та навички із літератури, і з мови. Написання есе вважаємо доречним після вивчення як поетичних, так і прозових творів.

Список використаних джерел

1. Гуменюк Н. Буслик хоче до Світязя : вірші, казки, оповідання про Волинь. Луцьк : ПВД «Твердиня», 2010. 64 с.
2. Гуменюк Н. У янгола під крилом : вірші для дітей про українські свята. Луцьк : ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2010. 72 с.
3. Клочек Г. Літературна освіта в новій українській школі: стратегія і тактика реформування. Дивослово. 2017. № 2. С. 2–11.
4. Наукові основи методики літератури : навчально-методичний посібник / За ред. Н. Й. Волошиної. К. : Ленвіт, 2002. 344 с.
5. Черниш Н. В. Методичні поради науковців щодо вивчення ліричних творів. URL : <http://ephsheir.uhsp.edu.ua/bitstream/handle/8989898989/4198/%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B8%D1%88.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Mariana Lukianchuk

Candidate of Pedagogical Sciences,
Foreign language teacher,
The Municipal Higher Educational Institution «Lutsk
Pedagogical College» of the Volyn Regional Council,
Lutsk, Ukraine

INNOVATIVE TECHNOLOGIES FOR LEARNING FOREIGN LANGUAGES IN THE CONTEXT OF THE SOCIETY DIVERSITY

Key words: foreign language, teaching technologies, innovative pedagogical technologies, heuristic learning model.

One of the state educational policy important directions is the integration of Ukrainian education into the European and world educational space. Today, the foreign language study is an important component of the students' professional training of various profiles. Teachers need to know the latest methods of teaching a foreign language, special teaching techniques, in order to correctly choose the method according to the level of knowledge and interests of students.

The improvement of the education quality should not be carried out by additional burden on pupils or students, but through the forms and methods improvement of education, the selection of the education content, through the introduction of educational technologies, oriented not so much on the transfer ready-made knowledge, but rather on the complex formation of students personal qualities [10].

The concept of the New Ukrainian School and the new Law on Education define the key aspects of teachers' activities, including foreign language. Let's consider some of them:

1. Clearly defined factors for ensuring the quality of primary education:

- all students must be included in studying in the educational process;
- in their work, teachers should implement technologies and methods of personally oriented, competence-based and integrated learning, education and development of students;

- teaching methods and techniques must be high-tech;

2. NUS defines the primary school mission as:

- comprehensive development of the child's personality in accordance with the needs of his age and psychophysiological characteristics;

3. The key components of its paradigm have been identified at NUS:

- a new content of education, based on the formation of the child's vital and socially necessary competences;

- improved motivation of the teacher due to the freedom of his creativity and the studying development, which passes through the educational process.

4. NUS laid the key principles of the new Primary Education State Standard:

- presumption of a child's talent — any child has the right to receive an education without restrictions or oppression;

- the value of childhood — the recognized right of a child to learn through play and other methods.

- the joy of knowledge — the organization of the educational process through research and project technology in such a way as to bring joy to the child [8].

In view of the above, the teacher has the right and ability to freely choose any effective and rational, in his opinion, method, way and technology of teaching.

Pedagogical technology is a complex integrative system that contains a lot of organized operations and actions that ensure pedagogical goal setting, content, information — subject and procedural aspects aimed at the assimilation of systematized knowledge, the professional skills acquisition, the formation of students personal qualities, set by the goals of education [7]. Taking into account the above, in the context of a systemic approach to education and training, pedagogical technology covers all

aspects, elements of the pedagogical system — from setting goals to designing the entire didactic process and checking its effectiveness [1].

The transformation of the term from "technology in education" to "educational technology" and then to "pedagogical technology" corresponds to a change in its meaning. Separate active forms and methods of learning, which make the learning process broken into parts, are being replaced by integrated pedagogical technologies in general and learning technologies in particular [9].

Wide pedagogical technologies application in the conditions of the new Ukrainian school should be determined by modern trends in its development: creative abilities development, modern methods mastering of scientific knowledge, prognostic methods, modeling methods, etc. [9].

In most of the analyzed lexicographic sources, the concept of "innovative pedagogical technology" is interpreted taking into account four points: purposefulness, integrity, novelty and systemic changes.

Innovative technologies in education are considered as a means by which a new educational paradigm can be implemented. The trends in the development of educational technologies are directly related to the humanization of education, which promotes self-actualization and self-realization of the individual [10].

The purpose of using innovative pedagogical technologies during foreign language learning is the speech culture development, creative abilities, critical thinking, the formation of sustainable motivation to learn English, the practical skills and abilities formation in all types of speech activities, the formation of foreign language communicative competence.

Modern innovative pedagogical technologies, which are also used in foreign language teaching, can tentatively include:

1. Personal-oriented learning technologies:
 - heuristic learning technology;
 - project method;
2. Information technologies:
 - ICT (information and communication technologies);
3. Interactive technologies:
 - discussion technology;
 - training technologies [10].

The most important features of modern educational technologies are their personal orientation, a wide variety of ways to achieve results, the ability to organize training simultaneously at different levels of complexity [4].

Let's consider some of the technologies presented above.

In the educational process, the *project learning technology* has recently been growing in popularity and spread — a personal-oriented educational method based on the students independent activity in developing a problem and designing a practical result in the form of

development in a certain way [2]. Currently, the project method has gained great popularity due to the combination of theoretical knowledge with its practical application. Practicing educators believe that the project method stimulates solving problems that require a certain amount of knowledge, develops critical thinking, forms skills for working with information (the necessary information selection, its analysis, systematization), helps to solve cognitive and creative tasks in cooperation under the time of performing various social roles [2].

Scientists single out the *heuristic learning model* as one of the leading personal-oriented technologies. The essence of technology is to create situations with creative realization of potential opportunities. Among the key heuristic learning methods, the most popular, according to P. Husak, L. Husak, O. Belkina-Kovalchuk, T. Vorobyova, are the methods of empathy, meaningful vision, figurative vision, symbolic vision, inventing, "If..." method hyperbolization, heuristic observation, comparison, research, construction of concepts, control and self-evaluation. The result of their application is an educational product created by students: an idea, hypothesis, experiment, work, drawing, product [3].

Innovative information and communication technologies have expanded the reach of new language practices, just one "click" gives access to the English-speaking community and an unlimited number of original text sources. As a result, the teacher role as a carrier of information and organizer of educational activities is gradually being rethought and transformed into the role of a mediator between the educational audience and the world of natural language acquisition. Moreover, the educational audience itself undergoes significant changes and acquires new forms. Innovative changes in modern language education are connected, first of all, with the inseparability of their two dimensions: information and communication, aimed at expanding the information field of language education, and communicative and activity, which is aimed at ensuring interactions in the joint human activity process [5]. The interactive learning essence is that all participants interact during the learning process. Collective, group, individual training, cooperative training takes place. The student turns into a subject of the educational process. This provides internal motivation for learning, which contributes to its effectiveness [2].

M. Clarin divides interactive learning methods based on the activity principle into methods of physical, social, and cognitive activity. Physical methods include: changing the workplace, writing, drawing. To methods of social activity — students' questions, answers. Among the cognitive activity methods are addition of the material presented by the participants, performance as a source of experience, independent search for a solution to the problem [6].

The interactive forms and methods use in the implementation of a personally oriented approach and the English language teaching make it

possible to practically increase the amount of speaking practice in class, they are interesting for students, they help to learn the material and use it in further classes, they perform didactic and various developmental functions. Thus, the teacher becomes a mentor of the students' independent educational, cognitive and creative activities. Having many advantages, one should also remember the disadvantages: with frequent use, the perception of interactive games becomes mechanical, loses creative interest, so it is necessary to diversify games and combine interactive learning methods with traditional ones [7].

Summarizing the above, it should be added that the use of innovative technologies in the foreign languages study is quite effective. However, no matter what technologies and methods are used, it is important, as scientists note, to increase the learning effectiveness to create such psychological and pedagogical conditions where a student can take an active personal position and fully express himself as a subject of educational activity [7].

References:

1. Антонова О.Є. Педагогічні технології та їх класифікація як наукова проблема. Сучасні технології в освіті. Сучасні технології навчання. НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Київ, 2015. Ч. 1 с. 8-15.
2. Білоусова Н. В., Гордієнко Т. В. Упровадження інноваційних технологій в освітній процес початкової школи. *Вісник Черкаського університету*. 2017. № 4 с. 62-68.
3. Гусак П., Гусак Л., Белкіна-Ковальчук О., Воробйова Т. Інноваційні технології навчання учнів початкових класів : монографія / за ред. П. Гусака. Луцьк : Вежа-Друк, 2016. 276 с.
4. Дубяга С. М. Педагогічні технології в початковій школі : навч.-метод. посіб. Мелітополь : Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2015. 160 с.
5. Заболотна О. А. Інноваційні технології викладання іноземних мов в умовах інтернаціоналізації освітнього простору. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2014. № 4(22) С. 117-122
6. Інноваційні технології навчання в сучасній школі. URL.: <http://social-science.com.ua/article/263> (дата звернення 06.04.2020).
7. Науменко У.В. Інноваційні методи навчання англійської мови у вищій школі в умовах модернізації. *Молодий вчений*. 2018. № 3.1 (55.1) С. 118 – 122.
8. НУШ та інноваційні технології в початковій школі. URL.: <https://www.pedrada.com.ua/article/2251-nush-ta-nnovatsyn-tehnolog-v-rochatkovy-shkol> (дата звернення: 20.11.2023).
9. Паламарчук В. Ф. Барановська О. В. Педагогічні технології навчання в умовах нової української школи: вектор розвитку. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 3. С. 60-66.

10. Хващевська О.О. Сучасні педагогічні технології в навчанні молодших школярів. *Молодий вчений*. 2017. № 9.2 (49.2) С. 20-24.

Валентина Верещака

*викладач іноземних мов, викладач-методист
Науковий ліцей «Політ» при Обласному коледжі «Кременчуцька
гуманітарно-технологічна академія імені А.С. Макаренка»
Полтавської обласної ради, м. Кременчук, Україна*

Ірина Бойко

*викладач англійської мови, викладач-методист
Науковий ліцей «Політ» при Обласному коледжі «Кременчуцька
гуманітарно-технологічна академія імені А.С. Макаренка»
Полтавської обласної ради, м. Кременчук, Україна*

АНГЛІЙСЬКІ LIFE SKILLS У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Ключові слова: освіта впродовж життя, англійська для професійного спілкування, life skills, життєві навички.

Глобалізація суспільства формує нові вимоги ринку праці до потенційних кандидатів. Все частіше HR-фахівці при ухваленні рішення про прийом на роботу, окрім професійних компетентностей, перевіряють відповідність життєвих навичок (life skills) потенційних шукачів роботи загальними цінностями та цілям компанії-роботодавця. Такими життєвими навичками є розвинені навички міжособистісного спілкування, уміння розмовляти іноземними мовами, уміння виявляти та вирішувати проблеми, приймати рішення в критичних ситуаціях, швидка адаптація до умов праці та гнучкість у прийнятті рішень, вмотивованість тощо [1, с. 18]. Важливим елементом високоякісної освіти є формування життєвих навичок на всіх етапах освітнього процесу, а враховуючи інтеграцію українського суспільства у європейський та міжнародний простір важливою life skill є вільне володіння англійською мовою у повсякденному житті та професійній діяльності.

Аспекти сучасних досліджень важливості формування життєвих навичок упродовж життя висвітлено в працях Ю.П. Вітківського, Л.П. Литвин, О.В. Жовнич, С.А. Наход, Н.В. Бахмат, К.О. Коваль та ін. Важливість мовленнєвих навичок, зокрема важливість володіння англійською мовою у професійній діяльності розглядають І.В. Довженко, О.О. Колмикова, І.В. Іванова, А.В. Бляшевська, О.М. Ігнатова та ін.

У 1999 році Всесвітня організація охорони здоров'я започаткувала новий напрям в освіті: life skills education, тобто навчання життєвим навичкам — «здібностям до адаптивної і позитивної поведінки, що дають змогу людям ефективно справлятися з вимогами і викликами щоденного життя» [2]. Узагальнення досліджень Міжнародного молодіжного фонду (IYF) свідчать, що життєві навички майбутнього здобуваються сьогодні в закладах освіти, а також зазначають, щонайближчим часом:

- серед 60 % професій в середньому 30 % робочої діяльності будуть автоматизованими;

- 92 % роботодавців зазначають, що «м'які навички» (навички м'якого спілкування) є такими ж або більш важливими, ніж технічні навички, але 89 % сказали, що їм було дуже або дещо важко знайти людей з потрібними навичками;

- до 2030 року працівники витратимуть на роботі на 24 % більше часу, використовуючи соціально-емоційні навички (життєві навички), ніж у 2016 році [3].

Засадами державної політики у сфері освіти визначено «інтеграцію з ринком праці» «сприяння навчанню впродовж життя», інтеграція у міжнародний освітній та науковий простір» [4]. Що забезпечується формуванням ключових компетентностей необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності серед яких «навчання протягом життя» та здатність спілкуватися... іноземними мовами» [4]. Трендом сучасного розвитку українського суспільства є вільне володіння англійською мовою, чому послугувало також подання до Верховної Ради на розгляд Президентського законопроекту № 9432 «Про застосування англійської мови в Україні», яким передбачається офіційно закріпити статус англійської як однієї з мов міжнародного спілкування в нашій країні [5]. Проте окремі науковці наголошують на важливості не тільки знання англійської мови, а і формування міжкультурних особливостей спілкування. Зокрема І.В. Іванова наголошує, що «будучи членом певної культурної спільноти, яка має національні традиції, мови, історії та літератури, людина має бути готовою брати участь у діалозі культур. Ідеального знання лексики та граматики недостатньо.. Питання досягнення адекватного розуміння в контексті міжкультур комунікації надають особливого значення...» [6]. Людині, яка знає англійську мову, вміє вчитися, достатньо гнучка до змін, користується інформаційною гігієною та вміє працювати з критикою, не потрібно опановувати якусь одну професію на все життя, адже ця людина зможе опановувати нові скіли та змінювати свої професії. Такі люди завжди будуть потрібні на ринку праці» [7].

Таким чином, все вищезазначене підтверджує думку авторів про важливість формування англійської life skills на всіх етапах становлення особистості та у професійній діяльності. Наукові та

практичні дослідження підтверджують, що саме англійські *life skills* є тими життєвими навичками, які допоможуть з легкістю пристосуватися до глобальних змін та побудувати успішну кар'єру як в Україні, так і в європейському та міжнародному економічному просторі.

Список використаних джерел

1. Боровик Т.М., Устиченко С.В. Формування career skills в умовах сучасних викликів. *Соціальні та гуманітарні технології: філософсько-освітній аспект*: Матеріали ІХ Всеукраїнської науково-теоретичної конференції з міжнародною участю, (Черкаси, 23-24 березня 2023 р.). Черкаси: 2023. С.18-20.

2. Іванова В. Life skills education: 10 навичок, що знадобляться у житті. *Вище*. URL: <http://gohigher.org/about> (дата звернення 19 листопада 2023).

3. Future of work. International Youth Foundation. URL: <https://www.passporttosuccess.org/future-work> (дата звернення 19 листопада 2023).

4. Про освіту. Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII, дата оновлення 02.07.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#n12> (дата звернення 19 листопада 2023).

5. Гамалій І. Президент подав до ВР законопроект про надання англійській мові статусу міжнародної. *LB.ua*. URL: https://lb.ua/society/2023/06/28/562656_prezident_podav_vr_zakonoproiekt.html (дата звернення 19 листопада 2023).

6. Ivanova I.V. Building culturological background knowledge for developing business English communication skills. *Науковий вісник Львівської академії. Серія: Педагогічні науки*. 2021. № 9. С. 173-177.

7. Атрощенко А. Вплив штучного інтелекту на майбутнє роботи: можливість чи загроза. *Speka*. URL: <https://speka.media/vpliv-stucnogo-intelektu-na-maibutnje-roboti-mozlivist-ci-zagroza-pnmg1v> (дата звернення 10.03.2023).

Наталія Дзямуч
викладач-методист

*КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,
м. Луцьк, Україна*

ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОГО ДОРОБКУ СЕРГІЯ ЖАДАНА У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ЛІТЕРАТУРИ

Ключові слова: сучасна українська література, навчальна програма, шкільний курс літератури.

Сучасні дискусії щодо структури шкільного курсу української літератури в 5-11 (12) класах залишаються надзвичайно гострими. Вони стосуються не лише принципів виділення тематичних блоків, охоплення літературного процесу, переліку текстів, рекомендованих для читання, обсягу висвітлення історико-літературних епох, рекомендованих методів аналізу текстів і творчих робіт учнів, а й широти сюжетного діапазону творів, їхньої репрезентативності.

Творчість відомого українського письменника, лавреата багатьох міжнародних премій Сергія Жадана добре znana не лише на батьківщині, а й за її межами. Його книги читають, перекладають, тлумачать – отже, цілком закономірно постає проблема вивчення рецепції його творів у нашій країні.

Варто нагадати, що сам автор іще у 2007-му році гаряче дискутував із Міністерством освіти, вимагаючи виключення зі шкільної хрестоматії своїх поезій: «Як на мене, це доволі стрьомна ідея – включати письменників, які активно пишуть, до шкільної програми. Це просто відбиває інтерес у школярів до читання літератури загалом. Я сам професійний педагог, я закінчив педагогічний університет, і добре знаю як у нас викладається література в школах. Мені видається, що сучасну літературу в старших класах краще було б вивчати факультативно і не включати до програми. Тому що це доволі ризиковано – при такій совковій топорній подачі легко відбити інтерес до читання та втратити потенційних читачів. Я цього не хочу. Я хочу щоб мене читали, а не вивчали» [2]. Жадан також зазначав, що вірші для вивчення у школі підібрали таким чином, що вони невдало репрезентують його творчість.

2010-го року проросійський політик Дмитро Табачник, який на той час очолював українську освіту, категорично виступив проти вивчення творів сучасних письменників Сергія Жадана, Юрія Андруховича та Оксани Забужко у школі. Така позиція головного освітянина країни була розцінена не лише як політична помста прогресивним українським митцям, а й як дискредитація рідномовної культури загалом.

Після важливих громадсько-політичних змін, які відбулися в українському суспільстві, твори представників актуального українського письменства ствердилися у шкільній програмі з літератури («Навчальна програма з української літератури (рівень стандарту) для 10-11 класів для загальноосвітніх навчальних закладів» затверджена Наказом Міністерства освіти і науки № 1407 від 23 жовтня 2017 року). Вивчення у 11 класі теми «Сучасна українська література» передбачає наступне: історико-культурна ситуація наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. (на шляху до нового відродження). З'ява нового літературного покоління. Найвагоміші здобутки сучасної

літератури. Сильове розмаїття, експериментаторство, пошуки нових форм і тем. Література елітарна, вишукана, високохудожня. Література масова, популярна (її інтенсивний розвиток). Постмодернізм як один із художніх напрямів мистецтва 1990-х років, його риси. Поезія: *І.Римарук* («Обнови»), *Ю.Андрухович* («Астролог», «Пісня мандрівного спудея»), *О.Забужко* («Рядок з автобіографії», «Читаючи історію»), *О.Ірванець* («До французького шансоньє»), *С.Жадан* («Музика, очерет...», «Смерть моряка») [3].

Своє бачення змін у шкільних програмах сам Сергій Жадан репрезентував неодноразово. Так у 2020 році він зазначає: «Все повинно трансформуватися, це природньо, але мені здається, що тут справа не в програмі, справа в учителях, в їхньому розумінні педагогіки, шкільної освіти, природи цієї освіти. І шукати панацею лише в творах сучасних письменників трошки наївно. Можна включити в цю програму Прохаська, Андруховича, Іздрика, Забужко, – але якщо це буде подаватися як раніше, то який сенс?» [4].

Практичну реалізацію нових програмових завдань можемо бачити у підручниках для 11 класу та додаткових сучасних складових освітнього процесу. Так Ютюбпроект «Всеукраїнський розклад онлайн. 9-11 класи» презентує загально-розвивальне заняття «Сучасна українська література. Ідейно-художній аналіз поезії Сергія Жадана «Я знав священика, який був у полоні». Популярна бібліотека україномовної літератури «Укрліб» у розділі «Шкільна програма з української літератури 11 клас» дає можливість не лише ознайомитися з обов'язковими для вивчення творами Сергія Жадана, а й з низкою його творів для додаткового читання, біографією автора, матеріалами для вивчення творчості [5].

Стратегічні проблеми шкільного курсу літератури вимагають прогресивних рішень і підтримки літературознавців та митців слова. На зустрічах круглого столу «Шкільний курс української літератури в стратегії усвідомлення національної ідентичності», який відбувся 24 червня 2022 року, Сергій Жадан зацентрував увагу на тому, що стратегія і в культурному, і в інформаційному полі, і в освіті має полягати в самодостатності, у виробленні певної універсальної візії: «Важливо не те, який твір і якого письменника варто додати чи «викинути» з програми. Важливо те, як це все буде подаватися дітям і як це буде інтерпретуватися вчителем. А методологія залишилася старою. Дітям цікаво те, що відбувається в текстах. Уміння працювати з текстом, уміння подавати його, уміння говорити про письменницьку/літературну кухню на практичному рівні важить дуже багато. Які б концепції не пропонували науковці чи міністерство освіти – все це буде реалізовуватися на рівні викладача. І наскільки вчителі до цього готові – оце питання риторичне. Треба вчити вчителів вчитися читати – а вчителі навчать дітей» [1].

Пошуки нової моделі шкільного курсу української літератури, здатної інтегруватися в стратегію усвідомлення здобувачами освіти своєї національної ідентичності продовжуються. Вдосконалення літературної освіти має стати активним чинником розвитку творчої сучасної української молоді.

Список використаних джерел

1. Головченко Ніна. Як оновлювати шкільний курс української літератури? // *Українська літературна газета*. URL: <https://litgazeta.com.ua/articles/iak-onovliuvaty-shkilnyi-kurs-ukrainskoi-literatury/>.
2. Жадан Сергій. Я не хочу до шкільної програми. URL: <https://rozmova.wordpress.com/2019/04/04/serhiy-zhadan/>.
3. Навчальні програми для 10-11 класів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>.
4. Скиба-Якубова Іванна. Книжки, «Кайдаші», Середні віки. // *Українська правда*. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2020/04/12/240543/>.
5. Укрліб. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/school/?klas=11>.

Світлана Денисова

*викладач іноземної мови цк словесних дисциплін
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м.
Луцьк, Україна*

Оксана Кузьмич

*викладач іноземної мови цк словесних дисциплін
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м.
Луцьк, Україна*

ДОСЛІДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ЕФЕКТУ АУДІЮВАННЯ ТА ГОВОРІННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ФОНІ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

Ключові слова: моральне виховання, моральні здібності, слухання, усне мовлення, спілкування.

Під час викладання англійської мови та застосування таких видів контролю як слухання та усне мовлення, викладачі повинні не лише розвивати в здобувачів освіти уміння слухати та говорити, а й поєднувати моральне виховання з вихованням навичок спілкування

англійською мовою. Мова є носієм мислення і культури. Англійська, як найпоширеніша мова у світі, не є винятком. Тому англійська мова є не лише засобом спілкування, а й має певні гуманістичні атрибути. У міжкультурній комунікації існує багато комунікаційних проблем, спричинених різним культурним походженням. У цю епоху інформаційного вибуху особливо важливо розвивати правильний спосіб мислення. Таким чином, у процесі навчання англійської мови на слух та усного мовлення, викладачі повинні не лише навчати правилам мови, а й давати відповідні вказівки, щоб студенти могли розвивати хороші моральні якості та позитивне життєве ставлення, що є великою користю для їхньої майбутньої роботи та життя [2].

Через популярність Інтернету на студентів вищих навчальних закладів великий вплив має різноманітна інформація. Молодих людей, чиї думки ще не повністю зрілі, викладачі мають відповідальність направляти у моральних аспектах, і важливість морального виховання є самоочевидною. Про те, як покращити інтеграцію морального виховання в навчання аудіюванню та усному мовленню англійською мовою, необхідно знайти зв'язок з поглибленим вивченням змісту викладання та моральних тем, створенням ситуацій, які викликають резонанс, вихованням здатності критичного мислення та самостійного мислення здобувачів освіти. Викладачі також повинні продовжувати вдосконалювати власні моральні здібності та вчитися органічно поєднувати зміст викладання з моральними темами для досягнення ефекту тихого проникнення. Звичайно, інновація методів навчання на заняттях також може покращити ефект навчання. Зусиллями викладачів і студентів є надія, що студенти зможуть покращити своє моральне виховання, розвинути правильні перспективи та підтримувати здоровий психічний стан під час навчання [3].

Перш за все, викладачі повинні поєднувати виховання в студентів гуманістичних якостей, культурної свідомості та умінь практичного застосування англійської мови на слух та у мовленні, а також усвідомлювати органічну єдність інструментальної та гуманістичної природи. Завдяки організації змісту навчальної програми підвищується інтерес здобувачів освіти до навчання, вони мають чітку навчальну мету та приймають рішення досягти мети, що виховує позитивні якості.

По-друге, з точки зору методики викладання, відповідно до особливостей англійського слухання та усного мовлення, викладачі повинні зосередити увагу на вихованні у студентів патріотичних почуттів, гуманістичного піклування, почуття власної гідності та впевненості в собі, формування характеру та інших якостей, шляхом застосування певних методів навчання, таких як усна презентація, групова діяльність, швидка відповідь, взаємне оцінювання, щоб покращити здатність студентів співпрацювати в групі.

По-третє, з точки зору навчального ефекту, це не тільки викликає інтерес студентів до навчання, але також поглиблює та вдосконалює деякі моральні змісти, такі як патріотичне виховання, охорона навколишнього середовища, працьовитість і ощадливість, справедливість, взаємодопомога, відповідальність і психічне здоров'я на основі навчальних матеріалів. Це дає можливість здобувачам освіти переживати та узагальнювати реальну ситуацію, а також непомітно для себе виховувати моральні якості у процесі практики англійської мови в аудіюванні та усному мовленні.

По-четверте, з точки зору оцінювання викладання, викладачі оцінюють студентів різними способами, наприклад імітацією, виконанням домашнього завдання на навчальній платформі, презентацією в аудиторії, самооцінкою учнів і взаємооцінкою одногрупників тощо. Як стверджує Вен (2021), диверсифікація предметів оцінювання також є важливим способом відображення морального виховання, за допомогою якого студенти можуть правильно оцінювати себе та однолітків, вчитися саморефлексії, розвивати здатність до спільного навчання та позитивного ставлення до навчання [1].

Освіта має зводитися не лише до передачі знань з англійської мови, а й до морального виховання студентів. Викладачі повинні створити сценарій, щоб пробудити в учнів резонанс, здатність до критичного мислення та здатність до самостійного мислення. Водночас до викладачів висуваються підвищені вимоги. Вони повинні продовжувати вдосконалювати свою власну моральну свідомість і вчитися органічно поєднувати зміст викладання з моральними темами, щоб виховувати студенство. У той же час викладачі повинні застосовувати інноваційні методи навчання та оцінювання, щоб покращити ефект навчання. Зусиллями як викладачів, так і студентів є надія, що, здобуваючи знання, студенти зможуть покращити свої моральні якості, встановити правильні цінності та підтримувати здоровий психічний стан, щоб вони могли впевнено протистояти труднощам і викликам, з якими вони стикаються в навчальному процесі.

Список використаних джерел

1. Wen Q. F. A Framework of Integrating Moral Education into College Foreign Language Teaching. *Foreign Languages in China*, 2, 2021. S. 47-52.
2. Song. L. H. An Analysis of the Necessity and Feasibility of Moral Education in College English. *Think Tank Era*, 41, 2019. S. 43-44.
3. [Open Journal of Modern Linguistics](https://www.scirp.org/journal/paperinformation.aspx?paperid=127964). URL: <https://www.scirp.org/journal/paperinformation.aspx?paperid=127964> (дата звернення 13.11.2023 р.).

РОЗДІЛ 3

НАУКОВА ОСВІТА ДЛЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО ГРОМАДЯНСТВА

Олеся Церковняк-Городецька
*кандидат філологічних наук,
викладач кафедри військово-гуманітарних дисциплін
Військового інституту телекомунікацій та інформатизації
імені Героїв Крут
м. Київ, Україна*

ПРАЦЯ МАРКА ГРУШЕВСЬКОГО «ДИТИНА В ЗВИЧАЯХ І ВІРУВАННЯХ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ» (до історії українського дитинознавства)

Одним з основоположників українського дитинознавства є Марко Федорович Грушевський, маловідомий дослідник «життя селян на Чигиринщині», етнограф, фольклорист, громадський діяч, засновник та єпископ Української Автокефальної Православної Церкви. Він вважав, що не повинен виконувати лише обов'язки священник тому почав цікавитись культурою селян їх побутом звичаями та традиціями. Його жвавий інтерес до народного життя вилився у ряд праць, а саме «Дитячі забавки та гри усякі» (1904), «Гетьманське гніздо. Урочища і перекази села Суботова, зібрані в рр. 1897–9» (1909), «З життя селян на Чигиринщині» (1914).

Проте, сто років тому перлиною його доробку став двотомник «Дитина у звичаях і віруваннях українського народу» (1906 –1907), праця була видана у Львові в рамках серії «Матеріали до українсько-руської етнології» Етнографічної комісії Наукового товариства імені Шевченка.

Відгук на роботу Марка Грушевського написав Іван Франко «Отсе перший том пребагатої збірки матеріалу про дітей в українському селі: вірування й забобони, гігієна й спосіб виховання, забави й щоденні заняття, становище в родині і в громаді – все се просліджено від перших об'явів вагітності матері тиждень за тижнем, рік за роком [...] комплекс його завдяки уважливості збирача і його щирої прихильності до життя народного вийшов такий багатий, що ні в яким письменстві нема подібної книги з таким різнорідним матеріалом»[1,238]. Праця складається з таких розділів як : «При надії», «Пологи», «Від народження дитини до виводин», «Дитина в першій році», «Дитина в другій році», «Дитина в третій році», «Дитина в четвертій році», «Дитина в п'ятій році», «Мороки», «Музичні інструменти», «Інтуїтивна психологія селянського життя» – це багатющій етнографічний, народознавчий матеріал, який проливає світло на те, як наші пращури розуміли, сприймали та готувалися до народження дітей і взагалі

створення родини. Важко переоцінити надбання Марка Грушевського, які містять цілий комплекс уявлень про – народження дитини, поява нового члена суспільства була огорнена комплексом дородової, родильної і після родильної обрядовості, яка була спрямована на соціалізацію дитини, входження її до життя громади. Прикметно, що Марко Грушевський першим звернув увагу на специфіку дитячої мови, на розвиток мовленнєвого та мисленнєвого апарату, окреслив поняттєве середовище, в яке поступово увіходить дитина. Дослідник звернув увагу на одну дивовижну особливість народної педагогіки. У перший рік життя дитина опановує вісімдесят відсотків життєвої інформації. Для цього їй необхідний величезний емоційний заряд, який втілюється, зокрема, у величезній кількості пестливих звертань до дитини. У праці засвідчене ставлення селян до дітей з різними темпераментами та характерами. М.Грушевський не просто фіксував матеріал, а і власних дітей Михайла (1898-1908), Галину (1901-1974), Анатолія (1903-1962), Тамару (1905-1962) виховував ґрунтуючись на цих знаннях. Співанки, забавлянки, читання казок, подорож на могилу Тараса Шевченка, гра легендарної трупи Марії Заньковецької це все не можна забути, і це все має значення у вихованні справжніх дітей України. Родина Грушевських дивовижний приклад, коли наука йде поруч з життям, де знання народні реалізуються на практиці. Нащадки наголошують що характерне для цієї родини «людське тепло, мудрість, що оточують з дитинства – це заряд, резерв на все життя... » [2,81].

Українські сучасні педагоги, психологи доходять висновку, що поза національною культурою народу, вивченням його традицій, звичаїв, обрядів неможливо ефективно розв'язати проблеми становлення національної системи освіти, яка має сформувати національно свідомих громадян заради збереження українців як самобутньої нації та народу.

Список використаних джерел:

1. Франко І. Я. Дитина в звичаях і віруваннях українського народу (рецензія) / І. Я. Франко. Зібрання творів в 50-ти томах. Київ: Наукова думка, 1982. Т. 37. С. 238.
2. Левчук Я. Моя баба. Передмова до вид. Маленька «сага» про рід Грушевських (Спогади Тамари Марківни Грушевської)// Памятки України: історія та культура. 2002. № 2. С.81.

Ірина Чемерис
*здобувачка освіти Приватного вищого навчального закладу
«Академія рекреаційних технологій і права»,
м. Луцьк, Україна*

ДУХОВНО-СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ЗДОРОВ'Я У ТВОРЧОСТІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Ключові слова: Г. Сковорода, здоров'я, духовне здоров'я, тілесне здоров'я.

Відомо, що Г. Сковорода вирізнявся аскетизмом, багато мандрував босоніж, спав на свіжому повітрі, демонструючи традиції козацької фізичної культури та спартанського способу життя.

Доброчестя, дружба – супровідні орієнтири при формуванні людини з чистим і добрим серцем. Це шлях, який дає змогу подолати розбрат, створити суспільство добродійців, тобто людей не заздрисних і миролюбивих. Мир у домі, мир у душі і серці – найкраща нагорода тим, хто повсякденно, дома і в школі, формує людину сучасної і майбутньої України [4, с. 19].

Зазначимо, що сучасники, які знали Григорія Савича особисто, залишили характеристики, які висвітлюють його «творчу лабораторію»: одягався просто, але пристойно, виділявся «поміркованістю» у їжі. Для сну виділяв не більше чотирьох годин на добу. Вставав із зорею і здійснював прогулянки пішки на чистому повітрі. Відрізнявся веселим норовом, легкий, бадьорий, стриманий, ціломудрий, усім задоволений, добрий і уважний співрозмовник, здатний з усього робити повчальні висновки [4, с. 15].

Григорій Сковорода в одному з листів до М. Ковалинського зазначав: «Бажаю тобі здоров'я, яким володію і сам» [5, с. 1155].

Бути здоровим – бути щасливим! Істинне щастя «досягається це за допомогою таких душевних станів: евдемінії (щастя) – проголошення щастя вищою метою людського життя, автаркії (самовдоволення) – незалежністю від зовнішнього світу через самозабезпечення потреб; аскези (стриманість) – максимальним обмеженням тілесних потреб; апатії (нечуттєвість) – байдужим ставленням до життєвих проблем» [2, с. 78].

Соціально-педагогічний зміст здоров'я Г. Сковорода визначає у радості, яку приносить улюблена для людини робота. В одній із байок філософ зазначає, що «робота наша – джерело радості. А коли кого своя робота не звеселяє, той, звичайно, їй не родич і не її вірний приятель, але щось біля неї любить, і як неспокійний, та і нещасливий. Але немає нічого солодшого, як спільна для нас усіх робота. Вона є голова, світло і сіль будь-якого окремого заняття... Щасливий той, хто

поєднав любе собі заняття із загальним. Воно є справжнє життя. І тепер можна зрозуміти таке Сократове слово: «Дехто живе для того, щоб їсти й пити, а я їм і п'ю для того, щоб жити» [5, с. 167].

На думку Т. Андреевої, видатний філософ і гуманіст тонко розуміє значення природи для життя людини, її облагороджуючий вплив на особистість, знає екологічні закономірності. Особливо яскраво викладені еколого-етичні погляди Григорія Савича в пісні 12 «Саду божественних пісень». Він не бажає жити в багатому місті, не хоче їздити на море, воювати. Його мрія – жити серед природи, милуватися нею, наслідувати її принципи, навіть якщо доведеться обходитися лише найпростішою їжею, терпіти злидні [1, с. 2].

В епістолярній спадщині Григорія Сковороди стверджується про тілесні хвороби людини: «Один мучиться коростою, другий – пропасницею, третій подагрою, четвертий – епілепсією, п'ятий – водяною; у одного гниють зуби, у другого – нутрощі; деякі до того жалюгідні, ніби вони носять не тіло, а живий труп. Я вже не буду говорити про легкі хвороби: кашель, виснаження, зловонне дихання та ін. [5, с. 1102]. Філософ наголошує, що потрібно бути обережним, щоб ними не захворіти.

Харчування Г. Сковорода вважає одним із визначальних чинників здоров'я та здорового способу життя. На його думку, надмірне вживання м'ясних продуктів та алкогольних напоїв сприяє розвитку недуг. При цьому доцільно дотриматися помірності, бо «не вбиває коня той, хто годує його простим кормом, а той, хто дає багато вівса і не додержує міри в їзді. Обтяжені їжею і вином, ми довго зупиняємося на якому-небудь тривожному роздумі. Звідси передчасне старіння, якщо не що-небудь інше» [5, с. 1103]. В зв'язку з цим філософ говорить, що дуже важливо навчитися відмовлятися від спокус, навіть якщо їх пропонують авторитетні люди [1, с. 3].

У листах до свого улюбленого друга М. Ковалинського філософ подає низку порад щодо шляхів збереження та змінення як тілесного, так і духовного здоров'я:

– Я хочу, щоб у весняні дні ти менше спав і вживав холоднішу їжу;

– Лікування ж полягає в тому, що бути веселим і бадьорим;

– Пам'ятай, що ти храм Божий. Збережи тіло в чистоті.

– Бережи здоров'я!

– Довго думай, а раз вирішуй. Спіши повільно. Навчися бути сильним! [3].

Таким чином, здоров'я Г. Сковорода визначає як найважливішу духовну, фізичну, індивідуальну та соціальну цінність, яка допомагає досягти істинного щастя, радості заняття улюбленою «сродною» працею.

Список використаних джерел

1. Андреева Т. Т. Питання екології людини в творчості Г. С. Сковороди в історичному контексті. *Молодий вчений*. 2016. № 9.1 (36.1). С. 1–4.
2. Кравчук Л. В., Бондаренко С. В., Кадобний Т. Б. Ідеї Сковороди у здоров'язберігаючій філософії сучасного суспільства. *Медична освіта*. 2013. № 1. С. 77–80.
3. Марчук С. С., Ковальчук І. Л., Чемерис І. В. Г. Сковорода про зміцнення тілесного та духовного здоров'я людини (за матеріалами листів до М. Ковалинського). *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2021. Вип. 41. Т. 2. С. 227–233
4. Прокопенко І. Г. С. Сковорода і українська освіта: вчора, сьогодні, завтра. *Новий Колегіум*. 2019. № 4. С. 12–20.
5. Сковорода Г. С. Повна академічна збірка творів / за ред. Л. Ушкалова. 2-ге вид., стер. Харків: Видавець Савчук О. О., 2016. 1400 с.

РОЗДІЛ 4

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ

Natalia Kyseliuk

*PhD, associate professor of Foreign and Ukrainian Philology
Department
of Lutsk National Technical University, Lutsk, Ukraine*

VIDEO CONFERENCING AND VIRTUAL CLASSROOMS AS THE MOST EFFICIENT INTERACTIVE TECHNOLOGIES USED IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Key words: foreign language teaching, innovative learning technologies, video conferencing, virtual classrooms

Nowadays innovative technologies have significant impact on almost all areas of human life. They play a vital role in foreign language teaching, influencing various aspects of the learning process, providing new tools and methods to enhance the learning experience. At present it seems impossible to teach students without using interactive whiteboards, videoconferencing, virtual class-rooms, etc [3]. These innovative learning technologies contribute to the evolution of education by offering new ways

to deliver content, assess learning, and engage students in meaningful and personalized ways [2].

The aim of this abstract is to give a brief review of the most popular technologies which can be effectively used in foreign language teaching. It's important to note that while these technologies offer exciting possibilities, effective language teaching often involves a thoughtful integration of both digital tools and traditional teaching methods to create a well-rounded learning experience.

Among the most popular technologies in foreign language teaching are video conferencing and virtual classrooms. Platforms like Zoom, Microsoft Teams, or Google Meet have become essential for remote language teaching. These tools enable teachers to conduct virtual lessons, engage students in discussions, and create a collaborative online learning environment [1].

These technologies have a range of benefits for both teachers and students. To these benefits belong real-time communication that allows to organize live classes with students from different locations using video conferencing platforms, which is extremely important in the conditions of war and martial law. Real-time communication allows for immediate feedback, pronunciation correction, and interactive discussions, simulating a face-to-face classroom experience.

One more advantage of the videoconferencing is the ability to connect students with native speakers or other language learners around the world through virtual classrooms. This way virtual classrooms facilitate cultural exchange, providing students with the opportunity to engage in authentic conversations, learn colloquial expressions, and gain insights into different cultures.

Apart from this, videoconferencing gives the opportunity to invite guest speakers or language experts to join virtual classes for specialized lectures or discussions. This provides students with exposure to diverse accents, specialized vocabulary, and real-world language use. For this purpose, students may use different online platforms.

For example, some platforms (Tandem and HelloTalk) connect students with native speakers for language exchange, providing an opportunity for authentic conversations and cultural exchange. Other platforms (iTalki, Preply, and Verbling) connect language learners with tutors for one-on-one lessons via video conferencing, providing personalized instruction and the opportunity for real-time feedback.

In the conditions of constant blackouts and air raid alerts recorded video sessions for review have become an excellent solution. Students who missed the live class have the opportunity to review it later. This enables students to revisit lessons, reinforce learning, and catch up on missed content at their own pace.

In order to enhance language lessons, it is a good idea to use interactive multimedia content, such as videos, images, and interactive presentations. Multimedia content can make language learning more engaging and visually stimulating, reinforcing vocabulary and cultural concepts.

Video conferencing tools may also be used in language lab activities to practice listening and speaking skills. Language labs allow students to engage in specific language exercises, pronunciation drills, and conversational practice in a controlled and monitored environment.

It should be noted, that foreign language teachers and tutors use videoconferencing not only for teaching, but for development their professional skills as well. They hold various virtual workshops, training sessions, and collaborative discussions among language educators. So, virtual classrooms support ongoing professional development and enables teachers to share best practices, discuss pedagogical approaches, and stay updated on the latest language teaching methodologies.

As a conclusion it should be noted, that by integrating these technologies into foreign language teaching, educators can create more dynamic and effective learning environments, catering to diverse learning styles and preferences. Incorporating video conferencing and virtual classrooms into language teaching enhances the flexibility, accessibility, and interactivity of language instruction, making it a valuable tool for educators and students alike. However, the successful integration of these technologies often requires thoughtful planning, training, and ongoing evaluation to ensure their effectiveness in educational settings.

References

1. Hevko I. V., Lutsyk I. B. Innovative technologies in the educational process. *Journal of education, health and sport*. 2019. Vol. 9, n. 9. P. 708–714. Access: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/13398>
2. Khudoykulov Kh., Parmanov A., Aidarov E. Application of Modern Pedagogical and Innovative Technologies in Education – Standards. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*. 2019. Vol. 7 No. 12, P. 1201 Access: <https://www.idpublications.org/wp-content/uploads/2019/12/Full-Paper>.
3. <https://www.ringcentral.com/us/en/blog/benefits-of-video-conferencing-in-education/>

Катерина Вітчинкіна
викладачка Коледжу міжнародної освіти
Уханського технологічного університету,
м. Ухань, Хубей, КНР

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ДИЗАЙНЕРСЬКІЙ ОСВІТІ: ПРИКЛАД МІЖНАРОДНИХ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ У КНР

Ключові слова: вища освіта, освітня програма, цифровізація, новітні технології, графічний дизайн, генеративні змагальні мережи, творчість, творча активність.

Викладання дизайну має свої особливості пов'язані з формуванням творчої активності та креативності. Саме тому викладання дизайну вимагає винаходу і використання нових інноваційних методів і педагогічних технологій, а також постійного вдосконалення відповідно до вимог сучасності. Нові можливості для створення графіки, взаємодії з користувачем, нові можливості дизайнерських досліджень, а також для співпраці в різних дисциплінах демонструють, що технології, методи проектування та творчі можливості розширилися та змінилися, що й зазначено у Маніфесті з дизайнерської освіти [4].

Сучасний глобальний ринок вимагає від фахівців у галузі графічного дизайну не лише високої технічної кваліфікації, але й здатності адаптуватися до нових технологій та відповідати на виклики та потреби ринку. В Китаї, як одній з найшвидше зростаючих економік у світі, існує необхідність удосконалення освітніх програм з графічного дизайну для підготовки майбутніх фахівців. Проблема полягає в тому, як забезпечити здобувачів освіти не лише базовими навичками графічного дизайну, але й вмінням працювати з новітніми технологіями та інноваційними підходами у сучасному глобальному дизайні.

Звідси постає актуальність залучення нових інформаційних технологій до освітнього процесу майбутніх фахівців із графічного дизайну.

Тема цифровізації наразі має широкий науковий резонанс, наприклад, Беднарц Томаш, Т. Х'юз Роуан, Чжу Лімінг аналізують застосування генеративних змагальних мереж (GANs) у творчій діяльності, зокрема у дизайні [3]. Джун Сяо, Їк Гуо, Люцін Чен, Пан Ван, Фенг Ші, Хао Донг, П. Р.Н. Чайлдс, Чао Ву, Цзі Хан пропонують інтегрований підхід для підвищення ідеатизації дизайну, як джерела інновацій та креативності, за допомогою застосування штучного інтелекту та технік видобутку даних [1]. Чен Чжі Мін та Ду Лін Цзюнь зауважують, що система навчання повинна надавати персоналізовані

та адаптивні навчальні програми для покращення процесу навчання за допомогою штучного інтелекту (AI) чи технік видобутку даних [2]. Але ще не достатньо акцентується увага на конкретних прикладах вдосконалення навчального процесу майбутніх фахівців з графічного дизайну через цифровізацію освіти.

Мета статті розглянути конкретний приклад вдосконалення дизайнерської освіти через цифровізацію та застосування генеративних змагальних мереж (GANs) на прикладі міжнародних навчальних програм у КНР.

Як зазначено у Маніфесті з дизайнерської освіти, нові технології (наприклад, доповнена реальність, смартфони та соціальні медіа) розширили способи спілкування дизайнерів. Мультиплатформна доставка контенту тепер стала нормою [4]. Дизайнер легко адаптується до технологічних змін і вирішує задачу вивчення та освоєння нових способів візуалізації та передачі концепцій за допомогою різних медіа та нових інтелектуальних матеріалів [4].

Звідси перед сучасною дизайнерською освітою постають такі виклики, як:

1. Необхідність вдосконалення дизайнерської освіти через залучення новітніх технологій у навчальний процес, що полягає в активному впровадженні в освітні програми: віртуальної реальності, штучного інтелекту, розширеної реальності та інших технологій з метою збагачення змісту навчання та розширення можливостей здобувачів освіти.

2. Формування творчої активності та навичок інновації, тобто спрямованість освітніх програм на формування та розвиток творчих здібностей, показників творчої активності через впровадження творчих завдань, співпрацю з індустрією професійного дизайну, участь у міжнародних конкурсах та виставках.

3. Поєднання дизайну, мистецтва та технологій, що характеризується застосуванням традиційних мистецьких підходів та методів разом з новими технологіями, що в свою чергу, також сприяє формуванню творчої активності та розвитку технічних умінь здобувачів освіти.

Вирішення цих викликів можна побачити на прикладі міжнародних освітніх програм з підготовки майбутніх фахівців із графічного дизайну в КНР, зокрема міжнародній освітній програмі Уханьського технологічного університету (КНР) та Університету Уельсу Трінті Сент Девід (Великобританія) [5].

Основні технології, які використовуються в графічному дизайні, це векторна та растрова графіка. У КНР популярними програмами для роботи з векторною графікою є Adobe Illustrator та CorelDRAW. Для роботи з растровою графікою студенти можуть використовувати Adobe Photoshop або SAI, ProCreate.

Окрім цього, дедалі більше дизайнерів використовують 3D-моделювання та анімацію у своїх проектах. В Китаї здобувачі освіти, майбутні фахівці із графічного дизайну, можуть вивчати програми для 3D-моделювання, такі як Autodesk Maya, 3ds Max, ZBrush, Cinema 4D, Nomad тощо.

Також важливою складовою технологічного інструментарію є програмне забезпечення для розробки веб-сайтів та інтерфейсів. У Китаї майбутні фахівці із графічного дизайну можуть вивчати такі програми, як Adobe Dreamweaver, Sketch, Figma, InVision та інші.

Наприкінці, варто зазначити, що в Китаї дедалі більше уваги приділяється використанню штучного інтелекту (GANs) в графічному дизайні.

Так, наприклад, завдання з застосуванням генеративних змагальних мереж (GANs) були впроваджені у практику навчання майбутніх фахівців із графічного дизайну на спільній міжнародній освітній програмі Уханьського технологічного університету (КНР) та Університету Трінті Сент Девід (Великобританія).

Застосування генеративних змагальних мереж (GANs) у навчанні майбутніх фахівців із графічного дизайну відкриває широкі можливості для розвитку їх творчих навичок, формування творчої активності та збільшення рівня професійної майстерності. У спільній міжнародній освітній програмі Уханьського технологічного університету (КНР) та Університету Уельсу Трінті Сент Девід (Великобританія) впроваджено завдання, які включають в себе застосування генеративних змагальних мереж (GANs) на заняттях з різних аспектів графічного дизайну, таких як ілюстрація, динамічний та статичний веб-дизайн, дизайн логотипу та концепт-арт.

Цифровізація освіти у сфері графічного дизайну має величезний потенціал для покращення навчального процесу та підготовки майбутніх фахівців. Можна перелічити декілька ключових аспектів щодо необхідності цифровізації освіти у галузі графічного дизайну:

1. Розвиток сучасних навичок, який полягає в тому, що цифрові інструменти дозволяють здобувачам освіти вивчати сучасні технології, які активно використовуються в індустрії графічного дизайну, що, в свою чергу, допомагає підготувати їх до викликів ринку праці та забезпечити їх конкурентоспроможність.

2. Розвиток творчих навичок та формування творчої активності: цифрові інструменти, зокрема штучний інтелект та генеративні змагальні мережі, стимулюють творчість майбутніх фахівців із графічного дизайну, дозволяючи їм експериментувати з новими ідеями та концепціями у дизайні.

3. Глобальний доступ до знань: цифрові платформи надають можливість отримати освіту від визнаних експертів та викладачів з усього світу, розширюючи горизонти навчання та забезпечуючи доступ

до світового досвіду та кращих практик, також надають змогу брати участь у професійних конкурсах та виставках на міжнародному рівні.

4. Створення інтерактивних навчальних середовищ, полягає в тому, що цифрові засоби можуть допомогти створити інтерактивні навчальні середовища, де здобувачі освіти можуть взаємодіяти з віртуальними об'єктами та виконувати практичні завдання у віртуальному та онлайн- форматах.

5. Підвищення ефективності викладання: використання цифрових технологій дозволяє викладачам відстежувати прогрес здобувачів освіти, надавати індивідуальні рекомендації та створювати персоналізовані навчальні програми.

Можна зазначити, що цифровізація освіти майбутніх фахівців з графічного дизайну у міжнародних освітніх програмах у Китаї допомагає активно формувати творчу активність здобувачів освіти, розширюючи доступ до передових технологій та ефективних методів дизайну. Використання цифрових інструментів, таких як генеративні змагальні мережі та інтерактивні платформи, не лише стимулює експерименти та інновації, але й підготовлює майбутніх фахівців до викликів сучасної глобальної індустрії графічного дизайну. Отже, цифрова трансформація освіти в Китаї відкриває нові можливості для творчого розвитку майбутніх фахівців із графічного дизайну на міжнародному рівні.

Таким чином, можна зробити висновок, що вдосконалення освіти майбутніх фахівців з графічного дизайну через цифровізацію обумовлено не лише розширенням їхніх технічних навичок, але й можливістю створення інноваційних та творчих рішень у відповідь на зростаючі вимоги сучасної індустрії.

У контексті України, аналіз закордонного досвіду у впровадженні цифрових технологій у галузі освіти з графічного дизайну може слугувати важливим джерелом натхнення та прикладом для ЗВО. Вивчення кращих практик та успішних кейсів з інших країн може допомогти впровадити ефективні підходи до навчання та підготувати здобувачів освіти до вимог сучасної індустрії.

Усе це свідчить про необхідність активної цифровізації навчальних програм з графічного дизайну в українських ЗВО та вивчення закордонного досвіду для підвищення якості освіти та підготовки конкурентоспроможних фахівців.

Список використаних джерел

1. Chen Liuqing, Wang Pan, Dong Hao, Shi Feng, Han Ji, Yike Guo, Childs P.R.N., Xiao Jun, Wu Chao, An artificial intelligence based data-driven approach for design ideation / L. Chen et al. *Journal of visual*

communication and image representation. 2019. P. 10–22.
<https://doi.org/10.1016/j.jvcir.2019.02.009>

2. Chen Chih-Ming, Duh Ling-Jiun. Personalized web-based tutoring system based on fuzzy item response theory. *Expert systems with applications*. 2008. Vol. 34, no. 4. P. 2298–2315.
<https://doi.org/10.1016/j.eswa.2007.03.010>

3. Hughes R. T., Zhu L., Bednarz T. Generative adversarial networks-enabled human-artificial intelligence collaborative applications for creative and design industries: a systematic review of current approaches and trends. *Frontiers in artificial intelligence*. 2021. Vol. 4.
<https://doi.org/10.3389/frai.2021.604234>

4. Icograda Design Education Manifesto 2011. *Icograda Design Education Manifesto 2011*. Villorba Italy, Grafiche Tintoretto, 2011. P. 8–12. URL:
https://www.theicod.org/storage/app/media/resources/Icograda%20Documents/IcogradaEducationManifesto_2011.pdf.

5. University of Wales Trinity St David - Wuhan University of Technology BA(Hons) Art and Design PROGRAMME DOCUMENT. 2013-11-01. Wuhan University of Wales Trinity St David - Wuhan University of Technology, 2013. 99 p.

Мирослава Голембієвська

викладач іноземної мови

ВСП „Технічний фаховий коледж ЛНТУ”, м. Луцьк, Україна

Людмила Клівчук

викладач іноземної мови

ВСП „Технічний фаховий коледж ЛНТУ”, м. Луцьк, Україна

КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЯ УРОКУ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ: ВІД ПІДРУЧНИКА ДО СУЧАСНОГО ГАДЖЕТА

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, компетентності, мультимедійні засоби, індивідуальні та вікові особливості учнів, особистісно-орієнтований підхід, інформаційні ресурси

У XXI столітті світове суспільство, й українське зокрема, зазнає значних перетворень та надзвичайно швидко змінюється, відповідно до розвитку науково-технічного прогресу. Можна з упевненістю стверджувати, що й сучасна людина докорінно відрізняється від своїх попередників. Розвиток науки та техніки, медицини, стрімка

діджиталізація повсякденного життя залишають свій відбиток на усьому.

Освітній процес не міг залишитися осторонь вищезгаданих процесів. Збільшення інтенсивності застосування інформаційно-комунікаційних технологій, усвідомлення необхідності не лише здобувати знання, а й розвивати компетентності, необхідність постійного навчання та самоудосконалення зумовили використання інформаційних технологій під час усього навчально-виховного процесу, в тому числі й на уроці іноземної мови [1].

Саме тому сучасний педагог має бути готовим до подібних викликів суспільства. Він повинен відповідати вимогам своїх здобувачів, мати достатній рівень не лише педагогічної підготовки, а й добре володіти сучасними комп'ютерними технологіями, швидко орієнтуватися в глобальній мережі, вміти знайти необхідну інформацію та в доступній і цікавій формі передати її своїм учням, вправно застосовувати різноманітні застосунки, додатки, програми тощо.

Сучасний викладач іноземної мови повсякчас використовує інформаційно-комунікаційні технології. До прикладу, під час підготовки до уроку часто доводиться опрацювати поданий у підручниках матеріал, адаптувати його до типу уроку, знайти додаткові роз'яснення, надати цікаві приклади, розробити власні завдання відповідно до теми, мети уроку, рівня знань у класі чи групі, що вимагає використання саме сучасних інформаційних технологій. Різні формати навчання, як от дистанційне, змішане, теж потребуватимуть від викладача саме роботи з ІКТ [3].

Новітні технології уможливлють виконання цих завдань у більш ефективній та цікавій для здобувача освіти формі, дозволяють створення різнорівневих завдань, допомагають викладачу у плануванні та модернізації власних уроків, а учневі – у виконанні не лише типових домашніх завдань, а й проєктних робіт, презентацій тощо.

Досвід роботи викладачів іноземної мови показує, що сучасні інформаційно-комунікаційні засоби можна і потрібно використовувати на усіх етапах проведення уроку. Так, на початку заняття для введення в інфомовну атмосферу, проведення мовленнєвої зарядки чудово підходять аудіозаписи виучуваною мовою. Вони допоможуть викладачу у поставленій меті та зацікавлять здобувачів уже з перших хвилин. Використання мультимедійних засобів під час основної частини уроку вважається найбільш результативним. Адже введення нового матеріалу, пояснення явищ граматики тощо здійснюватиметься у цікавій та більш звичній сучасному учневі формі, виконання вправ за допомогою комп'ютера чи смартфона матиме чимало переваг. Вчитель має можливість централізовано продемонструвати необхідний матеріал своїм учням, запропонувати різновірневі завдання на

закріплення вивченого. Під час виконання поставлених завдань у педагога є можливість надати необхідні додаткові роз'яснення, приділити увагу окремим проблемним питанням, зацентувати на певних моментах. Також використання сучасних технологій значно полегшує проведення різних видів контролю: від поточного до семестрового. Вчитель може контролювати цей процес, будучи за екраном свого комп'ютера, не затрачаючи багато часу на перевірку робіт, тощо. Без сумніву, домашнє завдання, яке необхідно виконати за допомогою ІКТ, так само викличе більший інтерес у здобувача та матиме індивідуальний підхід [2].

Варто зазначити, що використання сучасних інформаційно-комунікаційних засобів навчання враховує індивідуальні та вікові особливості учнів та допомагає реалізувати особистісно-орієнтований підхід у навчанні.

З усієї сукупності корисного програмного забезпечення, яким послуговуються вчителі іноземної мови, можна виділити наступні:

- *навчальні*, які допомагають ввести та пояснити учням новий матеріал,

- *діагностичні*, які призначені для оцінювання знань, умінь, навичок і здібностей здобувачів,

- *тренувальні*, які допомагають закріпити вивчене за допомогою відповідних вправ,

- *імітаційні фонетичні*, які надають можливість прослухати необхідні аудіозаписи та сприяють розвитку фонетичних навичок [4].

Як бачимо, сучасний вчитель має доступ до великої кількості джерел інформації та інформаційних ресурсів для усіх етапів навчання. Важливо, що це дає йому змогу контролювати як очне, так і онлайн навчання, що є особливо важливим сьогодні, коли все більшої затребуваності та популярності набирають дистанційне, індивідуальне, сімейне, змішане навчання. Навіть за відсутності аудиторного навчання, за допомогою ІКТ педагог має змогу бути на зв'язку зі своїми здобувачами, проводити онлайн-заняття або ж бути присутнім на певних етапах уроку, вчасно контролювати виконання поставлених завдань. Це дає учням відчуття підтримки, контролю, мотивує до вивчення предмету. Вони одразу бачать свої помилки, мають можливість отримати роз'яснення та виправити невірні виконані завдання.

Таким чином, можна виділити наступні переваги використання ІКТ на уроці іноземної мови:

- великий вибір навчальних матеріалів, зокрема автентичних,
- гнучність у виборі часу і місця навчання,
- можливість моделювання іншомовного середовища шляхом використання аудіо та відеозаписів іноземною мовою, живого спілкування з носіями мови тощо,

- підтримання постійного зв'язку зі своїми учнями,
- вільний вибір матеріалу, що доступний вчителю та учням,
- урізноманітнення форм контролю усіх форм мовленнєвої діяльності,
- контроль за навчальною активністю учнів [3].

Тому використання ІКТ на уроці іноземної мови є значною перевагою в роботі вчителя, що не лише урізноманітнює його заняття, а й сприяє підвищенню рівня мотивації учнів до навчання, покращує результати навчання та підвищує ефективність у визначенні індивідуальної стратегії навчання.

Список використаних джерел

1. Базиченко В.В. Використання інформаційно-комунікативних технологій на уроках іноземної мови. <https://naurok.com.ua/stattya-vikoristannya-informaciyno-komunikaciynih-tehnologiy-na-urokah-inozemno-movi-176113.html>
2. Вишнівська Ю.В. Використання новітніх інформаційних технологій навчання на уроках англійської мови під час дистанційного і змішаного навчання. <https://vsimosvita.com/metodychna-rozrobka-dlya-8-9-klasiv-vykorystannya-novitnih-informacijnyh-tehnologij-navchannya-na-urokah-anglijskoyi-movy-pid-chas-dystanczijogo-i-zmishanogo-navchannya/>
3. Омеляненко Г.А. Інформаційно-навчальне середовище: дидактичний аспект. <http://intkonf.org/omelyanenko-ga-informatsiyno-navchalne-seredovischedidaktichny-aspekt/>
4. Рожкова Н. Використання інформаційно-комп'ютерних технологій як інноваційного методу в навчанні іноземних мов. <https://core.ac.uk/download/pdf/83099886.pdf>

Людмила Доложевська

*Викладач кафедри іноземної та української філології,
Луцького національного технічного університету,
М. Луцьк, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Ключові слова: штучний інтелект, освіта, освітній процес, етичний аспект, надійність, конфіденційність.

В даний час освіта в Україні, як і в усьому світі, активно змінюється завдяки використанню штучного інтелекту. Реформа освіти передбачає створення інноваційного середовища для розвитку ключових компетентностей здобувача освіти. Проте, якісна підготовка такого середовища передбачає пошук та створення необхідної інформації шляхом перегляду, дослідження та аналізу великої кількості інформації, на що іде багато часу і зусиль, а результат не завжди може бути позитивний. Тому автоматизація цього процесу є очевидним вирішенням даної проблеми і штучний інтелект тут має свої переваги.

Відповідно до концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, штучний інтелект – це організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань [1].

В освіті розвиток штучного інтелекту є одним з пріоритетних напрямків, що має значний ресурс для підвищення можливостей навчання його індивідуалізації та покращення навичок необхідних в сучасному світі. Аналітики Gartner виділяють п'ять, найбільш ефективних способів використання штучного інтелекту в освітньому процесі, зокрема, при вивченні іноземної мови [2]. Його можна використати для адаптивного, персоналізованого та інтервального навчання, а також для оцінювання як здобувача знань, так і викладача.

Сучасні платформи пропонують інтерактивний контент, який може включати в себе відеоуроки, інтерактивні вправи, ігри та симуляції. Ігрові елементи забезпечують навчання, спрямоване на розвиток комунікативних навичок, таких як співпраця, командна робота та ефективна комунікація.

Системи обробки природної мови можуть допомагати в удосконаленні навчальних матеріалів та автоматизації частин комунікації між здобувачами освіти та педагогами. Зокрема, це буде ефективна допомога для викладачів іноземних мов при вдосконаленні вимови та артикуляції. До того ж, штучний інтелект може вибудувати лінгвістичне різноманіття, зробити процес навчання персоніфікованим, змінюючи завдання залежно від рівня знань здобувача освіти, його помилок та досягнень.

Системи на основі штучного інтелекту можуть аналізувати студентські досягнення та індивідуальні потреби, надаючи завдання та матеріали, які легко змінювати та налаштовувати залежно від мети та загального розвитку здобувачів освіти. Це сприяє покращенню

критичного мислення, оскільки студенти можуть працювати з завданнями, які відповідають їхнім потребам та рівню викладання.

Окрім того, штучний інтелект може спростити процес взаємодії здобувача освіти та викладача шляхом організації та підтримки спільної роботи. За допомогою штучного інтелекту можна детально вивчити роботу студентів на платформах дистанційного навчання, завдяки чому підібрати індивідуальні завдання, скоригувати навчальні стратегії, скоротити час на перевірку та зменшити вірогідність помилок.

Однак, помилково вважати, що штучний інтелект може замінити людину повністю. Стівен Хокінг на технологічній конференції у Лісабоні сказав, що поява повноцінного штучного інтелекту може стати кінцем людської раси та найгіршою подією в історії нашої цивілізації, якщо людство не знайде спосіб контролювати його нестримний розвиток [3].

Яскравим підтвердженням його слів є відключення соцмережі Facebook від системи штучного інтелекту у липні 2017 р. [4]. Керівництво мережі стверджує, що чат-боти, розроблені безпосередньо для спілкування з людьми, створили власну мову, яку людина не змогла розшифрувати, хоча спочатку вони спілкувалися лише англійською.

Ще одним аспектом є достовірність та точність даних. Штучний інтелект створений людиною і навчається на даних, які йому надає людина. Ця інформація може бути недостовірною або виражати переконання чи упередження розробника. Непереверені алгоритми штучного інтелекту ускладнюють розуміння того, як саме вони приймають рішення, що може бути проблемою для педагогічних працівників, здобувачів освіти та їх батьків.

Штучний інтелект має потенціал впливати на цілі соціальні групи, змінюючи спосіб життя людини. Він також може стати початком технологічної революції, коли людська праця стає автоматизованою, що в свою чергу, призведе до втрати робочих місць, необхідності освоєння нових професій або безробіття та соціальної нерівності. Впровадження штучного інтелекту може спричинити заміщення деяких видів освітянської роботи, що може призвести до втрати робочих місць педагогів та інших фахівців у сфері освіти. Важливо враховувати, що розвиток технологій штучного інтелекту безпосередньо впливає на доступність новітніх освітніх можливостей для всіх груп населення.

Варто також враховувати етичні аспекти використання штучного інтелекту в освіті. Над цим питанням працює багато українських та іноземних вчених таких як Д. Аббадія, І. Забара, В. Кузьомко, М. Мар'єнко, S. Awasthi, Y. Soni та інші.

Оскільки штучний інтелект працює з великими базами даних, зокрема персональними і конфіденційними, постає питання про їх захист. Інформація про здобувачів освіти може стати об'єктом кібератак або неправомірного доступу, що може викликати серйозні

проблеми. Тому розробники повинні забезпечити надійність збереження особистої інформації та отримувати згоду учасників навчального процесу на використання та обробку їх даних.

Нерідко штучний інтелект використовують групи людей, що призводить до гостроти питання інтелектуальної власності. Окрім того, автономність штучного інтелекту вимагає розробки чітких правил щодо володіння та обміну даними.

Варто відмітити, що штучний інтелект може мати соціально-психологічний вплив. Велика залежність від технологій негативно впливає на соціальний та психологічний розвиток студентів. Використання штучного інтелекту змінює типові форми взаємодії між педагогами та здобувачами освіти, що, в свою чергу, впливає на формування міжособистісних відносин.

Загалом, інтелектуальні технології можуть бути потужним інструментом для покращення навичок, які необхідні в сучасному світі, і сприяти розвитку готовності здобувачів освіти до викликів сучасного суспільства. Проте, технології – це лише інструмент в руках педагога, який повинен допомагати в досягненні основної мети навчання: засвоєнні знань та розвитку здібностей.

Застосування штучного інтелекту в освіті вимагає уважного врахування усіх аспектів для забезпечення ефективного та справедливого впровадження технологій в освітню сферу.

Список використаних джерел

1. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 19.02.2023).
2. Кадемія М., Візнюк І., Поліщук А., Долинний С. Використання штучного інтелекту у вивченні іноземної мови здобувачами освіти. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми, 2022. С. 153–163. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2022-63-153-163>.
3. Хокінг С. Штучний інтелект може стати найгіршим винаходом людства. 2017. URL: <https://mind.ua/news/20178313-stiven-hoking-shtuchnij-intelekt-mozhe-stati-najgirshim-vinahodom-lyudstva>
4. УНІАН. Facebook вимкнув систему штучного інтелекту : боти винайшли свою мову. 2017. URL: <https://www.unian.ua/science/2058576-facebook-vimknuv-sistemu-shtuchnogo-intelektu-boti-vinayshli-svoyumovu.html>

Сергій Кирпа
викладач іноземної мови
Володимирський педагогічний фаховий коледж
імені Агатангела Кримського Волинської обласної ради
м. Володимир, Україна

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПІД ЧАС ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Ключові слова: штучний інтелект, генеративний штучний інтелект, галюцинації штучного інтелекту, академічна доброчесність.

Користування штучним інтелектом у навчанні набуває все більших масштабів у сучасному освітньому процесі. Легкість застосування генеративних технологій породжує дискусії щодо дотримання принципів академічної доброчесності в освіті. Невдовзі після запуску Chat Gpt почали з'являтися повідомлення, що частина американських шкіл заборонила використання штучного інтелекту у навчальному процесі, що було зумовлено тим фактом, що учні масово почали застосувати ШІ для написання творів, есе, рефератів замість них. Коли газета Стенфордського університету провела опитування серед студентів, то 17% зізналися, що використовували Chat GPT під час виконання домашніх завдань чи задачі екзаменів в кінці 2022 року. Дехто визнав, що видавав есе створені штучним інтелектом за свої [1]. Цей факт змусив багатьох викладачів відмовитися від такого виду перевірки знань як написання рефератів чи есе.

Щоб відрізнити текст, згенерований ШІ, від того, який написаний людиною, пропонувалося використовувати певні мітки. Проте, компанія-розробник Chat GPT, OpenAI, була змушена визнати, що мітки-детектори не працюють належним чином і що вони не є "... достатньо надійним джерелом для висновків вчителя, що роботу було згенеровано, і для потенційних наслідків для учня" [2]. Інколи ці детектори визначали текст, написаний людиною, як згенерований штучним інтелектом. Також студенти можуть зробити незначні правки і текст не буде розпізнано як продукт ШІ. Інша досліджувана програма для виявлення текстів, згенерованих штучним інтелектом, теж не змогли надати однозначної відповіді чи контент створений людиною чи ШІ. Так, програма "Scribbr" [3] розпізнала текст, написаний людиною, як "майже напевно написано людиною" ("Almost certainly written by a human"), вказавши, що існує 2% ймовірності того, що його було згенеровано ШІ; текст, який був згенерований чат-ботом ChatGPT був розпізнаний як "Ймовірно, що це поєднання творчості людини та

ШІ” (“This text is likely to be a mix of human and AI text”). При цьому програма зазначила, що існує “81% ймовірності того, що цей текст був цілковито написаний ШІ.”

У своєму блозі [2] компанія OpenAI дає поради вчителям, як зробити використання учнями ШІ усвідомленим та етичним.

Chat GPT може бути використаний для індивідуалізації навчання. Він здатний адаптувати завдання відповідно до індивідуальних потреб. Користувачі можуть задавати питання, відповідати на питання ШІ та отримувати зворотній зв'язок, попросити пояснити складну тему простими словами. Він може надати додаткові приклади, пояснення, відповідати на конкретні запитання за темою. ШІ може допомагати учням з розв'язанням завдань, надаючи покрокові інструкції та наводячи приклади для кращого розуміння матеріалу. Chat GPT здатний аналізувати відповіді, ідентифікувати труднощі та підбирати додаткові завдання для кращого засвоєння теми. Великою перевагою ШІ є миттєвий зворотній зв'язок. Користувачі можуть отримати швидкі та точні відповіді з будь-якої теми.

Чат-бот може сприяти розвитку креативності пропонуючи дати відповідь на нестандартні питання. Спілкування з ботом може сприяти розвитку аналітичного та критичного мислення через обговорення проблем, аргументацію і пошук рішень.

Така особливість генеративного ШІ як наявність “галюцинацій” робить його чудовим інструментом для розвитку навичок критичного мислення. Можливість отримати від чат-боту вигадану відповідь змушує перевіряти достовірність отриманих результатів, використовуючи альтернативні джерела інформації. Критичне ставлення до отриманих відповідей сприяє розвитку аналітичних здібностей.

ШІ також можна використовувати під час вивчення іноземної мови як партнера по спілкуванню, який здатний створити реальні комунікативні ситуації. Використання Chat GPT у ролі головного персонажу у навчальних іграх може зробити навчання цікавішим та підвищити мотивацію.

Chat GPT може бути потужним інструментом для самоосвіти: учні можуть самостійно вивчати нові теми, отримувати докладні пояснення та додаткові завдання у зручній для них час.

Педагоги можуть запропонувати вихованцям ділитися результатами своїх запитів. Це дозволяє відслідковувати підходи учня до вирішення поставлених задач, застосовувані принципи критичного мислення. Зберігаючи записи своїх діалогів з моделлю, учень може самостійно оцінити свій прогрес протягом певного часу у постановці запитів, аналізі відповідей та узагальненні отриманих результатів. Освітняни на основі цих даних можуть запропонувати персоналізовані відгуки.

Користування штучним інтелектом у навчанні набуває все більшого значення у сучасному освітньому процесі. Усвідомлене та етичне ставлення до використання штучного інтелекту в освіті відкриває нові можливості для створення захоплюючого та ефективного навчального процесу. Використання ШІ у режимі “копіювати - вставити” жодним чином не сприяє підвищенню якості освіти. Тому, освітянській спільноті важливо навчити своїх вихованців правильно використовувати технології ШІ.

Список використаних джерел

1. How ChatGPT and similar AI will disrupt education. Режим доступу: <https://www.sciencenews.org/article/chatgpt-ai-artificial-intelligence-education-cheating-accuracy>
2. How can educators respond to students presenting AI-generated content as their own? Educator's FAQs Режим доступу: <https://help.openai.com/en/articles/8313351-how-can-educators-respond-to-students-presenting-ai-generated-content-as-their-own>
3. Free AI Detector. Detect AI-generated content like ChatGPT3.5, GPT4 and Google Bard in seconds. Режим доступу: <https://www.scribbr.com/ai-detector/>
4. ChatGPT навчився «бачити», «чути» та «говорити». OpenAI анонсувала нові можливості свого чат-бота. Режим доступу: <https://dev.ua/news/chatgpt-navchyvsia-bachyty-chuty-i-hovoryty-1695647356>
5. OpenAI офіційно визнала, що детектори не здатні виявити текст, який згенерував ШІ. Режим доступу: <https://dev.ua/news/openai-vyznala-shcho-detektory-ne-zdatni-vyavyty-tekst-iakyi-zheneruvav-shi-1694427604>
6. OpenAI опублікувала 4 поради вчителям, як використовувати ChatGPT у школі. Режим доступу: <https://news.finance.ua/ua/openai-opublikovala-4-porady-vchytelyam-yak-vykorystovuvaty-chatgpt-u-shkoli>
7. Нейтів з ChatGPT. Як вчити англійську з чатботом — 6 справді корисних запитів. Режим доступу: <https://vctr.media/ua/nejtiv-z-chatgpt-yak-vchiti-anglijsku-z-chatbotom-6-spravdi-korisnih-zapitiv-192952/>

Ірина Кузьміна
викладач словесних дисциплін
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (НА ПРИКЛАДІ ВИКЛАДАННЯ СЛОВЕСНИХ ДИСЦИПЛІН)

Ключові слова: дистанційне навчання, комп'ютерна техніка, інтернет-технології, синхронний режим, «Google Meet».

Згідно із Законом України «Про освіту» (стаття 571), у випадку введення воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні або в окремих її територіальних одиницях, оголошених відповідно до встановленого порядку (особливий період), здобувачам освіти, які були змушені змінити місце проживання або перебування, покинути робоче місце та місце навчання, незалежно від їх місця перебування, гарантується проведення освітнього процесу у дистанційній формі або в інших безпечних для учасників формах [1].

Дистанційне навчання – це не заміна традиційного очного навчання. Звісно, учасники повинні відвідувати навчальний заклад, отримувати освіту, розвиватися, спілкуватися та соціалізуватися. Проте воєнний стан вносить свої корективи в навчальний процес для учнів, студентів та вчителів.

Сьогоднішній рівень розвитку комп'ютерної техніки та різноманітного програмного забезпечення відкриває широкі можливості для підвищення ефективності навчання. Проте в умовах воєнного стану використання комп'ютерних технологій стає набагато складнішим завданням.

Дистанційне навчання є однією з форм навчання, яка розвивалася поряд з інтернет-технологіями і має визначені характеристики, принципи та методологічні підходи.

Термін “дистанційне навчання” має багато різних визначень, що свідчить про широкий спектр підходів до його тлумачення. У даній розвідці використовуємо визначення дистанційного навчання, яке було запропоноване в «Положенні про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти», затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 8 вересня 2020 року, під номером 1115: “дистанційне навчання – це організація освітнього процесу (у формі дистанційного навчання або за допомогою технологій дистанційного навчання в різних формах освіти) у ситуаціях, коли учасники знаходяться віддалено один від одного і зазвичай взаємодіють опосередковано в освітньому середовищі, що базується

на сучасних освітніх та інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологіях” [2, с. 1]. Також це Положення визначає механізми здобуття повної загальної середньої освіти в дистанційній формі та використання технологій дистанційного навчання в різних формах освіти в навчальних закладах, які забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти. Сьогодні з використанням технологій дистанційної освіти можна одержати декілька різновидів освітніх послуг: вищу освіту, інтернет-курси дистанційної освіти, курси підвищення кваліфікації [4].

У цьому контексті передбачено врахування інтересів учнів під час дистанційного навчання.

Дистанційне навчання передбачає наявність доступу до інтернету та наявність технічного обладнання (комп'ютер, ноутбук, планшет, смартфон і т.д.) у всіх учасників освітнього процесу, а також володіння педагогами технологіями дистанційної освіти. Виклики, які постають перед сучасним суспільством, зокрема воєнний стан в Україні, впливають на систему дистанційної освіти. Вона стає більш актуальною, і зростає важливість проблем, пов'язаних з організацією навчання різних вікових груп учнів та вибором платформ для проведення навчальних заходів, включаючи поєднання традиційних методів навчання зі специфічними для дистанційного навчання. Методика проведення дистанційних занять знаходиться в процесі становлення, і принципи дистанційного навчання та його особливості стають великим викликом для системи освіти в цілому.

Здобувачі освіти, абітурієнти, педагоги та освітні управлінці мають можливість використовувати 46 сервісів, які допомагають отримувати освітні послуги дистанційно або онлайн [2].

Викладач може проводити дистанційне навчання в синхронному та асинхронному режимах, використовуючи електронні освітні платформи (такі як Google Workspace, Google Classroom, Нові Знання, HUMAN.UA) та комунікаційні онлайн-сервіси та інструменти (наприклад, Zoom, Skype, основні сервіси Google: Gmail, Календар, Google Meet, Jamboard, Google Chat, Hangouts, YouTube та інші). Асинхронний режим передбачає взаємодію між учасниками дистанційного навчання, під час якої вони взаємодіють із затримкою у часі, використовуючи для цього інтерактивні освітні платформи, електронну пошту, форуми, соціальні мережі та інші інструменти [3, с. 1].

Синхронний режим – це взаємодія між учасниками дистанційного навчання, під час якої всі учасники перебувають в електронному освітньому середовищі одночасно або спілкуються за допомогою засобів аудіо- та відеоконференцій [3, с. 1].

Які вимоги виникають перед вчителем під час проведення дистанційного навчання? Перш за все, це навчання здобувачів освіти

ефективно діяти в обмеженому часі та самостійно отримувати необхідну інформацію. На жаль, не завжди учасники мають бажання займатися навчанням, але це їх власний вибір. Завдання викладача полягає в тому, щоб навчити їх це робити.

Наш навчальний заклад використовує програму «Google Meet», яка надає можливість учасникам зустрічі показувати свій екран і демонструвати малюнки, схеми, відео з YouTube або будь-яку заздалегідь підготовлену візуалізацію. Крім цього, доступна і дошка в цій програмі, а також чат для спілкування під час занять.

Вчителю обов'язково потрібно розробити систему контролю знань і використовувати різні методики. Перед цим важливо повідомити учнів про критерії оцінювання та пояснити їм особливості контролю знань за допомогою онлайн ресурсів.

Тему «Орфографічна норма» перевіряємо незвично: на занятті в Google Meet педагог показую сторінку із записаними словами та просить здобувачів освіти визначити, в яких словах є орфографічні помилки. Вони повинні відповісти в чаті зустрічі, вказавши кількість слів, де допущено помилки.

Також можна задіяти дошку в Google Meet, наприклад, при вивченні теми «Лексична помилка» на першому курсі. Пропонуємо здобувачам освіти відредагувати речення, де кожне слово записане окремо і може бути переставлене або виправлене, для відпрацювання навичок у виправленні лексичних помилок.

Сторінка опитування на тему «Література першої половини ХХ століття» пропонує цікаві можливості для перевірки знань, використовуючи платформу «Classtime». На цій платформі можна застосовувати готові опитувальники або створювати їх самостійно. Крім того, програма надає можливість перевірити знання на основі ілюстрацій до літературних творів. На заняттях із літератури учасники з ентузіазмом виконують завдання «На сліди автора», яке також можна зручно розмістити в системі «Класрум». Практичний досвід проведення дистанційних занять включає такі етапи, як планування, діагностика та формувальне оцінювання.

Ще однією цікавою можливістю є використання Google Forms для проведення формувального оцінювання, соціальних опитувань, поліпшення планування занять і визначення рівня засвоєння матеріалу.

Здійснення якісного дистанційного навчання в умовах воєнного стану представляє собою виклик і вимагає значних зусиль. Проте, систематична та детальна робота щодо впровадження та вдосконалення сучасних технологій дистанційного навчання в освітній процес, відкриє шлях до досягнення позитивних результатів у майбутньому. Перспективою для подальших наукових досліджень ми

бачимо вивчення особливостей дистанційного навчання в початковій школі в умовах сучасної Нової української школи.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту»: редакція від 6.04.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Дистанційні та онлайн-сервіси в освіті URL: bit.ly/distance-online.
3. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти: затверджено наказом МОН від 8 вересня 2020 року № 1115. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>
4. Толочко В. М. Проблемні аспекти дистанційної форми освіти та можливості її використання в Україні: URL: http://www.provisor.com.ua/archive/2009/N11/padfo_119.php.

Георгій Масюк

вчитель інформатики, КЗ «Харківський Університетський Ліцей», м. Харків, Україна

ВПЛИВ AI-ТЕХНОЛОГІЙ НА ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

Ключові слова: освіта, школярі, штучний інтелект, переваги та ризики, форми навчання, критичне мислення.

Штучний інтелект або artificial intelligence (AI) є однією з найважливіших технологій, які змінюють світ. Він вже має значний вплив на багато сфер життя, включаючи освіту.

Проблема штучного інтелекту знаходиться серед трендів у наукових дослідженнях світу. Вчені не мають єдиної позиції щодо визначення об'єкту досліджень - «штучний інтелект». Його здебільшого тлумачать як формалізацію завдань і функцій, подібних до тих, які виконує людина. За вказаним напрямом працює й створений 1991 року Інститут проблем штучного інтелекту (ІПШІ) МОН України та НАН України [2]. Результати фундаментальних досліджень штучного інтелекту (А. Агарков, Д. Азаренко, І. Сальников, Л. Белозерський, І. Герасимов, А. Миненко, Н. Мурашко, А. Шевченко та ін.) вже застосовуються у медичній практиці, для задоволення потреб оборонної сфери, проте вплив AI-технологій на освітній процес ще недостатньо вивчений.

При вивченні можливостей штучного інтелекту у якості прототипу використовують людину. Проте проблема полягає в тому, що досі немає критеріїв визначення «розумності» інтелектуальних машин. Сьогодні сконструйовано багато роботів, які здатні розпізнавати

людську мову, генерувати зв'язний та логічно послідовний текст, мають машинний зір [2]. Однак, метою вчених є створення у подальшому інтелектуальних роботів, які зможуть повністю звільнити людину від виконання небезпечної та рутинної діяльності, при цьому максимально точно реагуватимуть на голосові команди.

Дослідженням можливостей штучного інтелекту та його впливу на освітній процес займаються багато закордонних вчених, зокрема П. Рідж (США, Каліфорнія) визначив способи використання AI-технологій для персоналізації навчання та надання учням більшої автономії [4]; Дж. Вайсман (США, Джорджія) розробив AI-системи для допомоги вчителям в оцінюванні та навчанні [1]; С. Міллер (США, Стенфорд) досліджувала можливості застосування штучного інтелекту для створення нових форм навчання, зокрема таких, як віртуальна реальність (VR) та доповнена реальність (AR) [3].

Здобутки у галузі штучного інтелекту показали, що AI-технології мають як позитивні, так і негативні наслідки для освіти. Штучний інтелект може бути корисним для вчителів та викладачів, перш за все тим, що автоматизує рутинну роботу, таку як перевірка домашнього завдання, оцінка тестів, ведення облікових записів [1]. Це звільняє час вчителів для того, щоб зосередитися на більш творчих та інноваційних аспектах викладання.

Штучний інтелект також може використовуватися для персоналізації навчання, адаптуючи навчальний матеріал до індивідуальних потреб кожного учня [1]. Це може допомогти здобувачам освіти краще засвоювати матеріал та досягати успіху у навчанні. Крім того, AI-технології можуть використовуватися для створення нових форм навчання, таких як віртуальна реальність та доповнена реальність [3]. Ці технології можуть зробити навчання більш захоплюючим та ефективним.

Поряд із значними і вражаючими перевагами, штучний інтелект має негативні наслідки застосування. Зокрема, сьогодні освітяни б'ють на сполох, оскільки штучний інтелект ставить під ризик академічну доброчесність як школярів, так і студентів. Це, безумовно, руйнує нашу освіту, шкодить процесу навчання у цілому. Крім того, застосування штучного інтелекту може призвести до того, що здобувачі освіти стануть цілковито йому довіряти і не перевірятимуть на правдивість інформацію, яку вони отримують від штучного інтелекту. Це може призвести до втрати навичок критичного мислення, здатності приймати рішення.

Інша проблема полягає в тому, що з розвитком AI-технологій втрачається цінність письмових робіт. Школярі та студенти можуть створити письмову роботу, яка буде відповідати вимогам викладача, за допомогою штучного інтелекту [1]. Тому перед системою освіти постає виклик: оптимізувати навчальний матеріал таким чином, щоб

створити якісну альтернативу тому, що здобувач освіти може з легкістю самостійно опрацювати певне питання за допомогою штучного інтелекту.

Отже, для нашої країни надзвичайно важливо продовжувати фундаментальні й прикладні дослідження в галузі штучного інтелекту, адже у майбутньому досягнення у цьому напрямку є невід'ємною складовою економічного процвітання України та її успіху на міжнародному ринку новітніх технологій. Штучний інтелект - це потужний інструмент, який має значний вплив на освіту. Важливо враховувати ризики його застосування і плідно працювати над розробленням стратегій для їх подолання.

Список використаних джерел

1. Вайсман, Дж. (2022). Штучний інтелект в освіті: Хороше, погане і зле. Нью-Йорк, штат Нью-Йорк: Routledge.

2. Дослідження штучного інтелекту в Україні: здобутки та перспективи. URL:

https://www.nas.gov.ua/text/pdfNews/artificial_intelligence_Shevchenko_TV_interviu.

3. Міллер, С. (2022). Віртуальна та доповнена реальність в освіті: Посібник для вихователів. Нью-Йорк, штат Нью-Йорк: Routledge.

4. Рідж, П. (2022). Майбутнє освіти: Як штучний інтелект трансформує клас. Бостон, Массачусетс: MIT Press.

Інна Савченко

вчителька хімії I категорії

Великоновосілівської гімназії з загальноосвітньою школою I ступеня Великоновосілівської селищної ради, Донецької області, Україна

Ірина Пантюхіна

заступниця директора з виховної роботи

Великоновосілівської гімназії з загальноосвітньою школою I ступеня Великоновосілівської селищної ради, Донецької області, Україна

ПІДСИЛЕННЯ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ ЧЕРЕЗ СТВОРЕННЯ ВЛАСНИХ ЦИФРОВИХ ЗАСТОСУНКІВ

Ключові слова: мотивація, гра, освітні тренди, цифрові технології, дистанційне навчання, творчість, зацікавленість.

Розуміння унікальності кожної дитини вимагає персоналізованих підходів до мотивації, які можуть поліпшити особисті інтереси, потреби та стилі навчання. Освіта готує учнів не тільки до успішного здобуття знань, але й до будівництва кар'єри в майбутньому, до непередбаченого ринку праці, який вимагає здатності до самомотивації та самоосвіти [1].

В сучасному світі важливо використовувати ті форми навчання, які могли б служити емоційною підтримкою, сприяти адаптації учнів до нових видів діяльності. Однією з таких форм є створення власних застосунків учнями (ігор та онлайн-інструментів). Ця методика активно використовується в сучасному навчанні для стимулювання творчості, розвитку програмування та комп'ютерних навичок серед дітей. Учні можуть використовувати спеціалізовані платформи або інструменти для створення власних ігор, проєктів або додатків, щоб навчитися програмуванню, дизайну. Цей підхід дозволяє дітям більше розуміти принципи роботи технологій, розвивати творчість та навички розв'язування завдань, а також вчитися через створення власних проєктів. Завдяки цьому навчання можна перетворити на процес, який мотивує дитину шукати нові рішення та творчо підходити до будь-якого завдання [2].

Метою сучасного освітнього закладу є створення ефективного та емоційно підтримуючого підходу до мотивації учнів, що відповідає актуальним освітнім трендам та психологічним особливостям сучасного покоління дітей, який буде стимулювати їхні бажання до навчання, саморозвитку та самореалізації.

Завданнями такого підходу мають бути:

- вивчення та аналіз психологічних аспектів мотивації учнів;
- впровадження ігрових елементів та цифрових технологій у навчальний процес;
- створення мотиваційного середовища в класі, що сприяє активній участі та включенню учня в навчання;
- розбудова партнерських відносин між учасниками освітнього процесу.

Зазначені завдання передбачають розвиток мотиваційної компетентності серед здобувачів освіти, розробку та впровадження вчителями нових методів мотивації в навчальний процес, з урахуванням індивідуальних потреб та інтересів учнів.

В умовах сьогодення актуальним питанням стає підвищення мотивації під час онлайн уроків.

У дистанційному навчанні роль учня величезна. Можна сказати, вона домінує над роллю дорослого, який може контролювати, примушувати, стимулювати, але це ніколи не буде мати ефекту, якщо сама дитина не розвине свою внутрішню когнітивну мотивацію до навчання. Завдання дорослого –допомогти йому це зробити [3].

Таким чином, етап мотивації до навчання є критично важливим для шліфування ставлення учнів до навчання в цілому та до предмета конкретно [4]. Адже ми живемо в епоху, коли технології є необхідною складовою нашого життя. Молоді у своїй нескінченній творчості постійно приходять на думку нові ідеї й вони створюють неймовірні проекти, які допомагають людству розв'язувати різноманітні проблеми.

Один із таких винахідників – Борис Соломка, здобувач освіти 11-А класу Великоновосілківської гімназії з ЗОШ I ступеня. Він є старшокласником, який захоплюється хімією. Тому хлопець вирішив створити навчальну онлайн-гру “CuNaPoK” та свій власний освітній застосунок “Калькулятор молекулярної маси”.

Навчальна онлайн - гра «CuNaPoK»

Борис Соломка, учень 11-А класу, маючи пристрасть до хімії, створив незвичайну навчальну онлайн -гру “CuNaPoK”. Особливість винаходу полягає в можливості застосування його як інструменту для систематизації та повторення вже вивченого матеріалу, що дозволяє учням узагальнювати та закріплювати знання з різних тем та розділів. Що найцікавіше, концепція гри має гнучку структуру, яку можна адаптувати для різних дисциплін, від історії до математики, створюючи процес навчання більш ефективним (*Додаток 1*).

Освітній додаток «Калькулятор молекулярної маси»

За два дні роботи юний винахідник, використовуючи свої знання з інформатики, алгебри та хімії створив застосунок, який дозволяє обчислювати молекулярну масу будь-якої хімічної сполуки.

Калькулятор молекулярної маси – це онлайн-інструмент, який дозволяє порахувати молекулярну масу будь-якої хімічної сполуки на основі її складу.

Його можна використовувати під час вивчення якісного та кількісного складу хімічних речовин, як на комп'ютерах, так і на мобільних електронних пристроях (смартфонах, планшетах, мобільних телефонах).

Борис став прикладом для інших учнів гімназії. Він довів, що отримані знання та досвід, під час навчання, можуть бути використані для створення цікавих та корисних проектів. Його роботи стала нагадуванням про те, що молодь може зробити великий внесок у сучасну науку та технології, а також стати ініціатором інновацій та змін (*Додаток 2*).

Коли свою працю на уроці демонструє учень підвищується зацікавленість предметом у присутніх, підвищується активна участь здобувачів освіти на уроці, спостерігається партнерська взаємодія учень – вчитель, учень – учень, а також розвиток творчого потенціалу та власних якостей учасників освітнього процесу.

Таким чином, практика показала, що уроки з використанням ігрових прийомів, які роблять захоплюючим освітній процес, сприяють

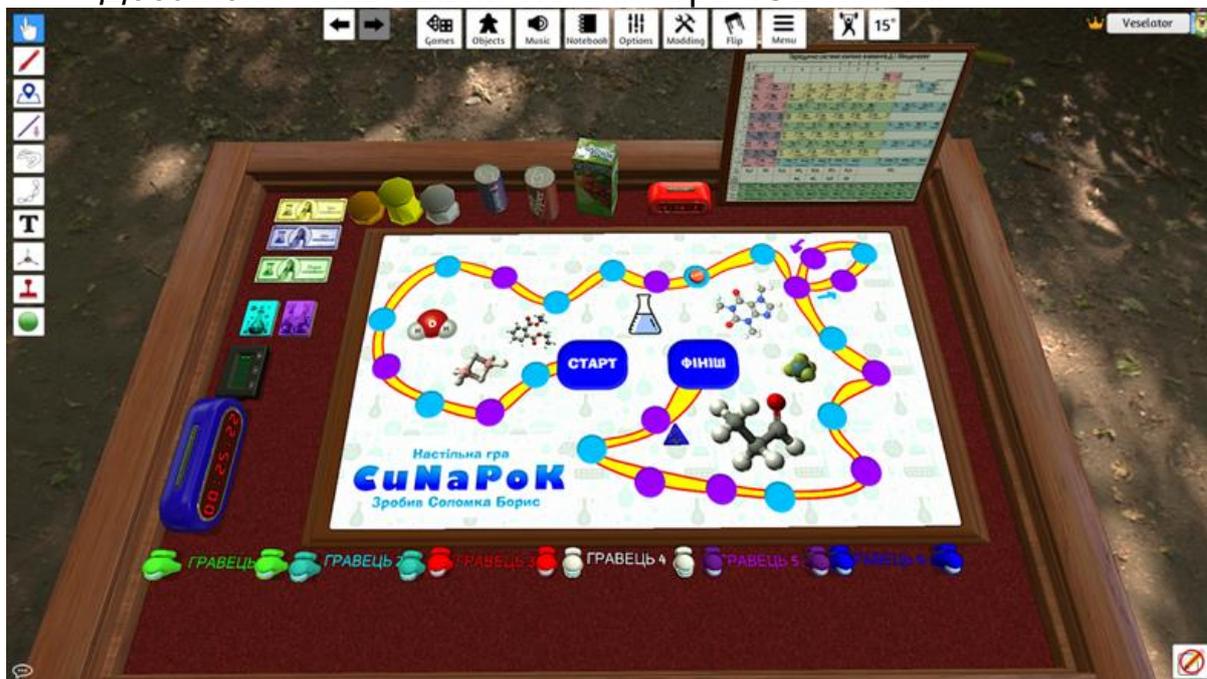
появі активного пізнавального інтересу школярів. На таких заняттях складається особлива атмосфера, де є елементи творчості та вільного вибору, реалізується розвиток, який виражається не лише в розвитку інтелекту, але і в збагаченні емоційної сфери та становленні вольових якостей особистості, формуванні самооцінки.

Список використаних джерел

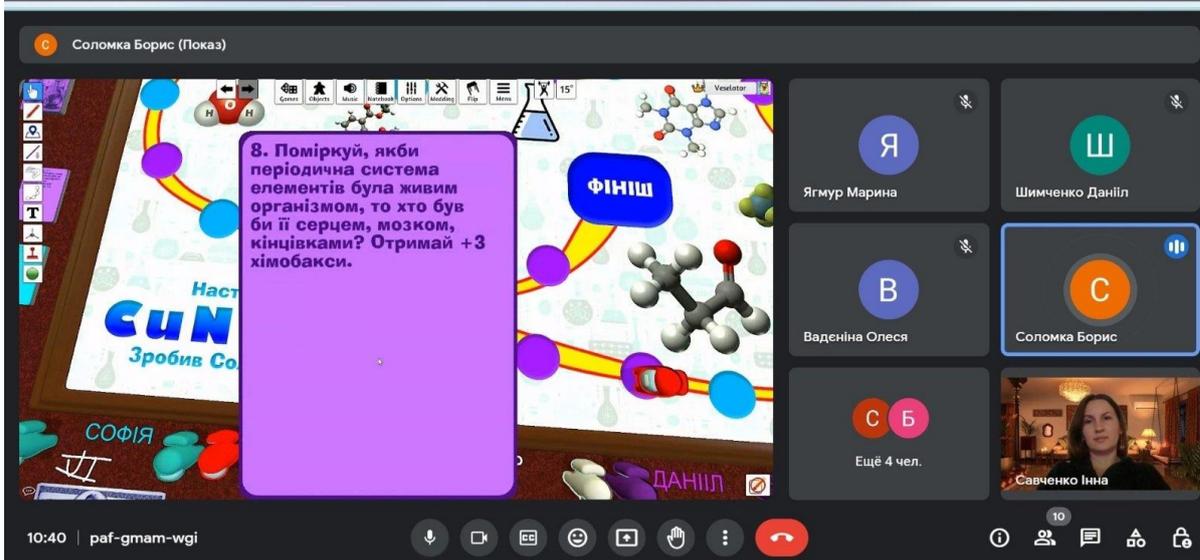
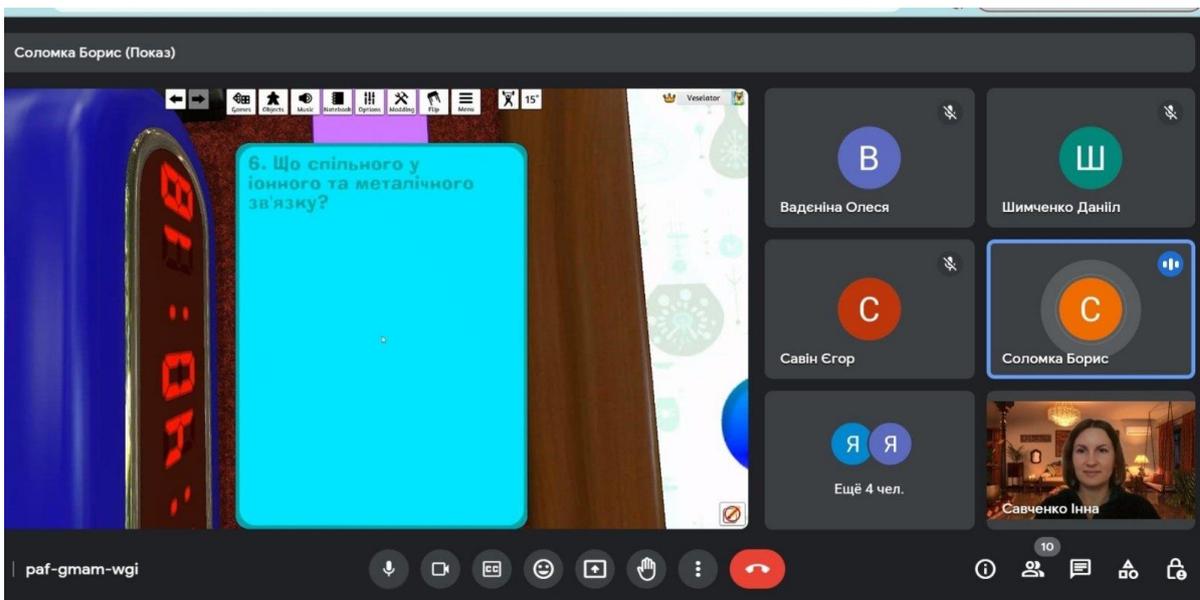
1. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/15279/1/S_Yakubov_DSH_9_IPPO.pdf
2. <https://ed-era.com/blog/navcannia/>
3. <https://optima.school/info/porady-batkam/motivacia-v-distancijnomu-navcanni>
4. <https://www.classtime.com/blog/yak-motyvuvaty-uchniv-do-navchannya/>

ДОДАТКИ

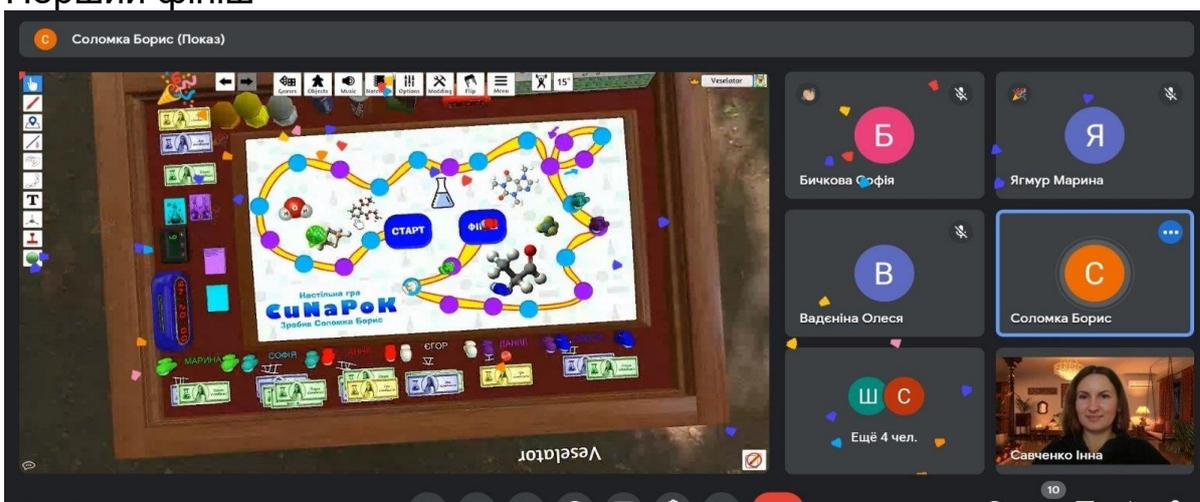
Додаток 1. Навчальна онлайн - гра «CuNaPoK»

Запитання різного рівня складності

Перший фініш

Посилання на відеоматеріал (проведення гри):
<https://www.facebook.com/100031372688709/videos/pcb.1014003529655394/812188254037523>

Додаток 2. Освітній додаток «Калькулятор молекулярної маси»

Посилання на калькулятор молекулярної маси <https://mmc-by-boris-solomka.netlify.app/>

Калькулятор
молекулярної
маси

Зробив Соломка Борис

Mr(CA 1 O 2 H 2) = 74

ПОРАХУВАТИ

РОЗДІЛ 5

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ГЛОБАЛЬНИЙ КОНТЕКСТИ

Наталія Грона
*доктор педагогічних наук, доцент,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.
Шевченка
м. Чернігів, Україна*

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД: ЗМІСТ ТА ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ В КУРСІ ВИКЛАДАННЯ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Ключові слова: діяльнісний підхід, методика навчання української мови, професійна підготовка, філологія.

Діяльнісний підхід спрямовує освітній процес на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості, узагальнює пошукову, проектну, дослідницьку роботу, сприяє продуктивному застосуванню теоретичних знань на практиці, формує здібність до самоосвіти і командної роботи, допомагає інтегруватися в соціумі та професійно самореалізуватися. Мета – розвиток особистості

здобувача освіти на основі засвоєння ним не лише знань, умінь і навичок, а насамперед узагальнених способів навчальних дій шляхом цілеспрямованої, науково обґрунтованої організації власної освітньої діяльності [1].

Діяльнісний компонент ґрунтується на низці концептуальних положень теорії діяльності (В. Зінченко, Г. Костюк, Н. Кузьміна та ін.). Г. Атанов характеризує діяльнісний підхід у професійній підготовці здобувачів освіти вищої школи як стан професійної компетентності, який зумовлює логічний, цілісний розгляд основних компонентів педагогічного процесу, зокрема, його мети, мотивів, операцій, способів контролю та аналізу досягнутих результатів [3]. Науковець доводить, що діяльнісний підхід до формування педагогічної компетентності майбутнього вчителя визначає рівень опанування ним системи знань та умінь, що забезпечить здатність фахівця реалізувати основні завдання своєї професійної діяльності, тобто закладає готовність до роботи за фахом.

Ми вважаємо, що діяльнісний підхід вимагає спеціальних зусиль, спрямованих на відбір й організацію діяльності здобувачів освіти, на активізацію їхнього пізнання, спілкування, що передбачає формування умінь обирати мету, планувати роботу, організовувати, виконувати, коригувати, контролювати її, аналізувати й оцінювати. Це забезпечує професійну самореалізацію, зокрема, під час вивчення методики навчання української мови.

Методика навчання української мови містить теоретичний аспект (зміст, загальні підходи, закономірності, принципи, методи, прийоми, форми і засоби навчання) та практичні рекомендації з навчання конкретних лінгвістичних явищ, рівнів мовної системи, формування мовних і мовленнєвих умінь та навичок. Мета вивчення – озброїти майбутнього вчителя знаннями у сфері методики з метою ефективної організації освітнього процесу. Для реалізації цих аспектів застосовуємо діяльнісний підхід, який забезпечує практичне навчання, максимально наближене за змістом до умов майбутньої професійної діяльності. Наприклад, пропонуємо такі завдання для практичних занять, організації самостійної роботи:

- Прочитайте текст. Доберіть завдання для реалізації міжпредметних або інтеграційних зв'язків.

Педагогічні ідеї Г. Сковороди

Свою кар'єру педагога філософ Сковорода почав у 1753 році в Переяславському колеґіумі, де викладав поетику. Там він відзначився своєю демократичністю, бо не карав учнів та не бив різками. Він вважав, що примус завжди відштовхує, а навчання має бути «самоохотним». Сковорода прагнув, щоб учні навчилися мислити та аналізувати. З такими прогресивними поглядами церковне середовище ніяк не

могло змиритися, тому в Сковороди часто виникали конфлікти з адмініст-рацією закладів. Були випадки, коли його навіть звільняли.

Григорій Сковорода був талановитим педагогом, адже міг викликати любов до науки навіть у малого й розбещеного Василька, сина поміщика Степана Томари, до якого Григорія приставили як домашнього вчителя. Г. Сковорода навчав хлопця грамоти, співів, арифметики. Його головним завданням було розкрити внутрішній світ дитини, зрозуміти його.

Г. Сковорода був переконаний, що навчання – це теж «сродність» (природний нахил), і не варто мучити нею проти волі. Педагог був вимогливий до своїх учнів, щоб стимулювати їх до самовдосконалення, але водночас прикипав до них душею. Його учні Михайло Ковалинський та Василь Томара були найкращими друзями Г. Сковороди впродовж життя.

Філософ мав власну систему оцінювання – не ставив балів своїм учням. Її він розвинув під час викладання в Харківському колегіумі. Замість балів він давав коротку характеристику:

- ✓ учні, які найкраще знали матеріал, отримували від Сковороди «зверок вострий», «вельми вострий», «вострий»;
- ✓ потім йшли оцінки «вельми тямкий», «досить тямкий», «тямкий»;
- ✓ хто найгірше знав матеріал, отримував характеристику «тупуватий», «тупий», «вельми тупий» і «повне безглуздя».

Завдяки новим підходам до викладання, багато учнів Г. Сковороди змогли досягти успіху (За матеріалами інтернетних джерел:

- Представте візуально всі стилі мовлення (мем, фото, комікси). Перегляньте зразок.

Розмовний стиль

Всі на фізкультурі: *грають у футбол тощо*

Ми з моєю подругою на лавці:

Хтось: Досить вже цих балачок! Тобі не набридає?

Я:

- Перегляньте виступ учителя Артура Пройдакова – кращий учитель 2021 за версією Global Teacher Prize Ukraine – на Всеу-

країнському онлайн-форумі «Українськ а— мова перемоги» (у вільному оналайн-доступі), проаналізуйте риторичну культуру вчителя.

Отже, застосування діяльнісного підходу дає змогу розвивати педагогічну компетентність майбутнього вчителя як процес творчого вдосконалення під час виконання визначених професійних функцій, упроваджувати сучасні форми і методи активного навчання студентів, формувати вміння працювати з різними джерелами інформації, розвивати пізнавальну самостійність в освітній, дослідницькій діяльності, відстоювати свою позицію.

Список використаних джерел

1. Брюханова Н. О. Про діяльнісний підхід до формування змісту підготовки інженерно-педагогічних кадрів. Проблеми інженерно-педагогічної освіти : збірник наукових праць. Харків : УІПА, 2007. С. 148–162.

3. Атанов Г. Обґрунтування та сутність діяльнісного підходу до навчання. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2002. № 3. С. 85-94.

4. Деміденко В. В. Середовищний підхід до розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів коледжу. Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. 2014. Вип. 42. С. 51-59.

Алла Мартинюк
*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземної та української філології
Луцького національного технічного університету, м.Луцьк,
Україна*

FLIPPED LEARNING TECHNOLOGY IN PRACTICE OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT

Key words: blended learning, flipped learning, students, foreign language, independent work.

The issue of self-education and self-organization, the ability to independently prioritize the knowledge that should be accumulated for personal professional development, is a key issue of modern training of a future competitive specialist. However, acquiring knowledge on your own also requires learning. There are a number of innovative technologies and teaching methods that motivate students to work independently and make them more responsible for the process of acquiring knowledge. Every modern specialist must know at least one foreign language for the possibility of rapid communication in professional activities in the global space.

In this study, we consider the technology of flipped learning as an effective tool of blended learning with an emphasis on independent training of a student of a technical specialty.

Flipped learning technology as part of blended learning is increasingly used in educational institutions of all types in the context of learning a foreign language using information and communication resources. Blended learning has been mentioned in foreign scientific literature since 1999 [3] and currently it is interpreted as a modern educational technology based on the integration of the classroom system and the technology of electronic learning (e-learning) [5]. Blended learning includes both types of learning: online and face-to-face. They are used side by side so that the student has the widest possible opportunities to acquire new knowledge. For example, students are provided with a list of online resources for a more detailed understanding of a topic, or groups are offered an online project based on the problem being studied. In the case of blended learning, online materials do not replace traditional learning, but, on the contrary, both possibilities complement each other, "mix" to create an e-enriched learning environment for the student in a class where both the teacher and the student are present.

Currently, when talking about flipped learning, attention is drawn to a clear division between preliminary training with or without online technology and face-to-face training in the classroom. In this case, the student independently studies what is determined by the teacher, watching video materials, or participating in other types of training online or using paper sources. It is necessary to master a certain volume of educational material in order to continue to learn new things on its basis during class in the classroom, to apply what has been learned in various types of speech activity. In flipped learning, the transferability of the process is mandatory: remote preliminary independent study of the material before class in the classroom with the teacher. At the same time, the homework is assigned to the classroom, and the classroom work is moved to be performed outside the classroom.

We see a certain difference in the application of these two technologies, and in order for students to master a foreign language in a technical university, we focused more on flipped learning, since the development of online services allows for the successful implementation of flipped learning, thereby freeing up a lot of time for live communication in a foreign language in the classroom. Today, there are enough services for conducting online training (Moodle, Google classroom, Kahoot, etc.). We settled on Google classroom, considering its ease of use and free of charge. It is the use of inverted learning with the help of the Google classroom network service that will enable students to successfully fulfill the requirements of the program regarding the number of hours to study a foreign language, where classroom hours are usually not enough in higher educational establishments.

Flipped learning as a pedagogical technology began its development long before its definition. In 2000, University of Miami teachers M. Lage (Lage), G. Platt (Platt), and M. Treglia (Treglia) published a work where they provided a description of the technology for studying economics, which was called "inverted instruction" or "inverted classrooms". An inverted classroom is a class where events that traditionally took place in the classroom now take place outside the classroom and vice versa [10: 32].

Later in 2007, A. Sams and J. Bergman [7], chemistry teachers, offered a video explanation for those students who missed classes for certain reasons, and called such training reverse instruction. Over time, this became known as flipped instruction, and later it is called flipped classroom model, flipped teaching, flipped learning, or simply flipping [8].

Other scholars interpret flipped learning as a pedagogical approach in which the teacher's explanation shifts from explaining to a group of students/learners in a specific location (classroom) to individual learning outside the group (classroom), and the resulting group space (classroom) is transformed into a dynamic, interactive learning environment , where the

teacher encourages students to apply their ideas and creatively deal with the subject [6]. Thanks to such training, it becomes possible to conduct discussions and debates in the classroom with better quality, since the students have processed the material (reading, listening) in advance and are now ready to use it.

The technology of flipped learning is widely used abroad, and scientists point to its effectiveness in the process of learning a foreign language, namely the improvement of writing and pronunciation skills, its successful use together with m-learning technology, and increased motivation for learning thanks to the flipped classroom [9].

In order for teaching using flipped learning to be effective, its priority goals and objectives should be determined. It is necessary to clearly understand which educational activities can be covered by the independent technical part of the curriculum, and which are better to be conducted in the classroom. If you list the educational goals, taking into account the priority, it is obvious that the most important ones will be placed at the top, which will require achievement both in the non-classroom part of the student's educational activities (educational video before the class) and during the class in the classroom. This allows you to take advantage of a wide range of learning styles and enables each student to fully master the material offered for study. Generally, lower priority learning objectives are sufficient to be covered in an online video for general viewing, but more pressing tasks should still be completed in the classroom. The greatest advantage of this type of educational technology is the opportunity for the student to apply his knowledge even before the classroom session. As an example, students can be encouraged to prepare a presentation based on the information they have received, or to apply new skills in interactive role-playing games.

Using the flipped classroom technique frees classroom time from some types of learning activities in class. Students can study new lexical units (pronunciation, translation) completely independently outside the classroom, practice reading texts with new vocabulary (repetition after the speaker), listen to dialogues followed by the task (video materials), prepare a presentation, etc. Thus, during a full-time foreign language class, there is more time for live active communication, clarification of unclear points, and expansion of self-acquired knowledge and skills.

Therefore, the introduction of flipped learning technology into the educational process is one of the factors of students mastering the ability to form and activate the strategy of independent work. The use of flipped learning technology encourages the student to take on greater responsibility for mastering the educational material, develops competence in the ability to learn throughout life, and lays the foundations for self-education in the future. The ability to complete tasks in conditions comfortable for the student, taking into account the pace of his studies, is a

guarantee of successful achievement of the goals set before him. Students of technical specialties position themselves as those who can successfully cope with mastering part of the educational material individually before classes in the classroom, taking into account their psychological characteristics. They are, in general, responsible, able to work independently and determined to achieve success.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту». (2017). Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 29.01.2023).
2. Wikipedia, Blended learning. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Blended_learning (дата звернення 28.01.2023)
3. Терещук, С. (2019). Змішане навчання як нова парадигма системи фізичної освіти. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка. Вип.146. Чернігів: НУЧК, С. 186–191. (Серія: педагогічні науки). URL: <https://visnyk.chnpu.edu.ua/visnik-n146/>
- 4.Триндюк, В., Мартинюк, А., Губіна, А. (2021). Особливості організації занять з іноземної мови в умовах змішаного навчання. Інноватика у вихованні: зб. наук. пр. Вип. 13. / упоряд. О.Б.Петренко; ред. кол. :О.Б.Петренко, Н.Б.Грицай, Т.С.Ціпан та ін. Рівне : РДГУ, С. 256-260. <https://doi.org/10.35619/iu.v2i13.331>
5. Губіна, А., Мартинюк, А. (2019). Можливості сервісу Google classroom у навчанні іноземної мови у ЗВО. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія».Острог: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 5(73), березень. С. 184–187. DOI: 10.25264/2519-2558-2019-5(73)-184-187
6. Lage, M., Platt, G., & Treglia, M. (2000). Inverting the Classroom: A Gateway to Creating an Inclusive Learning Environment. The Journal of Economic Education, 31(1), 30–43. <https://doi.org/10.2307/1183338>
7. Bergmann, J. & Sams, A. (2012). Flip your classroom: reach every student in every class everyday. International Society for Technology in Education. 120 p.Fulton, K. (2014). Time for Learning. Top 10 Reasons Why Flipping the Classroom Can Change Education. Corwin. 192 p. Arfstrom, K. (2014) What's the Difference Between a Flipped Classroom and Flipped Learning? URL: <https://edtechmagazine.com/k12/article/2014/07/whats-difference-between-flipped-classroom-and-flipped-learning> (дата звернення 28.01.2023)
8. Alsowat, H. (2016). An EFL Flipped Classroom Teaching Model: Effects on English Language Higher-order Thinking Skills, Student Engagement and Satisfaction. Journal of Education and Practice. Vol.7, No.9. PP. 108-121. Putri, J. & Nurkhamidah, N. (2023).

9. The Implementation of Flipped Classroom to Develop Students' Reading Skill. *Acitya: Journal of Teaching and Education*, 5(1), 156-170. DOI: [https://doi.org/10.30650/ajte.v5i1.3509Al-Naabi, I., \(2020\).](https://doi.org/10.30650/ajte.v5i1.3509Al-Naabi, I., (2020).)

10. Is it Worth Flipping? The Impact of Flipped Classroom on EFL Students' Grammar. *English Language Teaching* · Vol. 13, No. 6; PP. 144-155. doi: 10.5539/elt.v13n6p64

11. Khasanah, U., & Anggoro, K. J. (2022). Accessible flipped classroom model for pronunciation instruction: Its effectiveness and students' perception. *International Journal of Instruction*, 15(1), 185-196. <https://doi.org/10.29333/iji.2022.15111a>

Альвіна Алиєва

кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземної та української філології Луцького національного технічного університету, м.Луцьк, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Ключові слова: вища освіта, вища філологічна освіта, заклад вищої освіти, учасник освітнього процесу, євроінтеграція.

Прагнення України до європейської інтеграції у сфері вищої освіти крок за кроком закріплює в українському суспільстві найвищі стандарти європейських освітніх традицій. Українська система вищої освіти потребує якісної перебудови та адаптації до загальноєвропейських стандартів, що неможливо без відповідної державної підтримки, яка передбачає здійснення державного впливу на процеси надання та отримання освіти через проектування системи вищої освіти, державних стандартів, вимог до учасників освітнього процесу.

Забезпечення якості вищої освіти є однією з основних передумов мобільності, сумісності та привабливості системи вищої освіти України та важливою складовою репутації закладів вищої освіти. Завдання забезпечення якості вищої освіти є різноманітним і включає наявність необхідних ресурсів, а також організацію освітнього процесу відповідно до сучасних тенденцій національного та світового освітнього розвитку.

Система забезпечення якості освіти в Україні базується, серед іншого, на таких чинниках як прозорість, об'єктивність і достовірність. В умовах сьогодення у закладах вищої освіти здійснюється моніторинг окремих елементів системи забезпечення якості вищої освіти серед студентів, викладачів та роботодавців. Це визначає ступінь задоволеності студентів та аспірантів якістю реалізованих освітніх і наукових програм та освітніх послуг. Також проводиться моніторинг ефективності співпраці з міжнародними інституціями, вивчаються питання вдосконалення професійної діяльності викладачів та підвищення ефективності і якості науково-педагогічної роботи [1, с. 203].

Що стосується вищої філологічної освіти, то слід відзначити, що визначальну роль у підвищенні ефективності освітнього процесу та безпосередньо якості вищої філологічної освіти відіграють цифровізація, інтернаціоналізація, децентралізація системи вищої філологічної освіти, взаємодія освіти і науки, професійна орієнтація освітніх програм підготовки філологів, впровадження цифрових технологій навчання, впровадження та вдосконалення компетентнісного підходу [2].

Окрім того, важливе значення у контексті євроінтеграції вищої освіти посідає участь вітчизняних учасників освітнього процесу у програмах та проектах європейського співробітництва, що підвищить у перспективі взаємодію українських закладів вищої освіти з потенційними європейськими партнерами. У ході такого аспекту відкритим залишається питання знання іноземних мов, що безпосередньо залишається пріоритетом успіху інтеграції українських закладів вищої освіти у європейську систему вищої освіти.

Таким чином, доцільно відзначити, що розуміння основ забезпечення якості вищої освіти, зокрема якості вищої філологічної освіти, її подальший розвиток в умовах євроінтеграції та готовність впроваджувати їх у професійну діяльність, є важливими передумовами розвитку цього процесу. Окрім того, є важливим підвищення якості вищої освіти, зокрема вищої філологічної освіти, через обмін знаннями, створення інтерактивних мереж і мобільність учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Сергійчук О., Багно Ю. Євроінтеграційні процеси та перспективи розвитку системи вищої освіти в умовах військового стану. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 59, том 3. С. 200-205.

2. Стрелок Н. В., Самелюк А. В., Мітькіна Є. М.. Відмінність і подібність систем вищої філологічної освіти України та європейських

Ірина Забіяка

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри іноземної та української філології, Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, Україна

Оксана Ковальчук

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри іноземної та української філології, Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, Україна

БАЗОВІ МОДЕЛІ ДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Ключові слова: професійна освіта, дуальне навчання, моделі дуального навчання, європейський освітній простір.

Світові тенденції в усіх сферах суспільного життя зумовлюють осучаснення освітніх реформ, серед яких важливе місце займає дуальна освіта. На переконання відомих вітчизняних науковців (С. Д. Максименко, О. О. Євдокимова, В. Г. Панок та ін.), перспектива інтеграції української системи освіти та української економіки в світову, зокрема європейську систему поділу праці, а також посилення рівня конкуренції та комерціалізації в освітній системі обумовлюють нові запити до сучасної вищої освіти.

Батьківщиною дуальної освіти є Німеччина. Саме там уперше запровадили принцип навчання 70/30. Він передбачає 30 % навчання в професійних школах із вивченням теорії й 70 % практики на підприємствах.

Дуальна форма професійної освіти – це освітній процес, який передбачає поєднання практичного навчання з неповною зайнятістю на виробництві та навчанням у традиційному закладі освіти. Дуальність передбачає «подвійність, двоїстість», «єдине організаційне ціле». Дуальна форма професійної освіти нині сприймається як освітній феномен, вдало адаптований до умов ринку. Відтак необхідна нова форма навчання, побудована на соціальному партнерстві між підприємцями та професійно-технічними закладами освіти.

Навчання на робочому місці (Work-Based Learning (WBL)) – це набуття знань, умінь і компетентностей за допомогою практичного або рефлексивного навчання в професійному контексті.

На національному рівні можливості застосування такої форми навчання досить різноманітні. Це можна побачити на прикладі різних європейських держав за різних умов співвідношення професійної діяльності та отримання знань.

Нині дуальне навчання на робочому місці є фундаментальною основою професійної освіти в багатьох європейських країнах [3,6,7], оскільки така практика безпосередньо пов'язана з місією професійної освіти і навчання (ПОН) і спрямована на те, щоб допомогти здобувачам освіти набути знання й уміння, які їм знадобляться в подальшому трудовому житті [9].

У деяких європейських країнах WBL має давню традицію у формі дуального навчання і встановлення довгострокових партнерських відносин між закладами освіти та підприємством (Австрія, Німеччина, Швейцарія) [2].

Є окремі держави, де WBL визнано тенденцією, що лише починає розвиватися (Ірландія, Фінляндія, Франція, Нідерланди), в деяких країнах європейської спільноти дуальне навчання ще не є повноцінною частиною освіти і перебуває у стадії становлення (Польща) [8, 9].

Аналізуючи досвід європейських держав [3, 4, 5 та ін.], можна виділити три основні моделі WBL [10].

Перша модель WBL являє собою схеми стажування або учнівства, які найчастіше позначаються як дуальне навчання (особливо часто вона зустрічається в Австрії та Німеччині). Ці схеми навчання побудовані на довгостроковій взаємодії підприємства і професійного закладу освіти. У програмах цієї моделі WBL відводиться досить багато часу безпосередньо практичній діяльності здобувачів освіти безпосередньо на виробництві. Паралельно або в періоди, що «чергуються», вони здобувають загальні (універсальні) знання та вміння в закладах професійної освіти. Практично кожен 20-й співробітник у Німеччині та Австрії в даний час є здобувачем освіти. У більшості інших європейських країнах їхня кількість набагато нижча.

У деяких країнах Євросоюзу (наприклад, у Греції, Ірландії, Словаччині) цей вид навчання на виробництві називається «альтернативним навчанням» (Alternance Scheme). Ця модель характеризується високою інтенсивністю і поділяється на періоди освіти або навчання в закладі освіти та періоди навчання на робочому місці конкретного підприємства. Схема чергування періодів може здійснюватися на щотижневій, щомісячній або щорічній основах.

Залежно від країни здобувачі освіти можуть бути офіційно працевлаштовані та отримувати заробітну плату.

Роботодавець відповідає за те, щоб процес навчання закінчувався отриманням певної професії працівником, який навчається. Заклади освіти та підприємство спільно беруть на себе відповідальність за якість навчання і отримання здобувачем освіти відповідної кваліфікації.

У країнах, які використовують цю систему, спостерігаються вищий рівень працевлаштування молоді та зацікавленість роботодавців у даному процесі, оскільки вони отримують працівника з тими знаннями, навичками та компетентностями, які потрібні їм.

Другою моделлю WBL є включення періодів практичної діяльності на робочих місцях конкретних підприємств у професійні освітні програми як обов'язкового або факультативного елемента. Вони можуть бути різної тривалості, але зазвичай становлять до 50 % від усієї освітньої програми (часто близько 25-30 % або менше) на відміну від першої моделі повного занурення у виробничі процеси підприємств. Найбільше вони слугують ефективними механізмами переходу від процесу освіти до працевлаштування. В окремих країнах такі форми навчання із завершальним періодом практичної діяльності є необхідною умовою для успішного засвоєння програми професійної підготовки.

Третя модель WBL інтегрована в освітню програму за допомогою локальних лабораторій, майстерень, юніорських або практичних фірм, симуляційних або реальних бізнес-проектів. Метою такої форми WBL є створення «реального» робочого середовища – повноцінної симуляції виробничої діяльності, встановлення контактів та співпраці із реальними компаніями чи клієнтами, а також розвиток підприємницьких компетентностей.

У цій моделі заклади освіти або навчальні центри несуть основну відповідальність за створення умов, наближених до реального трудового життя. Професійні заклади освіти створюють майстерні, лабораторії, міні-підприємства або співпрацюють із різними підприємствами, які надають їм своє обладнання.

Формальна частина освітньої програми в цих умовах варіюється залежно від типу професійного навчання. Викладачі розробляють їх у співпраці з підприємствами на основі створення міждисциплінарних груп з формування компетентностей (результату навчання).

Варто зазначити, що на сучасних ринках праці, де існує висока конкуренція, набутий завдяки WBL досвід, збільшує можливості на працевлаштування. Моделі WBL, що ґрунтуються на інтенсивних періодах навчання в компанії (наприклад, стажуванні), дають змогу випускникам або залишитися на підприємстві після завершення освіти, або скоротити час, необхідний для пошуку першого місця роботи. Рівень безробіття серед молоді в європейських країнах із сильною традицією WBL (наприклад, в Австрії, Данії, Німеччині та Швейцарії) нижчий, ніж у країнах із менш розвиненими системами WBL. Також у цих державах випускники витрачають на працевлаштування набагато менше часу [6].

Не можна не відзначити і такий факт: якщо людина проводить більше часу на робочому місці у процесі навчання, то кращими є її результати при працевлаштуванні. Можливість працювати і навчатися дає їй змогу розвивати компетентності, які допомагають зростати як особистість,

формувані і розвивати свою індивідуальність, брати участь у виробництві (або наданні послуг) і вирішувати повсякденні завдання на робочому місці. Відповідно ці процеси сприяють і зростанню професійній майстерності, отриманню хорошого досвіду роботи, що неможливо безпосередньо освітньому середовищі ЗВО.

Відповідно, що організація освітнього простору і процесу навчання безпосередньо на робочому місці для роботодавців є досить витратною. Тут присутні як прямі витрати (винагорода), так і непрямі (наприклад, час викладача). Проте вони зазначають, що, загалом, участь здобувачів освіти у виробничому процесі збільшує прибутковість підприємства.

У різних країнах існує різне співвідношення витрат і доходів при організації процесу навчання на робочому місці [10].

Так, у Німеччині середні чисті витрати на здобувачів освіти, тих хто навчається в компанії, становлять 3596 євро на рік (валові витрати - 15 288 євро і прибуток - 11 692 євро). Але в окремих секторах (наприклад, у сільському господарстві) чисті витрати нижчі за 1000 євро через високу прибутковість виробничого процесу, в якому беруть участь здобувачі освіти. У Швейцарії аналогічні витрати значно нижчі, оскільки в цій країні частіше розподіляють здобувачів освіти для виконання конкретних виробничих завдань, і більшість фірм окупають витрати на навчання ще до закінчення стажування. Дані з Великої Британії показують, що внесок у навчання співробітників відшкодовується протягом першого року після завершення стажування.

Зазначимо, що підприємствам малого та середнього бізнесу, які мають обмежені фінансові ресурси, WBL дає можливість навчати майбутніх працівників відповідно до своїх потреб. Наставники-педагоги компанії, які відповідають за навчання (або наставництво), розвиваючи свої педагогічні навички та компетентності, отримують певні переваги, а також нові знання, оскільки здобувачі освіти приходять зі своїм (хоч і незначним поки що) досвідом і проблемами, які потребують вирішення у виробничому процесі [10]. Викладачам системи професійної освіти навчання безпосередньо на робочому місці дає можливість стежити за розвитком конкретного виробництва, брати участь у новітніх виробничих процесах, разом із студентами освоювати нові обладнання та технології.

Крім того, WBL дає змогу встановити хороші взаємовідносини між роботодавцями та професійними закладами освіти. Від останніх придбання спеціального обладнання для практичних або лабораторних занять вимагає значних фінансових вкладень, при активному ж впровадженні моделей WBL такої необхідності немає. Участь роботодавців в освітньому процесі за певною освітньою професійною програмою слугує показником того, що дана програма має цінність на ринку праці та позитивно впливає на імідж закладу освіти.

Таким чином, створення можливостей для якісного навчання на робочому місці лежить в основі сучасної європейської політики в галузі

освіти і ґрунтується на ефективній співпраці між закладами професійної освіти та роботодавцями за підтримки держави.

Ця співпраця включає в себе такі ключові компоненти, як управління, якість і партнерство. Управління передбачає чітке визначення ролей, прав та обов'язків усіх зацікавлених сторін. Якість є орієнтиром під час використання різних моделей WBL і підтверджується показниками самого процесу навчання і затребуваністю одержуваної здобувачами кваліфікації. Що стосується партнерства, то воно передбачає ефективні взаємини між закладами освіти та роботодавцями.

Список використаних джерел

1. Дуальна освіта. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. 2018. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnichnaosvita/dualna-osvita>.
2. Кушнірецька О. В., Синюра-Ростун Н. Р. Особливості дуальної форми професійної підготовки кадрів у процесах освітньо-виробничої інтеграції. Сучасний стан та пріоритети модернізації фінансово-економічної системи України : матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених. Київ. 2017. С. 27–30.
3. *A new skills agenda for Europe*. Brussels, 2016. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52016DC0381>.
4. *Apprenticeship-type schemes and structured work-based learning programmes*. Sweden. Skolverket, 2014. URL: https://cumulus.cedefop.europa.eu/files/vetelib/2015/ReferNet_SE_2014_WBL.pdf.
5. *Communiqué of the meeting of European Ministers in charge of Higher Education*. Paris, 2018. URL: http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2018_Paris/77/1/EHEAParis2018_Communique_final_952771.pdf.
6. *Kis, V. Work, train, win: work-based learning design and management for productivity gains* / V. Kis. Text: electronic // OECD Education Working Papers. № 135, OECD Publishing, Paris, 2016. URL: <https://doi.org/10.1787/5jlz6rbns1g1-en>.
7. *Realizing the European Higher Education Area*, Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education. Berlin, 2003. URL: http://media.ehea.info/file/2003_Berlin/28/4/2003_Berlin_Communique_English_577284.pdf
8. *Work-based learning: A handbook for Policy Makers and Social Partners in ETF Partner Countries*. ETF, 2014. URL: [http://www.etf.europa.eu/webatt.nsf/0/8EFD210012D6B04EC1257CE60042AB7E/\\$file/Work-based%20learning_Handbook.pdf](http://www.etf.europa.eu/webatt.nsf/0/8EFD210012D6B04EC1257CE60042AB7E/$file/Work-based%20learning_Handbook.pdf)
9. *Work-based learning in continuing vocational education and training: policies and practices in Europe*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2015. URL: <http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-andresources/publications/5549>.

10. *Work-based learning in Europe: Practices and Policy Pointers.* European Commission, 2013. URL: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/policy/vocational-policy/doc/alliance/work-based-learning-in-europe_en.pdf

Наталія Борбич

*кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри педагогіки та психології,
проректор з навчальної роботи
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,
м. Луцьк, Україна*

СУТНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ: ПОНЯТІЙНИЙ АНАЛІЗ

Ключові слова: національне виховання, національно-патріотичне виховання, патріотичне виховання, патріотизм, Україна, Батьківщина.

Актуальність національно-патріотичного виховання дітей та молоді зумовлюється сучасними викликами, що стоять перед Україною в умовах війни.

На жаль, до сьогодні українська освіта не мала переконливої і позитивної традиції, досвіду щодо виховання патріотизму в дітей та молоді, у попередні часи боялися взагалі терміну «національний», а «патріотичне виховання» сприймали винятково в етнонародному або неорадянському вимірі. На сучасному етапі розвитку України, коли існує пряма загроза денаціоналізації, втрати державної незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей [3].

Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації.

Серед класиків української педагогічної думки до проблем патріотизму зверталися Г. Ващенко, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін. Вони висвітлювали у своїх працях актуальні для свого часу проблеми розвитку патріотичних почуттів школярів як складової частини національної системи виховання.

Чимало науковців О. Вишневський І. Мартинюк В. Матяшук, В. Кузь Ю. Руденко, М. Стельмахович, К. Чорна основою патріотичного виховання вважають національну свідомість та наголошують на усвідомленні безперечної цінності Батьківщини.

У сучасній педагогічній науці поняття «патріотичне виховання» і «національне виховання» розмежовуються. Автори А. Кузьмінський, В. Омеляненко, М. Фіцула патріотичне виховання визначають як складник морального; Н. Волкова, В. Лозова, О. Матвієнко, Н. Мойсеук, Г. Троцко – громадянського; І. Харламов, В. Ягупов – як окремих змістовий напрям виховання. Поняття «національне виховання» часто ототожнюють з усією системою, напрямками виховання особистості. Термін «національне виховання» широко вживається у назвах і змісті сучасних державних нормативно-правових документів у галузі освіти і виховання.

Розглянемо визначення понять «патріотичне виховання» і «національне виховання» для з'ясування істотних ознак зазначених категорій (табл. 1.).

Таблиця 1

**Дефенітивний аналіз понять
«патріотичне виховання» і «національне виховання»**

Автор (и), джерело	Дефініція поняття	Сутнісні ознаки
Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (2022) [3]	Національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, громадських об'єднань та благодійних організацій, сім'ї, закладів освіти, інших інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, незалежності України, сприяння становленню її як	комплексна системна і цілеспрямована діяльність; формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави

	правової, демократичної, соціальної держави	
С. Гончаренко [1, с. 229]	Національне виховання – це історично зумовлена і створена самим народом сукупність ідеалів, поглядів, переконань, традицій, звичаїв та інших форм соціальної практики, спрямованих на організацію життєдіяльності підростаючих поколінь, у процесі якої засвоюється духовна і матеріальна культура нації, формується національна свідомість і досягається духовна єдність поколінь	історично зумовлена; сукупність ідеалів, поглядів, переконань, традицій, звичаїв; організація життєдіяльності підростаючих поколінь; засвоєння духовної і матеріальної культури нації; формування національної свідомості
М. Фіцула [6, с. 20]	Національне виховання – виховання дітей на культурно-історичному досвіді рідного народу, його традиціях, звичаях, обрядах, багатовіковій мудрості, народності	виховання на культурно-історичному досвіді рідного народу, його традиціях, звичаях, обрядах
С. Мартиненко, Л. Хоружа [4 с. 108]	Національне і патріотичне виховання – формування національної свідомості, культивування кращих рис української ментальності – працелюбності, індивідуальної свободи, глибокого зв'язку з природою, гостинності; формування громадського обов'язку перед країною, суспільством; виховання шанобливого ставлення до рідної мови, культури, традицій; формування високої етики міжнаціональних стосунків	формування національної свідомості; культивування кращих рис української ментальності; шанобливе ставлення до рідної мови, культури, традицій; формування високої етики міжнаціональних стосунків
І. Зайченко [2, с. 385]	Національне виховання – це створена упродовж віків самим народом система поглядів, переконань, ідей,	створена народом система поглядів, переконань, ідей, ідеалів, традицій,

	ідеалів, традицій, звичаїв та ін., покликаних формувати світоглядну свідомість та ціннісні орієнтації молоді, передавати її соціальний досвід, надбання попередніх поколінь	звичаїв; формування світоглядної свідомості, ціннісних орієнтацій; передача соціального досвіду
К. Нісімчук, А. Нісімчук [5, с. 94]	Національно-патріотичне виховання – процес вироблення в особистості чіткої уяви про закономірності розвитку патріотичних ідей, розуміння ролі історичних знань про свою країну, про свій народ, його традиції та звичаї, вироблення стійких патріотичних переконань та вміння відстояти їх в умовах реальної дійсності	процес вироблення в особистості чіткої уяви про закономірності розвитку патріотичних ідей; розуміння ролі історичних знань; вироблення стійких патріотичних переконань
В. Ягупов [7, с. 34]	Патріотичне виховання – основа духовного розвитку особистості; воно покликане формувати громадянина-патріота України, виробляти глибоке розуміння громадського обов'язку, готовність у будь-який час стати на захист Батьківщини.	основа духовного розвитку особистості; формування громадянина-патріота країни; розуміння громадського обов'язку; захист Батьківщини.

Таким чином, суттєвими ознаками поняття «патріотичне виховання» є: цілеспрямований процес; розвиток патріотизму і культури міжнаціональних відносин; формування громадянина-патріота України; розуміння громадського обов'язку. Категорія «національне виховання» більш уживана у педагогічному обігу і має такі ознаки: історично зумовлена; сукупність ідеалів, поглядів, переконань, традицій, звичаїв; організація життєдіяльності підростаючих поколінь; засвоєння духовної і матеріальної культури нації; формування національної свідомості; передача соціального досвіду; створена самим народом.

Отже, важливо, що патріотизм є головним чинником національного світогляду молоді. Від того, наскільки широко вона буде пройнята патріотичним почуттям. В умовах сьогодення потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової

якості особистості. Формування патріотизму є ключовим завданням національно-патріотичного виховання дітей та молоді.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
2. Зайченко І. В. Педагогіка: навч. посіб. для вищ. пед. навч. закл. Київ: Освіта України, 2008. 528 с.
3. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5d5/279/7ca/5d52797ca746c359374718.pdf> (дата звернення: 20.11.2023).
4. Мартиненко С. М., Хоружа Л. Л. Загальна педагогіка. Київ: МАУП, 2002. 176 с.
5. Нісімчук К., Нісімчук А. Технології виховання: морально-етичний аспект. Луцьк: Твердиня, 2009. 180 с.
6. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. для студ. Київ: Академвидав, 2005. 560 с.
7. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посіб. Київ: Либідь, 2002. 560 с.

Євгенія Дурманенко

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,
м. Луцьк, Україна*

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Ключові слова: світогляд, світоглядна культура, професійна компетентність, здобувач освіти, освітнє середовище.

Основою формування системи професійних компетентностей майбутніх фахівців є світоглядна культура особистості здобувача освіти. Ще Я. Коменський провідним із усього людського пізнання виділяв питання сутності людини, її призначення, сенсу людського життя та того, «що вона може робити і на що сподіватися». У свою чергу Г. Сковорода зазначав, що в пізнанні найголовнішим є розкриття і усвідомлення сутності людини, а пізнання себе в гармонії світу є осягненням істини буття[5]. Тому, проблема світогляду особистості є однією із найбільш *актуальних* психолого-педагогічних проблем. Адже світогляд, як стверджував В. Сухомлинський, це «...не тільки система поглядів на світ ..., а й суб'єктивний стан особистості, який виявляється

в її думках, почуттях, волі, діяльності. У світогляді – єдність свідомості, поглядів, переконань і діяльності» [6].

Аналіз філософської літератури свідчить про те, що традиційно вченими визначено два компоненти світогляду – *знання* та *цінності*; тобто виокремлено *гносеологічний* і *аксіологічний* світоглядні аспекти. Змістом світогляду виступає сама життєдіяльність людей, їх поведінка, вчинки, дії. А відтак, світогляд людини можна визначати як *духовно–практичне її утворення*.

У контексті досліджуваної проблеми нам видається конструктивним до визначення структури світогляду підхід Р. Арцишевського [1] (рис.1.). Учений окрім традиційного виокремлення пізнавальної складової світогляду – універсальна наукова картина світу та аксіологічної як системи цінностей про світ виділяє також спонукально-мотиваційний як світоглядні мотиви та нормативно-регулятивний компонент як систему принципів, які унормовують усвідомлене ставлення особистості до світу й самої себе.

На нашу думку, лише в такій єдності пізнання, цінностей, мотивів і норм життєдіяльності можна стверджувати про світогляд людини як її цілісне світобачення, світорозуміння, світосприйняття та світоставлення.

Аналіз наукової літератури дає підстави ля твердження, що світогляд особистості формується протягом усього життя людини. Однак є періоди сенситивні для його формування.

Вищим рівнем сформованості світогляду, власне його дієвість у повсякденному житті є світоглядною культурою особистості.

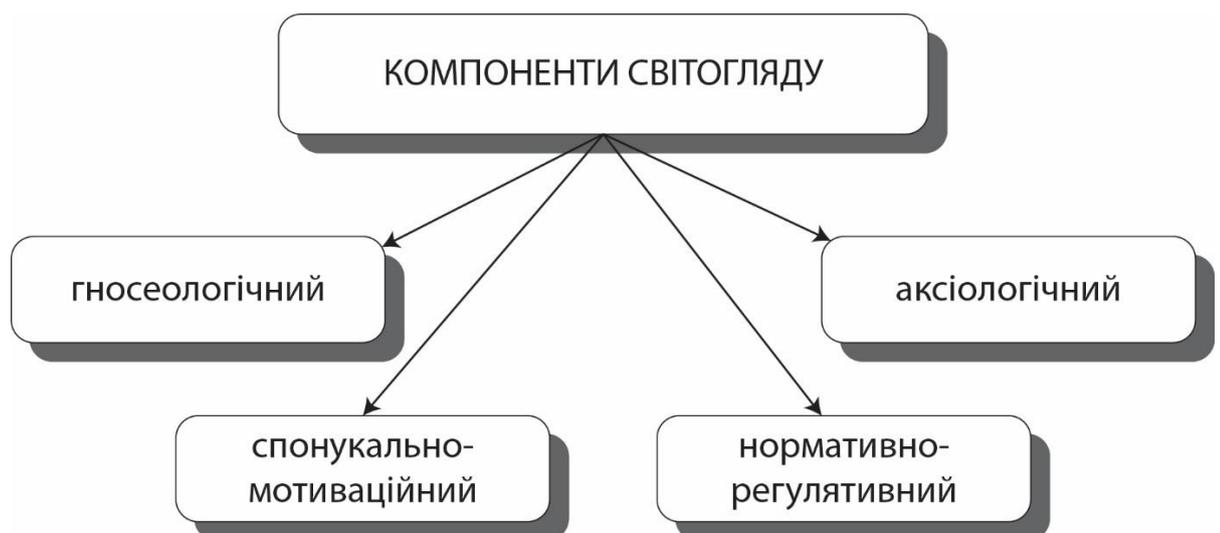

Рис.1. Компоненти світогляду особистості

Практика повсякдення доводить, що успішність професійної діяльності кожного фахівця лінійно залежить від рівня сформованості

світоглядної культури. Особливо така залежність є очевидною, коли мова йде про педагогів у цілому й зокрема вихователів закладів дошкільної освіти. Адже від світобачення та світорозуміння вихователя залежить світосприйняття дитини. Саме в дошкільному віці формуються основи як пізнання світу в цілому, так і пізнання людиною самої себе, свого внутрішнього світу.

В основі професійної підготовки майбутніх вихователів лежить світоглядна освіта та формування світоглядної культури.

Наголосимо, що пошук нових змісту, форм і методів формування світоглядної культури здобувачів освіти є одним із пріоритетних напрямів організації освітньої діяльності в Комунальному закладі вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради. Вважаємо помилковим твердження, що лише вивчення освітніх компонентів філософсько-людиназнавчого циклу забезпечить формування світоглядної культури здобувачів.

На формування світоглядної культури майбутніх фахівців має бути орієнтоване освітнє середовище закладу вищої освіти.

Як свідчить аналіз психолого-педагогічної літератури проблема навчально-виховного середовища є достатньо дослідженою й «навчально–виховне середовище» тлумачиться як «частина соціокультурного простору, зона взаємодії освітніх систем, їх елементів, освітнього матеріалу і суб'єктів освітніх процесів» [3].

Ми послуговуємось у своєму дослідженні науковими ідеями С. Скидана стосовно єдності людського фактора та факторів навчального середовища, цілісності системи «викладач – студент – навчальне середовище» [4] та міркуваннями О. Макагона про сприятливе навчально–виховне середовище як середовище інтегроване, що об'єднує декілька мікросередовищ: інтелектуальне, психологічне, науково–методичне, соціальне, культурно–естетичне, фізичне, санітарно–гігієнічне, електронне[2].

Саме в такому контексті нам бачиться освітнє середовище коледжу як фактор формування світоглядної культури здобувачів освіти, яке інтегрує в собі інтелектуальне, науково-методичне, культурно-естетичне, морально-психологічне, фізично-оздоровче, санітарно-гігієнічне, соціальне, електронно-цифрове середовище (рис.2.).

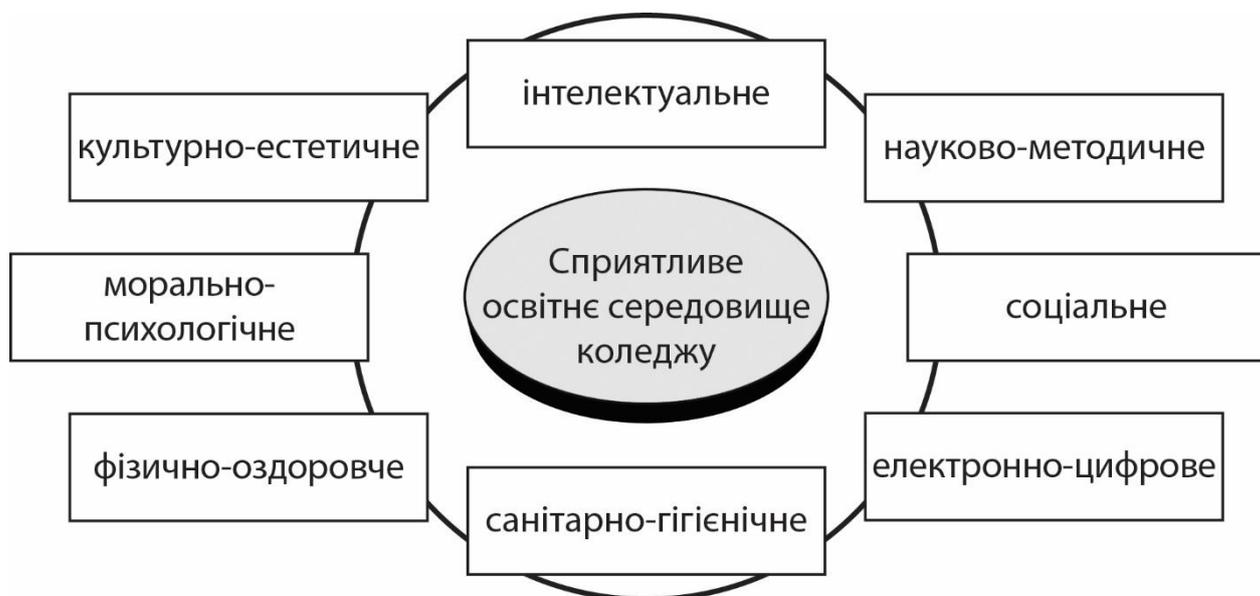

Рис. 2. Складові освітнього середовища коледжу як фактора формування світоглядної культури здобувачів освіти

Одразу зауважимо, що інтеграцію визначених середовищ у цілісність та системність забезпечують педагогічні, науково-педагогічні кадри коледжу, обслуговуючий персонал. Лише активна, творча суб'єкт-суб'єктна взаємодія та співпраця викладачів коледжу і студентів забезпечують сприятливий формувальний характер освітнього середовища ЗВО.

Професійна підготовка майбутніх фахівців є складним системним процесом, який реалізується в ході навчання, виховання здобувачів освіти; під час їхньої науково-дослідницької роботи, практичної підготовки. Формування професійних компетентностей здійснюється крізь призму індивідуального особистісного світосприйняття та світорозуміння здобувача освіти з урахуванням траєкторії його індивідуального розвитку (вивчення вибірових освітніх компонентів).

Однак, ми наголошуємо на необхідності долучення до арсеналу формування професійних компетентностей ще й таких аспектів діяльності в коледжі, як: спортивно-оздоровчої, культурно-дозвілдової, громадсько-корисної, волонтерської діяльності, роботи студентського самоврядування, діяльності з самопізнання та самовдосконалення (рис.3.).

Рис.3. Сфери освітнього середовища коледжу

Аналіз досвіду та результатів реалізації процесу професійної підготовки в Луцькому педагогічному коледжі свідчить про те, що всі напрями діяльності, які забезпечують різні сфери освітнього середовища закладу, позитивно впливають на формування світоглядної культури особистості студента, що в свою чергу забезпечує його мотивацію до професійного самовдосконалення, розвиток системи цінностей та професійно-ціннісних орієнтацій, визнання професійної майстерності однією із провідних життєвих цінностей.

Як *висновок*, наголошуємо, що формування світоглядної культури особистості сучасного здобувача вищої освіти є одним із провідних завдань ЗВО. Від рівня сформованості світоглядної культури залежить якість професійної підготовки майбутнього фахівця, його здатність до самовдосконалення та саморозвитку. Освітнє середовище ЗВО є дієвим фактором формування світоглядної культури студентів, а відтак воно має бути сприятливим і розвивальним, поєднувати різні напрями діяльності й ґрунтуватись на креативній суб'єкт-суб'єктній взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Арцишевский Р. А. Світоглядна освіта : теорія, історія, методика : монографія. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. 304 с.
2. Макагон О. Е. Організаційно–педагогічні умови створення сприятливого навчально–виховного середовища в загальноосвітньому навчальному закладі : дис. на здоб. наук. ступеня канд. пед. наук за спец. 13.00.01 ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. Х. : Б.в., 2006. 228 с.
3. Приходченко К. І. Педагогічні основи формування творчого освітньо–виховного середовища в загальноосвітніх навчальних закладах гуманітарного профілю : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07. Східноукр. нац. ун–т ім. В.Дала. Луганськ, 2008. 386 с.
4. Скидан С. О. Ергономічні основи навчального процесу у вищій школі : автореф. дис. на здобуття ступеня д-ра пед. наук : 13.00.01. Київ, 1999. 35 с.
5. Сковорода Г. Повне зібрання творів: В 2 т. Київ : Наукова думка, 1973. Т. 1. 532 с.
6. Сухомлинський В. О. Людина – найвища цінність. Вибрані твори: В 5 т. Київ: Рад. школа, . 1976. Т. 5. С. 446–472.

Сергій Марчук

*кандидат пед. наук, старший викладач,
завідувач кафедри педагогіки та психології
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,
м. Луцьк, Україна*

РІВНЕВІ ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ- БАКАЛАВРІВ

*Ключові слова: рівневі завдання, тестові завдання, тест,
історико-педагогічна компетентність, студент-бакалавр.*

Мета освітнього компонента «Історія педагогіки» – вивчення національних та світових освітньо-виховних традицій, творчої спадщини видатних педагогів і просвітителів, формування у здобувачів освіти національного світогляду, характеру, духовності, загальнолюдських моральних гуманістичних якостей, залучення студентів до творчого дослідництва, формування в них прагнення підвищувати педагогічну майстерність.

Зміст історико-педагогічної компетентності розкривають такі завдання вивчення освітнього компонента:

– сформувати у здобувачів освіти цілісну систему знань про історико-педагогічні процеси, явища і факти, що мали місце як в Україні, так і в інших країнах світу;

– забезпечити оволодіння кращими здобутками української і світової педагогіки, вміння застосувати їх у національній школі, здійснювати пошукову діяльність, розвивати свій творчий потенціал;

– домогтися глибокого усвідомлення того, що формування високих загальнолюдських якостей можливе лише на основі національних цінностей, культурно-історичних традицій;

– сформувати у здобувачів освіти цілісну наукову картину світу, професійний педагогічний світогляд, висвітлити корені, витoki історичної пам'яті;

– виховувати патріотизм і гуманізм;

– виховувати любов до педагогічної професії, сформувати ідеал вчителя на основі яскравих прикладів життя відомих педагогів [3].

Кредитно-модульна система навчання передбачає різні способи перевірки та оцінки здобутих студентами знань. Одним із них є тестування – спосіб визначення рівня знань і вмінь студентів за допомогою спеціальних тестових завдань. Тестування дозволяє не лише контролювати й оцінювати знання студентів за обсягом і повнотою, а й сприяє активізації засвоєння нової інформації, систематизації набутих знань, покращенню якості підготовки майбутнього фахівця. Тестові завдання допомагають виробленню у студентів умінь узагальнювати, виділяти головне, аналізувати навчальний матеріал [5, с. 3].

Тест (від англ. test – випробування, перевірка) – стандартизоване, коротке, обмежене в часі випробування, призначене для встановлення кількісних і якісних індивідуальних особливостей [2, с. 58].

Ми вважаємо, що тестові завдання сприяють формуванню у здобувачів вищої освіти історико-педагогічної компетентності.

Автори П. Бойчук, С. Марчук класифікують тестові завдання за рівнем складності. Так, завдання першого рівня складності носять здебільшого репродуктивний характер і вимагають відтворення раніше засвоєних знань та передбачають просте виявлення чи розпізнавання історико-педагогічних фактів, подій, назв, авторства, суть яких формулюється в запитальній частині, а назва, дата чи прізвище подані у відповідях. До репродуктивних тестових завдань віднесені завдання на оцінку тверджень з погляду їх правильності, з'ясування етимології (походження) термінів. Такі завдання подано у формі одноелементного вибору.

Тестові завдання другого рівня носять репродуктивно-реконструктивний характер. Вони пропонують продемонструвати обізнаність з менш відомими історико-педагогічними фактами та

подіями, виявити ґрунтовну обізнаність з основними ознаками історико-педагогічних явищ та процесів. Ці ознаки розміщені серед поданих правдоподібних відповідей і лише при повному їх наборі гарантують правильну відповідь. Ці завдання представлені у формі одноелементного або багатоелементного вибору.

Тестові завдання третього рівня є найскладнішими і носять реконструктивно-творчий характер. Такі завдання сконструйовані у вигляді побудови хронологічної послідовності, пошуку пропущених ланок тексту (понять, слів, подій), перехресного вибору, ідентифікації понять на основі опису, знаходження авторства загальновідомих і менш відомих висловів з питань навчання, освіти і виховання, а також пошуку пропущеного слова в афоризмі тощо. Для вирішення творчих завдань необхідно активізувати різноманітні мислительні процеси (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення) і бездоганно володіти педагогічною теорією і логікою міркувань. Такі завдання представлені у формі багатоелементного вибору, проте є завдання, що пропонують здійснити одноелементний вибір (вказати авторство афоризму тощо) [1, с. 6–8].

Розглянемо різнорівневі тестові завдання.

Завдання першого рівня складності.

1. Назвіть школу, в якій афінські хлопчики навчалися п'ятиборству: 1) кифариста; 2) ефебія; 3) гімнасія; 4) палестра; 5) граматиста.

2. Вкажіть давньогрецького філософа, який вважав метою виховання пізнання людиною самої себе, її моральне самовдосконалення: 1) Аристотель; 2) Сократ; 3) Платон; 4) Демокрит; 5) Цицерон.

3. Назвіть перший університет Європи: 1) Паризький; 2) Болонський; 3) Оксфордський; 4) Кембриджський.

4. Вкажіть назву мандруючого студента в Середньовічній Європі: 1) кочівник; 2) козак; 3) волоцюга; 4) вагант; 5) циган.

5. Зазначте етап завершення навчання і виховання молодих людей за концепцією Я. А. Коменського: 1) піврічний відпочинок; 2) подорож; 3) виконання обов'язків при церкві.

6. Назвіть київського князя, який почав відкривати школи «книжного вчення»: 1) Володимир Великий; 2) Ярослав Мудрий; 3) Олег; 4) Ігор.

7. Назвіть київського князя, фундатора першої давньоруської бібліотеки при церкві Святої Софії: 1) Ярослав Мудрий; 2) Володимир Великий; 3) Олег; 4) Ігор.

Завдання другого рівня складності.

1. Вкажіть правильні твердження про спартанських хлопчиків: 1) легко зносили холод, спеку і голод; 2) спали в м'якій постелі; 3) ходили в легкому одязі в будь-яку пору року; 4) завжди калорійно і

сито харчувалися; 5) співали войовничих пісень; 6) швидко і коротко відповідали на питання дорослих; 7) багато читали і вміли акуратно писати; 8) брали участь у нічних облавах на рабів (криптіях).

2. Вкажіть характеристики, властиві середньовічним школам церковного виховання в більшості країн Західної Європи: 1) навчання латиною; 2) вивчення «семи благочестій»; 3) утримання шкіл коштом міського самоврядування (магістрату); 4) зазубрювання молитов, псалмів; 5) досконалий розвиток тілесних сил; 6) індивідуально-групова форма навчання.

3. Назвіть структуру Острозького культурно-освітнього центру XVI ст.: 1) колегія; 2) духовна семінарія; 3) літературно-науковий гурток; 4) драматичний гурток; 5) бібліотека; 6) друкарня.

4. Назвіть видатного ученого і педагога, який на честь рідного міста вибрав собі псевдонім. Він – перший український автор друкованої книги. Початкову освіту отримав у рідному місті, згодом продовжив навчання в Краківському університеті. Викладав астрономію і медицину в університетах Болоньї і Кракова. Його учнями були М. Коперник, К. Цельтис, Р. Борсдорф та ін.: 1) П. Русин; 2) Г. Сковорода; 3) Т. Шевченко; 4) Ю. Котермак; 5) О. Духнович; 6) І. Гізель.

5. Назвіть філософа і просвітителя другої половини XVI-XVII ст. Народився в Судовій Вишні, проживав у Луцьку, Острозі, Львові. Понад 40 років вів життя монаха-аскета. Пропагував ідею рівності всіх людей, різко критикував систему освіти в єзуїтських колегіях. Прибічник системи навчання і виховання, побудованої на традиціях народної культури: 1) П. Скарга; 2) І. Лойола; 3) Г. Сковорода; 4) І. Вишенський; 5) З. Копилянський; 6) С. Зизаній.

6. Вкажіть відомого педагога-мислителя, який був сином козака. Завдяки винятковим здібностям навчався у Київській академії, а потім і за кордоном, ґрунтовно засвоюючи європейську науку. Майже без коштів, пішки він обійшов Угорщину, Польщу, Німеччину й Італію: 1) Ю. Федькович; 2) К. Ушинський; 3) І. Вагилевич; 4) Я. Головацький; 5) О. Духнович; 6) Г. Сковорода.

7. Вкажіть борця за освіту народу й за викладання рідною мовою. Він з сумом згадував: «У школі нас усього, усього, що тільки є, навчають, окрім своєї рідної мови. О школо, школо, як би тебе швидше перешколити!». Виношував думку про видання підручників українською мовою: 1) І. Франко; 2) П. Куліш; 3) Т. Шевченко; 4) О. Духнович; 5) І. Котляревський; 6) Панас Мирний.

Завдання третього рівня складності.

1. Відновіть девіз лицарського виховання, замість пропущених крапок (...) вставте необхідні слова: «Душу – ..., життя – ..., серце – ..., честь – ...»: 1) другу; 2) Богу; 3) собі; 4) королю; 5) жінці.

2. Вкажіть спільні риси спартанського і лицарського виховання:

1) підготовка досвідчених воїнів; 2) гуманне ставлення до поневолених; 3) морально-естетичний розвиток особистості; 4) жорстоке поводження з поневоленими (рабами, кріпаками); 5) відсутність організованого розумового виховання; 6) досягнення калокагатії– ідеалу фізичного і морального вдосконалення людини; 7) військово-фізична підготовка дівчат.

3. Встановіть послідовність виховання дітей за давньоруською народною педагогікою: 1) пестування; 2) ініціації; 3) баяння; 4) набуття трудових і моральних навичок.

4. Вкажіть хронологічну послідовність культурно-освітніх подій у Давній Русі: 1) заснування палацової школи при Софійському соборі Ярославом Мудрим; 2) написання В. Мономахом “Повчання дітям”; 3) відкриття перших шкіл “вчення книжного”.

5. Встановіть хронологічну послідовність культурно-освітніх подій давньоруської доби: 1) заснування Ганною Всеволодівною першої жіночої школи; 2) відкриття Володимиром Великим школи «книжного вчення» у Києві; 3) поява двірцевої школи і бібліотеки при Софіївському соборі (за князювання Ярослава Мудрого).

6. «Старих шануй, як батьків, а молодих, як братів» – такі повчання залишив нам у спадок: 1) Ярослав Мудрий; 2) Володимир Мономах; 3) Іларіон; 4) Володимир Великий; 5) Святослав.

7. Вкажіть розподіл обов’язків між керівними особами Києво-Могилянської академії: ректор – ..., проректор – ..., префект – ...: 1) здійснював нагляд за поведінкою учнів; 2) затверджував ректора; 3) очолював суд; 4) затверджував навчальний план, розподіляв учителів за класами [4].

Отож, рівневі тестові завдання є дієвим засобом формування у здобувачів освіти історико-педагогічної компетентності. Важливо при складанні завдань відбирати історико-педагогічні явища і факти з найавторитетніших літературних джерел, спиралися на народну багатовікову мудрість українського народу, вдалі спостереження і науково виважену оцінку важливих проблем освіти, навчання і виховання в досвіді видатних українських і зарубіжних корифеїв педагогічної думки.

Список використаних джерел

1. Бойчук П. М., Марчук С. С. Збірник тестових завдань з педагогіки: для абітур.: навч.-метод. посіб. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2007. 378 с.

2. Канівець Т. М. Основи педагогічного оцінювання: навч.-метод. посіб. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2012. 102 с.

3. Марчук С. С. Робоча програма освітнього компонента «Історія педагогіки» для здобувачів освітнього ступеня Бакалавр за галуззю

знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 013 Початкова освіта. Луцьк: КЗВО «Луцький педагогічний коледж», 2023. 11 с.

4. Марчук С. С. Практикум з історії педагогіки: для студентів педагогічних коледжів в умовах організації навчального процесу за кредитно-модульною системою навчання: навч. посіб. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2011. 151 с.

5. Оліяр М. П. Збірник тестових завдань зі «Вступу до спеціальності»: для студентів напряму підготовки 6.01010201 «Початкова освіта» ОКР-бакалавр Івано-Франківськ: ПНУ, 2014. 119 с.

Oleksandr Romanenko

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Faculty of Physical Education, Sports and Health,
Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov
teacher of school No. 321 in Kyiv*

Yuriy Yanishevskiy

*master of sports in swimming,
senior teacher of the department of physical education
Kyiv National University of Economics
named after Vadym Hetman*

QUALITY ASSURANCE OF PRODUCTION PEDAGOGICAL PRACTICES OF PHYSICAL EDUCATION STUDENTS

Key words: experience, quality, practice, students, pupils, physical culture, physical education.

Formulation of the problem. The leading problem of ensuring the quality of production pedagogical practice is insufficient readiness of educators to accept and implement the tasks of reforming general secondary education «New Ukrainian School». The need to train future teachers of a new generation, to provide conditions for the formation and development of modern alternative models of personal development of trainee students.

Analysis of research and publications. Pedagogical practice is revealed in the researches of M. Vorobyov, T. Krutsevich [1, p.25], A. Aleksyuk, S. Honcharenko, M. Yevtukh, I. Zyazyun, L. Kravets, N. Kuzmina, V. Slastyonin, and others. An important form of practical assimilation of the profession, pedagogical practice, according to S. Honcharenko [2, p. 28], is implemented in conditions as close as possible to real ones, based on the direct participation of students in the pedagogical process, which ensures the formation of the necessary

abilities and skills, consolidation and application of theoretical knowledge. According to M. Yevtukh, it is in the independent performance by future teachers of a full-fledged activity [3, p. 140], is the specificity of this most effective form of quality training of a teacher of a new formation, who has mastered general and professional culture, has pedagogical consistent thinking. Pedagogical practice, notes L. Kravets [4, p. 180], should be based on the active position of the student on the basis of clearly formulated tasks aimed at involving the intern in various types of activities. As a form of education, practice contributes to the practical knowledge of the laws of pedagogical activity, its principles and means of organization, the formation of a personality, changes in its inner world and behavior, and the development of an individual style of quality activity.

The purpose of the work is to analyze the foreign experience of the quality of education and highlight the organization of the production pedagogical practice of students of physical education in the conditions of school reform.

Presenting main material. Consider some aspects of higher education in other countries, so a college in the USA can be an independent institution with a two- or four-year term of study; it can also be part of the university. For a long time, the universities of Harvard, Stanford, California, and New York had the greatest prestige.

The organization of a German university is a relatively minor role or the complete absence of departments. The chair is a tribune. Department means professorial duties; there are no «department» inscriptions on the doors of German universities, only «professor». He carries out the main training load. There are no docents, but there are assistants who work in the same field as the professor, there are employees and graduate students, and a secretary. The professor has an office, telephone, equipment and office equipment.

Higher education in Germany combines research with the educational process with sufficient attention to the formation of the student's personality. Germany legally protects the rights of citizens (with a certificate of secondary education) to free education without taking entrance exams. However, the simplified entry does not lead to negative consequences due to the high quality of specialist training, which is carried out in accordance with the employer's requirements.

China is solving the problems of both quantitative and qualitative growth of the pedagogical school. The work is carried out to improve the quality of basic education, ensure comprehensive training, and diversify the forms of higher education. Measures to improve the qualifications of teachers and their social status as a guarantee of the quality of education are worthy of attention: conducting mandatory qualification exams for teachers throughout the country, spreading their retraining courses,

introducing a teacher recruitment system, increasing the level of payment for teaching work [5. with. 339].

Industrial pedagogical practice of III-year students is an integral part of the process of training specialists in the «Physical Education» specialty.

The process of physical education at school is aimed at teaching motor actions, education of physical qualities, providing special knowledge in the field of physical

culture and sports, formation of organizational abilities and skills, education of the character of schoolchildren, etc. In the process of pedagogical practice, the theoretical and practical preparation of students for independent pedagogical activity is checked.

Pedagogical practice is an important part of the quality training of a student. It is aimed at arming them with a complex of abilities and skills, creative implementation of all types of work that are provided for in the physical education curriculum, as well as the educational impact of community work on the formation of the human factor [6. with. 4].

In September of this year, an Agreement was concluded on the practical training of students of the Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University of the Faculty of Physical Education, Sports and Health, represented by the dean of the faculty Oleksiy Valeriyovych Tymoshenko, and the three hundred and twenty-first school of the city of Kyiv, represented by the director Vitaliy Stefanovych Zagladko, for the term for three years. Students of the third year of the three "C" group, majoring in physical education and sports, Veronika, Artem B., Volodymyr, Anastasia, Kateryna G., Artem K., Nikita, Kateryna M., Oleg, and Ivan have been practicing for four weeks.

The practice program provides for students' practical activities in the following main sections: organizational work, educational and methodical work, physical culture and health and sports work, scientific and research work, educational work.

Organizational work: participation in the founding conference, the subject of which includes the purpose and tasks of pedagogical practice, the main issues of the content and organization of pedagogical practice of 3rd year students.

Interview with school employees: school director, physical education teacher, class teacher. Acquaintance with the school: working conditions and material and technical base; location of administrative and auxiliary premises, classrooms; the organization of the activities of teachers and schoolchildren in the conditions of the implementation of various forms of educational and educational work; implementation of the elements of the school day regime by teachers and schoolchildren.

Acquaintance with the conditions for the organization of physical education at school: material and technical support for physical education lessons according to the sections of the program and extracurricular work;

the state of sports inventory and equipment, their quantity and storage conditions; availability and equipment of a methodical office for physical culture. Repair of sports equipment and equipment.

Participation in meetings, team meetings with the head of pedagogical practice and methodologists, discussion of physical education lessons. Participation in the final conference and defense of pedagogical practice by students.

Individual forms of work, drawing up an individual work plan for the internship period. Completion of individual credit documentation and its submission to the specialist methodologist immediately after the end of the pedagogical practice.

Educational and methodical work: a general introduction to the school's work plan for the academic year based on a brief description by the principal or his deputy. Participation in methodical meetings held by the head of practice and discussion of specific tasks completed by intern students. Studying the content of work planning documents for physical education (work plans, synopsis plans, etc.). Review of physical education lessons conducted by teachers in junior, middle and senior classes, followed by their discussion in the presence of a teacher and a specialist methodologist. Participation in the discussion of lessons conducted by other intern students.

Research work: review and analysis of a physical education lesson. Determination of the impact of the load on schoolchildren in the physical education lesson (counting 3-4 times per lesson). Drawing up a protocol of pedagogical analysis of a physical education lesson. Conducting research according to the topic of the course or diploma work.

Educational work during industrial pedagogical practice is aimed at forming patriotism in schoolchildren and involves collective and individual forms of work.

The contents of the educational work of students-interns include: education of cultural behavior skills in schoolchildren; together with the class teacher, the intern must conduct some extracurricular activities, in particular: «There is no translation for the Cossack family», competitions «Happy starts», quizzes: «We are proud of the feats of our ancestors»; participation in promotions: «Veteran of my yard» and others; to be the initiators of creation of elective courses «History of physical culture» and «Cossack traditions in modern physical culture» etc.

Conducting educational discussions with schoolchildren with the participation of war veterans, famous athletes, prominent figures in the field of physical culture and sports with the aim of instilling in schoolchildren a sense of pride, respect for the past and present of their country, understanding, support and a positive attitude towards others, production of cool newsletters : «How we live», «Being healthy is fashionable», «A healthy body is a healthy spirit», «Defender of the Fatherland Day», «I am

a patriot of my Motherland» with photos, trips to places of military glory, to the local local history museum .

Conclusions. The Pedagogical Constitution of Europe, adopted by the Association of Rectors of Pedagogical Universities, which became a strategic document outlining the conceptual platform of pedagogical education of the united Europe of the 21st century, defines pedagogical practice as one of the philosophical and methodological principles and the basis of the effectiveness of the pedagogical process of teacher training.

Production pedagogical practice was carried out after students completed the cycle of general training and psychological-pedagogical and methodical disciplines of the cycle of training in higher education. During the internship, the foreign experience of higher education was taken into account, which made it possible for students interns to better perform the tasks of industrial pedagogical practice and to receive positive feedback from physical education teachers and the management of the three hundred and twenty-first school of the city of Kyiv [7].

References

1. Vorobyov M.I. Practice in the system of physical education / M.I. Vorobyov, T.Yu. Krutsevich. - K.: Olympic Literature, 2006 - 192 p.
2. Honcharenko S.U. Ukrainian pedagogical dictionary. Kyiv: Lybid, 1997. 375 p.
3. Yevtukh M.B. The role of pedagogical practice in training a future teacher. Scientific discoveries: projects, strategies and development: Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (Vol. 2), October 25, 2019. Edinburgh, UK: European Scientific Platform. P. 140–143. URL: http://lib.iitta.gov.ua/717595/1/24-63-PB-140-143_Tezy_M.B.%20Yevtukha.pdf.
4. L.M. Kravets Pedagogical practice as a factor in the professional development of a future teacher. Pedagogical sciences. 2012. Issue 55. P. 80–86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pena_2012_55_16.
5. Vitvytska S.S. Basics of higher school pedagogy: Textbook on the modular rating system of education for master's students. - Kyiv: Center for Educational Literature, 2006. - 384 p.
6. Loza T. O. Pedagogical practice of physical culture with schoolchildren of grades 5-9: educational and methodological manual for students of the III course of pedagogical universities majoring in «Physical education» / Vol. O. Loza. – Sumy: A. S. Makarenko Publishing House of the Sumy DPU named after A. S. Makarenko, 2016. – 128 p.

7.

[https://www.facebook.com/hashtag/%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0321?__eep__=6&__cft__\[0\]=AZWbeCciDugzAt21U7QOQCpzxqw6oKmWfNpHI_KLs20cmECh3uRUY1JvZZgn5hoxRluRafSE4nvZzdficD7cdZU_bWrYcLubclfLb9r3XuMHILMAvDB7GBptO-Z5qC3JkpkM8l2XlmxVhxDqK98aWpEn63uQtF423ZyxKCbAn-Oh15mE8U8vzbgyIzdaAKEOis6lWgtE_aZFc-4JBmFrXRR7a&__tn__=*NK-R](https://www.facebook.com/hashtag/%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0321?__eep__=6&__cft__[0]=AZWbeCciDugzAt21U7QOQCpzxqw6oKmWfNpHI_KLs20cmECh3uRUY1JvZZgn5hoxRluRafSE4nvZzdficD7cdZU_bWrYcLubclfLb9r3XuMHILMAvDB7GBptO-Z5qC3JkpkM8l2XlmxVhxDqK98aWpEn63uQtF423ZyxKCbAn-Oh15mE8U8vzbgyIzdaAKEOis6lWgtE_aZFc-4JBmFrXRR7a&__tn__=*NK-R)

Любов Надкренична

*завідувач практикою Комунального закладу вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»,*

Валентина Сверлович

*заступник з навчально-виробничої роботи
Комунального закладу вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»*

ТЕНДЕНЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Ключові слова: практична підготовка, педагогічна практика, здобувачі освіти, компетентнісний підхід, загальні та фахові професійні компетентності

Євроінтеграційний вектор розвитку освіти, необхідність підготовки професійно-компетентних, висококваліфікованих педагогів спричинили трансформаційні зміни сучасної системи педагогічної освіти.

Центральною фігурою системи освіти має бути сучасний вчитель – з високим рівнем професіоналізму, соціальної мобільності, особистісної та інформаційної культури.

Учені А. Алексюк, О. Дубасенюк, М. Євтух, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Ничкало, В. Семиченко, С. Сисоєва, О. Савченко та ін. у своїх наукових працях, розглядаючи питання професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів та стратегії формування їхнього професіоналізму, акцентують увагу на фаховій підготовці, шляхах формування у майбутніх учителів професійної компетентності.

На думку С. Сисоєвої та І. Соколової, професійна підготовка майбутнього фахівця – це неперервний і керований процес набуття особистістю суб'єктивного досвіду професійної діяльності. Саме це дає змогу системно та цілісно сприймати реальність і діяти на основі

гуманістичних ціннісних орієнтацій, що закладені у сучасних освітніх концепціях неперервності, гуманізації освіти і професійної підготовки фахівців у закладах освіти для формування професійної компетентності особистості та успішної праці з урахуванням сучасних вимог ринку праці [4, с. 133].

Невід'ємний і обов'язковий компонент професійної підготовки майбутніх педагогів у закладах освіти – педагогічна практика. Саме вона розглядається як початковий етап у системі професійної підготовки, перша ланка освоєння майбутньої професії. У цей період закладаються основи професійної діяльності фахівців, формуються професійні якості особистості вчителя та інтерес до майбутньої професії.

Педагогічна практика доповнює і збагачує теоретичну підготовку здобувачів освіти, створює можливості для закріплення і поглиблення отриманих знань, використання теоретичних положень фахових дисциплін для розв'язання практичних задач [1, с. 40].

У процесі практики поглиблюються та конкретизуються професійні знання, формується критичне й осмислене ставлення до них; розвиваються професійно необхідні вміння, навички, способи дії; формуються мотиви професійної діяльності та професійного саморозвитку; виробляється індивідуальний стиль професійної діяльності, розвивається дослідницький та інноваційний потенціал майбутнього вчителя.

Важливо, щоб «система організації педагогічної практики в структурі ступеневої підготовки майбутнього вчителя у вищому педагогічному навчальному закладі відповідала принципу безперервності та послідовності, сприяла ефективній підготовці студентів до роботи в школі» [3, с. 91].

На думку Л. Кравець, основою організації педагогічної практики є особистісно-діяльнісний підхід до процесу професійного становлення педагога. Педагогічна практика має базуватися на активній позиції практиканта на основі чітко сформульованих завдань, спрямованих на його залучення до різних видів діяльності. Практика сприяє не лише отриманню і поглибленню знань, засвоєнню окремих професійних умінь, але й формуванню особистості майбутніх педагогів, зміні їх внутрішнього світу та основ індивідуального стилю діяльності [2, с. 80].

Система практичної підготовки здобувачів освіти педагогічних коледжів є цілісним процесом, не тільки невіддільним від теоретичного складника, але й послідовним, адаптаційним за своїм характером, що дозволяє сформулювати загальні та фахові складники професійної компетентності, відображені у Професійному стандарті учителя, прийнятому 11.01. 2021 року і внесеному до Реєстру професійних стандартів. Він втілює не тільки сучасний підхід до переліку цих компетентностей, але й їх опис за професіями

- «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти»;
- «Вчитель закладу загальної середньої освіти»;
- «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста, в подальшому – фахового молодшого бакалавра)».

Система практичної підготовки дозволяє реалізувати її мету:

- набуття компетентностей, які необхідні вчителю НУШ (визначені Професійним стандартом вчителя 11.01. 2021);
- оволодіння сучасними методами, формами організації праці в галузі майбутньої професії;
- формування на базі одержаних у коледжі знань професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час роботи в реальних умовах;
- виховання потреби систематично поповнювати знання та творчо їх застосовувати у практичній діяльності.

Ефективне проведення практики залежить від таких важливих чинників:

- 1) якості навчально-методичного забезпечення практики;
- 2) рівня сформованих у студентів-практикантів умінь і навичок, застосування ними методів викладання професійно орієнтованих дисциплін фахового спрямування;
- 3) залучення здобувачів освіти до психолого-педагогічних досліджень;
- 4) допомоги наставників в адаптації студентів до умов професійної діяльності під час проходження практики;
- 5) системності контролю та об'єктивності оцінки результатів практики.

Педагогічна практика в сучасних умовах переконливо доводить здобувачам освіти і викладачам-методистам, як важливо бути адаптованими до різних ситуацій та знаходити творчі підходи до навчання.

Наразі організація і проведення практики не тільки підкреслили важливість і актуальність питань психолого-педагогічних особливостей розвитку професійної компетентності здобувача освіти; педагогіки партнерства як запоруки успішної реалізації завдань практичної підготовки; групових форм роботи з практичної підготовки в умовах дистанційного навчання; ролі використання цифрових технологій; реалізації індивідуальної освітньої траєкторії в практичній підготовці, але й засвідчили необхідність збереження системи практичної підготовки, в якій всі види практики творчо доповнюють одна одну, сприяють послідовному формуванню у студентів професійних компетентностей.

Водночас хочемо зазначити, що види, форми практичної підготовки мають ставати більш гнучкими, наприклад: проведення практики в різних форматах – онлайн-форматі, у форматі творчих онлайн-лабораторій (практика з науково-педагогічних досліджень на бакалавраті), під'єднання до проведення онлайн-уроків учителями

(пропедевтична практика), проведення виховних заходів і пробних уроків в онлайн-форматі (з однокласниками, зі школярами), створення фокус-груп з вивчення і розробки актуальних питань освіти тощо, що сприяє розвитку креативності, пошуку нових видів і форм роботи, пошавленню пошуково-дослідної роботи серед студентства і викладачів.

Дистанційні технології дали змогу учасникам освітнього процесу покращити уміння й навички спілкування за допомогою цифрових застосунків, розробити варіативні сценарії проведення практики, осучаснити зразки документації та вимоги до них, але найбільш ефективним нам видається поєднання дистанційного і очного форматів.

Варто підкреслити значення, по-перше, технології моделювання, що дає можливість набуття позитивного першого досвіду, а по-друге, позитивного критичного мислення.

Зважаючи на реалії сьогодення, слід приділити увагу груповим формам

роботи в умовах дистанційного (змішаного) форматів навчання, ролі використання цифрових технологій в процесі практичної підготовки.

Групові форми роботи традиційно застосовуються в освіті. Сучасні інформаційні технології допомагають в організації групової взаємодії у системі практичної підготовки в умовах дистанційного й онлайн-навчання.

Технологічною основою для проведення дистанційних занять служать інтернет-платформи (Meet, Zoom, Classroom тощо).

Вирішення проблеми професійної підготовки, а отже й її невід'ємної частини – практичної підготовки майбутнього фахівця – пов'язане з питанням побудови та реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувача освіти, тобто персональним шляхом реалізації його особистісного потенціалу.

Картину поширення індивідуальної освітньої траєкторії на всю систему практичної підготовки ми поки що не бачимо, але як елемент можемо назвати диференційований характер організації переддипломної практики (для тих, хто працює, хто проходить онлайн, а хто очно).

Сучасні підходи до розвитку освіти, підготовки здобувачів передбачають запровадження обов'язкового та вибіркового модулів безперервної виробничої практики, що враховують інтереси та потреби майбутніх педагогів, їх залучення до участі в дискусійних платформах.

Отже, тенденції і перспективи організації і проведення педагогічної практики повинні враховувати процеси, що відбуваються в суспільстві, самій системі освіти, сприяти реалізації вимог Професійного стандарту.

Список використаних джерел

1. Ковальчук В. Роль педагогічної практики в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя. *Молодь і ринок*. 2023. № 1 (209). С. 44-48.
2. Кравець Л. Педагогічна практика як чинник професійного становлення майбутнього вчителя. *Педагогічні науки*. 2012. Вип. 55. С. 80-86.
3. Романишина Л. М., Конох А. П. Особливості формування професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів у процесі педагогічної практики // Вісник Запорізького національного університету : [зб. наук. пр.]. Фізичне виховання та спорт. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2012. № 1 (7). С. 90–94.
4. Сисоєва С.О., Соколова І.В. Проблеми неперервної професійної освіти: тезаурус наукового дослідження : наукове видання. Київ : ЕКМО, 2010. 362 с.

Надія Пушкар

*викладачка ЦК шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, Луцьк, Україна*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-ДОСЛІДНИКА ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ФАХОВОМУ КОЛЕДЖІ

Ключові слова: передвища освіта, здобувач педагогічної освіти, педагогічне дослідження, умови, система роботи, вчитель початкових класів.

На сучасному етапі розвитку освіти України важливим є професійна підготовка здобувачів педагогічної спеціальності до організації та здійснення навчально-дослідної роботи з учнями та науково-дослідницької роботи в майбутній діяльності. Педагогічний фахівець має бути готовим до виконання ролі дослідника, агента змін в інтересах дитини. Це зумовлено Концепцією "Нова українська школа" (2016) та вимогами нормативних документів. На даному етапі одним із найцінніших результатів початкової освіти в особистісному вимірі є «здорова дитина, мотивована на успішне навчання, дослідницьке ставлення до життя» [3, с. 13].

Проблематиці педагогічних досліджень приділяли увагу науковці та вчителі-практики минулого часу та сьогодення: Н. Баранова, І. Бурч, Н. Довгополюк, Н. Коцур, Т. Гільберх, О. Горецька, Н. Гудима, М. Козігора, І. Кузьміна, Л. Лалак, К. Маланчук, Н. Смолянчук, Г. Хазанюк, М. Фіцула, О. Янкович та інші.

Аналіз нормативних документів Нової української школи та практики педагогів дає підстави стверджувати, що вчитель потребує високого рівня володіння навичками сучасних методів пошуку, обробки та використання інформації у фаховій діяльності [1]. Він вчить дітей досліджувати навколишній світ, також веде спостереження за кожним учнем, класним колективом в освітній діяльності, аналізує досягнення, робить висновки, шукає наукові шляхи удосконалення методики освітнього процесу. Він досліджує і узагальнює власний досвід, ділиться ефективними здобутки з колегами під час проведення науково-методичних заходів, конкурсів «Учитель року», на сторінках педагогічної преси, в соціальних мережах тощо. Кожен студент має бути готовим до здійснення такого виду професійної діяльності.

Науковцем Фіцулою М. М. описано логіку та методику педагогічних досліджень, під якими він розуміє особливу форму процесу пізнання педагогічної дійсності, систематичне цілеспрямоване вивчення явищ і процесів, «в якому використовуються засоби і методи науки, що завершується формулюванням знання про досліджуваний об'єкт» [4, с. 24].

Особливості підготовки майбутніх учителів у закладі вищої освіти до реалізації технології навчання як дослідження у початковій школі означено Козігорою М. А. Нею проаналізовано (на прикладі студентського наукового товариства «Академія») основні напрями та види роботи. Дослідниця приходиться до висновку, що «формування у майбутніх учителів початкової школи готовності до проведення педагогічних досліджень є необхідною» [2, с. 56].

Серед наукових досліджень виокремлюють фундаментальні та прикладні дослідження, які охоплюють питання, пов'язані з практикою. Шквир О. Л. наголошує, що функція учителя початкової школи полягає в самостійній пошуково-творчій діяльності. Він використовує методи педагогічного дослідження при вивченні дітей, батьків, умов педагогічної взаємодії з метою удосконалення освітнього процесу [5].

На основі аналізу нормативних документів та звітів про роботу можемо константувати, що дослідницька діяльність студентів Луцького педагогічного фахового коледжу набуває все більшого значення і стає важливим компонентом професійної підготовки. Її ефективність визначається рівнем сформованості дослідницьких знань, умінь, розвитком особистісних якостей, накопиченням досвіду творчої дослідницької діяльності. Вона передбачає навчання майбутніх фахівців методології та методики дослідження, ознайомлення з

методами та етапами науково-педагогічного дослідження та систематичну участь у дослідницькій діяльності, оволодіння технологіями і вміннями творчого підходу до дослідження.

Система роботи студентів коледжу, які здобувають спеціальність 013 Початкова освіта включає поєднання аудиторного та позааудиторного напрямів. Навчально-дослідна робота здійснюється у межах навчального плану і навчальних програм закладу фахової передвищої освіти. Його основна мета полягає у підготовці фахівця, що володіє необхідними якостями, а також сучасними методами наукового пізнання, вміннями аналізувати, інтерпретувати й адаптувати отриману інформацію відповідно до нових умов. Зміст підготовки здобувачів фахової передвищої освіти сформульований у термінах результатів навчання освітньо-професійної програми 013 Початкова освіта коледжу, серед яких – уміння презентувати результати навчальної, науково-дослідної, пошукової, творчої діяльності, виконувати експериментальні проекти. Важливе значення мають усі освітні компоненти, а особливо « Вступ до спеціальності з основами академічної доброчесності», «Педагогіка з основами педагогічної майстерності», педагогічна практика. Така діяльність студентів під час освоєння освітнього компонента пов'язана з розв'язанням творчої, дослідницької задачі. Важливими умовами забезпечення результату є цілеспрямованість, мотивація, систематичність, психологічний комфорт, творче середовище. Дослідницька діяльність сприяє формуванню умінь інтегрувати знання з різних галузей, розвиває дослідницькі, рефлексивні та самооцінювальні навички.

Щодо позааудиторного напрямку, то теоретичні підвалини закладаються у процесі опанування основами наук, а практична реалізація відбувається шляхом підготовки наукових тез, статей, публікацій у наукових джерелах, представленні результатів наукових педагогічних досліджень під час виступів на наукових конференціях, захисті курсових робіт тощо. Студенти вчать дотримуватися послідовності досліджень: обґрунтування актуальності обраної теми; постановка мети і конкретних завдань; визначення об'єкта і предмета дослідження; вибір методів (методики) проведення дослідження та опис процесу його здійснення; обробка і обговорення результатів; формулювання висновків і оцінка отриманих результатів. Наукові дослідження студенти здійснюють під час педагогічної практики. Працюючи в гуртках (наприклад, гурток «Дидискал») беруть активну участь в різного роду наукових заходах коледжу.

Впродовж багатьох років у коледжі щорічно проводяться наукові конференції: Всеукраїнська студентська науково-практична конференція «Волинська весна: перші паростки науки», Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Національна

освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика», Всеукраїнська науково-практична конференція «Вектор пошуку в сучасному освітньому процесі», та ін. Започатковано проведення науково-практичної інтернет-конференції «Цифрові інструменти у сучасній освіті». Студенти коледжу беруть активну участь в конференціях не тільки коледжу, презентуючи результати власних досліджень, а й інших освітніх закладів. Спостерігається активна участь здобувачів педагогічної освіти в Днях науки, що проводяться щорічно. Це дає можливість студенту оволодіти процесом наукового пізнання, розвивати творчість, креативність та продовжити якісно здійснювати науково-дослідну діяльність. В цьому напрямку ведеться значна робота з обдарованими студентами, які за роки навчання здобувають певний досвід.

В КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради створені всі умови для якісної освіти. Студенти мають вільний доступ до мережі Інтернет, бібліотеки, читальної зали. Бібліотека у достатній кількості забезпечена підручниками і посібниками, фаховими періодичними виданнями відповідно до профілю. На допомогу студентам – кабінет-лабораторія НУШ та шість спеціалізованих комп'ютерних лабораторій. Є доступ до електронної бібліотеки, репозитарію, де розміщені результати наукових доробок викладачів. На сайті коледжу можна ознайомитися зі змістом електронних збірників конференцій, педагогічних читань, в яких опубліковані роботи студентів. На допомогу здобувачам педагогічної освіти видані посібники, методичні рекомендації. Наприклад, у навчально-методичному посібнику «Пізнаю, досліджую, експериментую», виданого у співавторстві викладача коледжу та вчителів початкових класів Довгополюк Н. С., Хазанюк Г. Ф. (2023), розміщені методичні розробки проведення дослідів, експериментів, дослідницьких практикумів у 1-4 класах, які слугують студентам під час проходження педагогічної практики.

Кадровий склад, що забезпечує освітній процес за спеціальністю 013 Початкова освіта, відповідає вимогам Ліцензійних умов надання освітніх послуг у сфері фахової передвищої освіти. Викладачі коледжу постійно удосконалюють свою майстерність на курсах, тренінгах, вебінарах, діляться здобутками на наукових конференціях, запозичують досвід інших з метою удосконалення наукових досліджень. Вони очолюють і супроводжують наукову роботу здобувачів педагогічної освіти.

Таким чином, приходимо до висновку, що набуття студентами досвіду дослідника залежить від створених умов, мотивації викладачами та залучення їх до такого роду діяльності. Одним із важливих завдань підготовки кадрів за спеціальністю 0 13. Початкова освіта у педагогічному фаховому коледжі на сучасному етапі є

виховання творчих педагогів, здатних в перспективі до організації дослідницької роботи в початковій школі. Науково-дослідницьку роботу студентів варто розглядати як керовану викладачем їх самостійну діяльність, спрямовану на розвиток творчого потенціалу особистості. Це можливо за умови свідомого оволодіння здобувачами педагогічної професії методами наукового пізнання, ознайомлення з методологією і логікою наукового дослідження. Щоб досягти бажаного результату, визначеного нормативними документами Нової української школи та фахової передвищої освіти, робота студентів обов'язково має носити системний характер.

Список використаних джерел

1. Баранова Н., Коцур Н. Дослідницька та експериментальна діяльність в умовах НУШ. *Початкова школа*. 2019. С. 13 – 15.
2. Козігора М. А. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до реалізації технології навчання як дослідження. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*, 2021. Вип. 2. С. 53 – 57.
3. Нова українська школа:порадник для вчителя / за заг. ред.. Н. М. Бібік. К. : Літера ЛТД, 2019. 208 с.
4. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. / М.М. Фіцула. К. : Академвидав, 2009. С. 24 – 38.
5. Шквир О. Л. Дослідницька діяльність учителя сучасної початкової школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 2016. Вип. 49. С. 286 – 292.

РОЗДІЛ 6

БІБЛІОТЕКА І КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ У КРИЗОВИЙ ЧАС

Maryna Shlenova

*PhD in Philology, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Documentation and Ukrainian
Language,
Faculty of Humanities and Law, National Aerospace University "Kharkiv
Aviation Institute"*

THE COOPERATION OF LIBRARIES AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE: NEW ERA OF INFORMATION

In the dynamic realm of information management, libraries have always stood as stalwart guardians of knowledge and cultural heritage.

Traditionally revered for their extensive collections of books and periodicals, libraries have undergone a remarkable metamorphosis in recent times. This transformation is particularly evident with the integration of artificial intelligence (AI) into library systems, a development that not only boosts the efficiency of information retrieval but also sparks a renaissance in how we approach, organize, and engage with knowledge.

The convergence of libraries and artificial intelligence is a marriage of tradition and innovation, creating a harmonious symbiosis. Initially, it might seem paradoxical to meld the timeless world of libraries, steeped in centuries of history, with the cutting-edge technology of artificial intelligence. However, this integration is not a clash of epochs; it's a collaborative dance that breathes new life into these venerable institutions.

A prime area where this collaboration shines is in the realm of information retrieval. The sheer volume of data available in modern libraries can be overwhelming, and traditional cataloging systems often struggle to keep pace. Enter artificial intelligence as a tireless assistant, employing machine learning algorithms to swiftly categorize and organize vast digital collections. The result is a more efficient and user-friendly experience for patrons, who can now navigate the library's resources with unprecedented ease.

Moreover, AI algorithms bring a personalized touch by analyzing user behavior and preferences, providing tailored recommendations that cater to individual interests. This not only enhances the user experience but also encourages a deeper engagement with the library's offerings. By leveraging AI to understand the unique needs of each patron, libraries transcend their role as mere repositories of information, evolving into dynamic hubs actively contributing to the intellectual growth of their communities [2].

Beyond organization and retrieval, artificial intelligence opens new frontiers for preserving and promoting cultural heritage. Libraries, as custodians of our collective knowledge, bear the responsibility of safeguarding cultural artifacts for future generations. AI technologies, such as natural language processing and computer vision, enable libraries to digitize and preserve rare manuscripts, historical documents, and artworks with unparalleled precision. This digital preservation ensures the longevity of these artifacts and facilitates broader access, transcending physical limitations.

Furthermore, the integration of AI in libraries fosters a collaborative environment where human intellect and machine intelligence work in tandem. Librarians, traditionally the guardians of knowledge, now find themselves partnering with AI systems. This collaboration empowers librarians to focus on more nuanced tasks, such as curating specialized collections, designing educational programs, and providing personalized

assistance to patrons. The result is a synergistic relationship maximizing the strengths of both human expertise and artificial intelligence.

While the collaboration of libraries and artificial intelligence brings numerous benefits, it also raises ethical considerations. Responsible use of AI in libraries demands careful attention to issues such as privacy, bias, and transparency. Striking a balance between technological innovation and ethical principles is essential to ensure that this collaboration remains a force for good, upholding values of inclusivity, accessibility, and intellectual freedom.

On the librarian's front, this transformative journey involves harnessing the power of artificial intelligence across various facets of their work. From automating cataloging and classification to offering personalized recommendations based on user preferences and search behavior, librarians can infuse AI into their roles, making them more dynamic, efficient, and responsive to the evolving needs of library patrons.

The integration of AI doesn't stop there. Librarians can utilize AI-powered chatbots to provide instant user assistance, freeing up time for more complex tasks. Data analysis driven by AI offers insights into patron behavior and emerging trends, informing collection development strategies and ensuring the library's resources remain relevant. AI's role extends to the preservation of cultural heritage, aiding in the digitization and restoration of manuscripts, documents, and artworks with precision that goes beyond what traditional methods can achieve.

Enhancing search capabilities, automating repetitive tasks, collaborating with AI systems for reference services, and implementing accessibility improvements are further avenues where librarians can seamlessly integrate AI into their workflows [1]. As they embark on this journey, librarians need to be mindful of ethical considerations, ensuring that the responsible use of AI upholds values such as privacy, transparency, and intellectual freedom.

Incorporating AI into librarianship isn't just about adopting technology; it's a strategic and thoughtful evolution that demands ongoing professional development. Librarians actively engaging with AI technologies can leverage its strengths to complement their expertise, enriching the overall library experience for patrons. This collaborative effort between librarians and AI paints a picture of a future where knowledge is not only accessible but also curated, personalized, and at the forefront of cultural preservation.

In conclusion, in the dynamic landscape of modern librarianship, the integration of artificial intelligence (AI) emerges as a transformative ally rather than a disruptive force. From revolutionizing information retrieval to enhancing user experiences with personalized recommendations, AI plays a pivotal role in reshaping the librarian's work. This collaboration goes beyond mere efficiency gains, fostering a synergy that empowers librarians to focus on nuanced tasks, embrace innovation, and actively contribute to

the intellectual growth of their communities. As AI becomes an integral part of the librarian's toolkit, it not only streamlines routine tasks but also opens doors to new possibilities in cataloging, user assistance, data analysis, and cultural preservation. The thoughtful incorporation of AI aligns with the evolving nature of knowledge institutions, ensuring that libraries continue to thrive as dynamic hubs of information and culture in the digital era.

References:

1. Шленьова М. Г. Можливості ScienceDirect для бібліотекарів та науковців // *XI Міжнародна науково-практична конференція «Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта: метаморфози навчального дизайну»*: зб. матеріалів / ВГО Укр. бібл. асоц. ; редкол. : В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузева, В. В. Загуменна, І. О. Шевченко, Я. Є. Сошинська, Я. О. Хіміч. – Електрон. вид. – Київ: УБА, 2021. – С.73-75. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7729186>

2. Shlenova M. Gamification as a tool for increasing the learning efficiency of future librarians. *Вісник Харківської державної академії культури*. Випуск 59, 2021. – С. 53-58. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5333.059.05>

Надія Горбач

*кандидат філологічних наук, завідувач бібліотеки,
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*

АВТОМАТИЗОВАНА БІБЛІОТЕЧНА СИСТЕМА UNILIB ЯК ІНСТРУМЕНТ АДАПТАЦІЇ ДО СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

Ключові слова: бібліотека, інформаційне середовище, автоматизована бібліотечна система (АБІС), АБІС UniLib, бібліографічний опис.

Сучасне інформаційне суспільство формує новий тип особистості користувача, головними рисами якого є високий рівень інформаційної культури, комунікативності та вміння сприймати значні обсяги інформації з подальшим її використанням. Це виклик, котрий сьогодні приймають різні соціальні інституції, серед яких і бібліотеки. Сучасні книгозбірні повинні бути готовими до інформаційно-бібліотечного обслуговування нового типу користувача, задоволення його найрізноманітніших інформаційних потреб, а також їх прогнозування для планування подальшої стратегії діяльності.

Саме тому з'явилася потреба в автоматизованих бібліотечних інформаційних системах (далі – АБІС), які зможуть реагувати на

потреби сучасних читачів та зроблять бібліотечну діяльність більш ефективною. Традиційно АБІС «призначена для автоматизації бібліотечних процесів на основі використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій, засобів обчислювальної техніки та телекомунікаційних мереж» [2, с. 24].

Основними функціями АБІС є ті, що підлягають автоматизації:

- комплектування бібліотечних фондів;
- книгообмін;
- аналітична обробка документів;
- ведення електронного каталогу;
- довідково-бібліографічне обслуговування користувачів з можливістю використання інтернет-ресурсів;
- створення бібліографічної продукції в автоматизованому режимі;
- облік та статистика бібліотечного фонду;
- комфортне обслуговування користувачів.

Однією з таких є АБІС UniLib, що стала дієвим комплексним рішенням для автоматизації стандартних бібліотечних процесів та підтримки діяльності українських бібліотек. Програмне забезпечення було розроблене ще у 1999 році, тому за 24 роки функціонування створило собі імідж АБІС з гнучким підходом до потреб споживачів (бібліотек та їх працівників), що демонструє максимальну ефективність при мінімальних персональних затратах [1].

Перевагами АБІС UniLib, на нашу думку, є такі:

- мінімальні технічні втрати, стійкість до збоїв та вимкнення електроенергії (всі матеріали після встановлення зберігаються на сервері);
- необмежена кількість робочих місць;
- врахування особливостей і потреб конкретної бібліотеки;
- збережені дані не потребують дублювання чи копіювання та можуть використовуватися необмежену кількість разів;
- програма підтримує використання різного периферійного обладнання (камери, принтери, сканери штрих-кодів тощо);
- можливість різних видів обліку та статистики;
- супровід електронної бібліотеки;
- постійне оновлення програмного забезпечення та його індивідуалізація (використання конкретною бібліотекою в конкретний час).

Робота програми здійснюється за такими модулями: Комплектатор, Книги обліку, Бібліограф, Обслуговування читачів, Наукова обробка, Пошук літератури, Перевірка фондів, Друк штрихкодів.

Модуль Комплектатор дозволяє вести інвентарний облік в автоматизованому вигляді, автоматично вносити дані в інвентарні

книги та першу книгу сумарного обліку (далі – КСО), веде контроль кількості примірників та їх вартості. У розділі «Передплата» бібліотекар має заповнити поля про періодичність, ціну та потрібні деталі. Далі в процесі реєстрації система автоматично створить усі потрібні рівні опису та обліку.

Списання відбувається в декілька етапів. Документи (книги, журнали тощо) накопичуються певний час за певними об'єктивними причинами. Серед таких – втрата наукової чи практичної цінності документа, його застарілість, зношеність чи механічне пошкодження, втрата чи неповернення читачами. Після достатньої кількості накопиченої для списання літератури бібліотекарем може бути складений акт списання. Усі акти система UniLib автоматично вносить у другу КСО, а списані екземпляри книг відображаються в інвентарних книгах. Сумарні дані система підраховує автоматично.

Модуль «Книги обліку» складається з книг сумарного обліку: КСО 1, КСО 2, КСО 3 та книги інвентарного обліку. КСО 1 облікує надходження до фонду бібліотеки. КСО 2 репрезентує акти примірників, що вже вибули з фонду. КСО 3 містить підсумок показників фонду за кожен обліковий період, у випадку бібліотеки закладу освіти – за навчальний рік. КСО 1 і КСО 2 можуть бути заповнені бібліотекарями вручну або ж створені системою автоматично із використанням складених актів надходження та списання. КСО 3 створюється автоматично на основі обробки інформації з попередніх двох книг. Кожну з трьох книг сумарного обліку система UniLib дає можливість роздрукувати [1].

Книга інвентарного обліку за потреби також може бути роздрукована. Вона містить інформацію про примірники книг у класичному вигляді – інвентарний номер, присвоєний документам, назву книги, розподіл за відділом зберігання.

Автоматизація сумарного та інвентарного обліку значно спрощує бібліотечну роботу, а можливість їх друку через систему економить час та ресурси працівників бібліотеки.

За потреби книгозбірні програма передбачає модуль «Книгозабезпеченість», який дозволяє внести літературу за дисциплінами згідно навчального плану та зв'язати її зі списками студентських груп. Така функція робить АБІС UniLib ще більш зручною й адаптованою для використання в бібліотеках закладів вищої освіти.

Важливим для роботи є модуль «Бібліограф», через який створюється опис кожного примірника в бібліотечному фонді. Цей процес здійснюється через функцію «Опис ресурсів».

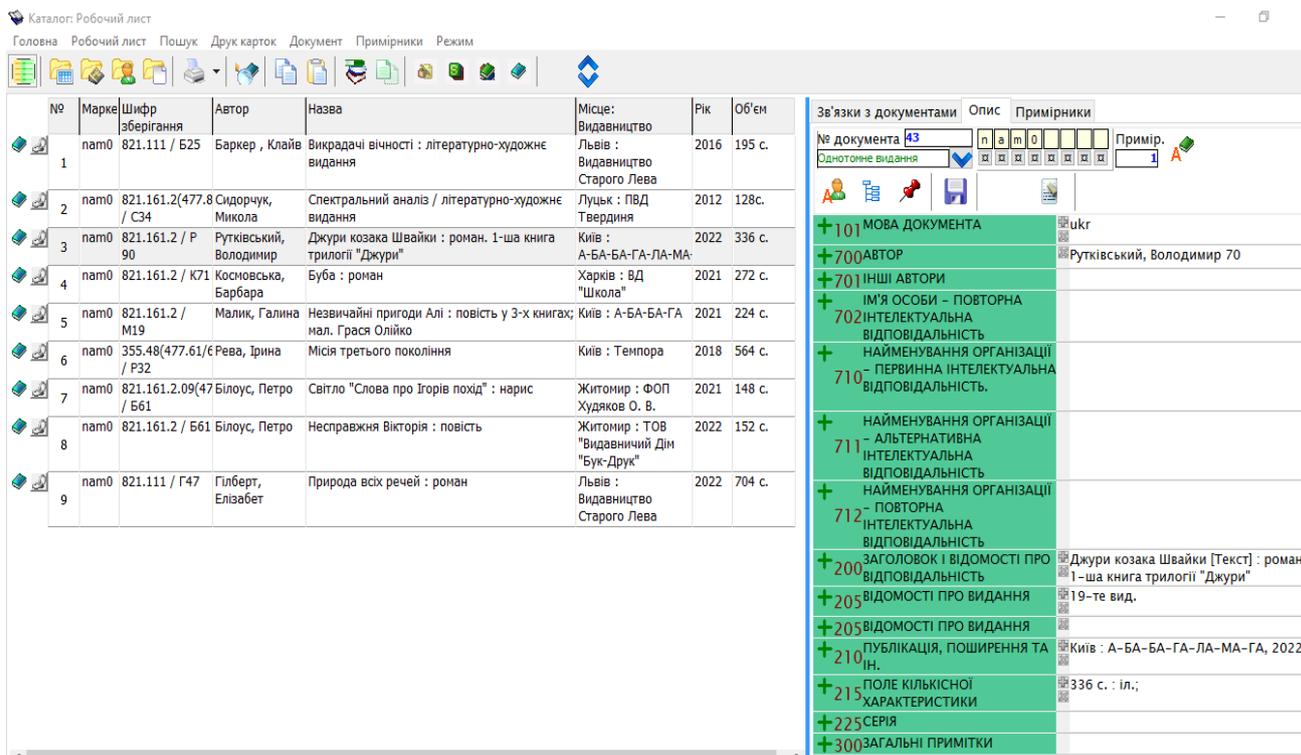

Рис. 1. Скриншот робочого листа програми UniLib

Кожен із працівників бібліотеки має свій робочий лист (рис. 1), який репрезентує кількість внесених примірників (зліва) та поточну роботу (справа). Вносячи бібліографічну інформацію у відповідні розділи, одразу є можливість переглянути картки різних типів. Кожну картку потім можна роздрукувати. Так, система дає можливість друку основної, формулярної, топографічної карток та карток на індекс. Одразу ж при описі примірника є можливість класифікувати його за різними критеріями (наприклад: книга чи брошура, навчальна чи наукова література, текстовий чи картографічний матеріал, монографічне чи серіальне видання тощо). Важливим моментом для роботи бібліотекарів є те, що АБІС UniLib дає можливість редагування та доповнення записів, коригування зовнішнього вигляду модулів тощо.

Модулі «Обслуговування читачів» та «Реєстрація» передбачають створення електронних читацьких формулярів, їх друк, створення читацьких квитків зі штрихкодом, розсилання користувачам інформації на електронну пошту (наприклад, нагадування про заборгованість) тощо.

Також система UniLib дозволяє видавати літературу за штрихкодами. У модулі «Додаткові функції» є опція «Екстраштрихкод». Штрихове кодування – це технологія автоматичної безконтактної ідентифікації об'єктів за допомогою радіочастотного каналу зв'язку.

Штрихкод – це «послідовність чорних та білих смуг, що представляє інформацію у вигляді, зручному для читання друкованими засобами» [3, с. 193].

Програма UniLib створює зображення для штрихкоду за допомогою спеціальних шрифтів. Окрім самого штрихкоду, на етикетці міститься додаткова інформація: скорочена назва бібліотеки та фонду, в якому знаходиться книга (рис. 2).

Рис. 2. Зображення для штрихкоду

За допомогою сканера штрихкод зчитується та розпізнається, що дає можливість автоматизувати книговидачу. На думку дослідників, технологія штрихкодування має такі переваги:

- можливість здійснювати автоматичний облік приймання-передачі літератури;
- автоматична інвентаризація фонду;
- присвоєння читацьким квиткам штрихкодів;
- введення електронного формуляра замість паперового;
- оперативність обслуговування користувачів;
- перевірка фондів за допомогою використання штрихкодів;
- автоматизоване списання літератури [3, с. 193–194].

Отже, наявність професійної АБІС спрощує роботу як бібліотекарям, так і користувачам. Значна кількість сучасних автоматизованих бібліотечних систем забезпечує можливість вибору для потреб конкретної бібліотеки. Вважаємо АБІС UniLib оптимальним варіантом для книгозбірні тих закладів освіти, де порівняно невеликий книжковий фонд, а її користувачами є переважно студенти та викладачі. Такий вибір допоможе забезпечити якісне автоматизоване обслуговування користувачів та оцифрування фонду.

Список використаних джерел

1. Бібліотечна система UniLib : веб-сайт. URL: <http://unilib.com.ua/web/uk> (дата звернення: 19.11.2023).
2. Інформація та документація. Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять : ДСТУ 7448:2013. [Чинний від 2014-07-01]. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. III. 41 с. (Національний стандарт України).
3. Палеха Ю. І., Іванова І. О., Черепуха Л. О. Бібліотечне фондознавство : навч. посіб. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 276 с.

Наталія Ляшук

кандидат філологічних наук, завідувач кафедри інформаційної, бібліотечної та архівної справи ВСП ЗВО «Відкритий міжнародний університет «Україна»» Луцького інституту розвитку людини, м. Луцьк, Україна

НОВІ ФОРМИ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ БІБЛІОТЕК

Ключові слова: бібліотека, культурна діяльність, форми роботи, бібліотечні заходи, дозвілля.

Для розвитку культурної та просвітницької діяльності, а також залучення більшої кількості користувачів бібліотеки намагаються використовувати сучасні й різноманітні форми роботи, для яких необхідний творчий підхід та актуальний зміст.

Фахівці бібліотечної справи стверджують, що «бібліотеки вже не можуть бути лише місцем видачі книжок та інших документів або тихого читання, бібліотеки мають стати активними, повними життя осередками, де кожен, хто до них завітає, зможе знайти для себе відповідні пропозиції. Аби бібліотеки і далі могли займати важливе і стабільне місце в житті локальної громади, вони мають стати спеціалізованими культурними центрами, освітніми, інформаційними інституціями, місцями для проведення дозвілля» [2, с. 5].

Виставкова діяльність вважається одним із традиційних видів робіт бібліотечних установ, проте за сучасних умов вона набула нових різноманітних форм. Тому разом із терміном «книжкова виставка» дедалі частіше почали використовувати таке поняття, як «бібліотечна виставка», оскільки, крім друкованих документів, часто експонуються електронні, аудіо-, відеодокументи, влаштовуються виставки живопису, світлин, рукоділля, архівних документів, етнографічних,

музейних, колекційних матеріалів тощо. Зазвичай бібліотечні виставки мають комбінований характер, коли в одній експозиції поєднуються різні носії інформації та інші матеріали.

До нових форм виставкової діяльності можемо віднести:

Бібліографічна мозаїка – «форма представлення довідково-бібліографічного апарату бібліотеки в цілому або ж певної групи бібліографічних матеріалів (бібліографічних покажчиків, путівників, списків, нарисів, оглядів, дайджестів тощо) у паперовій або електронній формах із метою популяризації їх як джерел ефективного пошуку інформації для користувачів бібліотеки» [6, с. 8].

Бібліомікс (від англ. mix – змішувати) – «тематичний бібліографічний огляд, до якого включають різноманітні бібліотечні документи: книги, періодичні видання, відео-, кіно-, фоно-, фотодокументи, електронні видання, плакати, посилання на інформаційні ресурси тощо» [7].

«Бібліофреш (від англ. fresh – свіжий) – бібліографічний огляд книжкових новинок» [6, с. 7].

Буктрейлер (від англ. booktrailer; book – книга, trailer – тягач, причіп) – «це короткий відеоролик (тривалістю до 3-х хвилин) за мотивами книги, що є сучасною формою реклами книги, засобом її просування, заохочення до читання. Основне його завдання – яскраво та образно розповісти про книгу зацікавити, заінтригувати читача. Такі бібліотечні відеоролики знімаються як про сучасні книги, так і про ті, що стали літературною класикою» [7].

Інтерактивна виставка (від англ. interactive – «той, що взаємодіє») – «виставка, яка містить інтерактивні експонати (елементи) і основною метою якої є залучення користувачів до створення (поповнення) експозиції. Може бути організована як у традиційному вигляді в приміщенні бібліотеки, так і в електронному – на сайті установи» [6, с. 8].

Виставка-інсталяція – «виставка, яка представляє собою просторову композицію, створену з різноманітних елементів – побутових предметів, промислових виробів та матеріалів, природних об'єктів, фрагментів текстової й візуальної інформації» [3]. Елементами інсталяції можуть бути різні об'єкти, включаючи предмети, малюнки, звук, віртуальну реальність, Інтернет. У бібліотечній роботі використовується книжкова інсталяція – просторова композиція, створена з книжкових видань, різних матеріалів та форм.

Розвиваючи культурну діяльність і пропагуючи культурне проведення дозвілля для користувачів бібліотек, фахівці методично розробляють та проводять різноманітні заходи. Серед сучасних, популярних форм бібліотечних заходів можемо виокремити такі: *бібліобар, бібліокараван, бібліокафе, бібліотечний non-stop, бібліошоу, бібліошопінг, інформаційний брифінг тощо*. Саме такі

заходи популяризують культуру читання і репрезентують книжковий фонд бібліотеки. Наприклад, *бібліокараван* – «цикл виїзних заходів, виставок, оглядів тощо, зазвичай об'єднаних певною темою, що організовуються з метою представлення в різних організаціях і установах. Спрямований на підвищення інтересу громади до бібліотечної інформації та послуг, популяризацію бібліотечних ресурсів з обраної теми. Програма бібліокараван розробляється відповідно до його мети і завдань. Він може бути самостійною акцією, у рамках якої можливе проведення й інших заходів, або ж складовою частиною різних бібліотечних масових дійств» [7].

Бібліошопінг – «форма масового заходу, під час якого один учасник, прорекламувавши книгу, пропонує іншому учаснику «придбати» її (тобто взяти в користування з бібліотечного фонду)» [2, с. 7].

Інформаційний брифінг – «сучасний спосіб спілкування з користувачами. На таких заходах у режимі прес-конференції можна не тільки відповідати на запитання користувачів стосовно пошуку інформації, а й проводити тематичні консультації. Брифінги можуть бути як самостійним заходом, так і частиною різних масових бібліотечних форм роботи» [6, с. 8].

Новою формою роботи для сучасних бібліотек стали масові заходи за межами бібліотеки, *бібліотечні акції* чи спільні акції з органами місцевого самоврядування, наприклад:

Бібліопікнік – «акція, що найчастіше проводиться на свіжому повітрі в рамках літніх читань. Користувачам пропонують різноманітні книжкові «частування» з цікавими назвами (бутерброд «Книжковий», «Шашлик – Всезнайко», Арт-десерт тощо). Іноді бібліотечний пікнік організовують і в приміщенні бібліотеки, потурбувавшись про створення відповідної атмосфери. Бібліотечний бульвар – захід, що проводиться на вулиці з метою реклами бібліотеки, книги і читання» [6, с. 6].

Флешбук – «книжковий флешмоб в Інтернеті. Це може бути розміщення фрагментів текстів видань у соціальних мережах, публікація уривків з улюблених книг, ознайомлення з ними друзів і передплатників сторінки з наведенням цитат, ілюстрацій, особистих думок та іншої інформації. Тобто флешбук – це презентація або знайомство з цікавими книгами за допомогою цитат, ілюстрацій, особистих переживань та іншої інформації про книгу» [6, с. 14].

Популярним проведенням дозвілля серед користувачів бібліотек є гра. Бібліотекарі пропонують сучасні, розвиваючі, інтерактивні форми гри чи спілкування в ігровій формі, наприклад:

Бібліокешинг (від англ. cache – схованка) – «гра, суть якої полягає в пошуку книжкових скарбів, що можуть бути заховані як у приміщенні бібліотеки, так і поза її межами. Користувачі бібліотеки,

котрі виконують роль шукачів скарбів (можливе формування кількох груп, що змагаються між собою), використовуючи підказки (наприклад, записки) або / та відповідаючи на запитання чи виконуючи певні завдання, знаходять схованку за схованкою і, зрештою, дістаються до головного скарбу» [7].

Бук-слем (від англ. Slam – штовхання, витіснення одне одного) – «змагання на кращу рекламну кампанію по просуванню обраної книги, можливо з елементами музичної театралізації. Учасники діляться на декілька команд. Завдання команди полягає в тому, щоб якомога краще розрекламувати книжку. Головне, що команди отримують однакові книжки. І за окремий проміжок часу треба показати уміння донести до глядачів свої емоції і почуття. Таким чином, рекламна книжкова кампанія повинна змусити купити, тобто прочитати книгу» [4].

Квест (від англ. quest – пошук, пошук пригод) – «інтелектуально-динамічна гра, що поєднує спортивне орієнтування, розв'язування інтелектуальних завдань тощо. Основою гри зазвичай є послідовне виконання заздалегідь підготовлених завдань командами або окремими гравцями. Гра має тему, мету, певний алгоритм, якого потрібно дотримуватися. Наприклад, учасник, який виконав перше завдання, в результаті отримує підказку для виконання другого і т.д» [7]. Таку гру в бібліотеці називають *бібліоквест*.

Сьогодні бібліотечний простір розподіляють на окремі зони для різноманітних нових форм взаємодії. У сучасні бібліотечній практиці використовують такі зони:

Інформаційний супермаркет – «проект, мета якого – створення системи навігації в бібліотеці, максимально адаптованої до потреб користувача для формування комфортного середовища» [4].

Коворкінг (англ. co-working – спільно працюють) – «це модель роботи, в якій учасники, залишаючись незалежними і вільними, використовують загальний простір для своєї діяльності» [6, с. 10]. К. С. Бережна відносить такий вид діяльності до соціокультурного напрямку роботи бібліотеки «коворкінг популярний серед фрілансерів, віддалених співробітників, перекладачів, програмістів, дизайнерів, підприємців. Коворкінг займає проміжне місце між роботою з дому і використанням окремого офісу» [1].

Серед нових форм організації дозвіллевої діяльності дуже популярними стали *майстер-класи*, особливо в бібліотеках для дітей. *Майстер-клас* – «це форма навчання, при якому відбувається передавання майстром учням досвіду, майстерності, найчастіше шляхом прямої та коментованої демонстрації прийомів роботи» [5].

Для проведення майстер-класів бібліотеки запрошують фахівців у певній галузі, надають для них певний бібліотечний простір, а досить часто самі бібліотекарі опановують якимсь прикладним мистецтвом та займаються з користувачами.

Важливими також у бібліотечній справі є заходи для підвищення професійної кваліфікації, професійного розвитку та навчання фахівців, наприклад, *коучинг, бібліотечний колсантинг*.

Отже, сучасна бібліотека пропонує нові форми діяльності, стає цікавою та доступною, залучає все більше користувачів, нових фахівців, самостійно знаходить ресурси для переформатування, яке відповідає реальним і потенційним потребам населення.

Список використаних джерел

1. Бережна К.С. Коворкінг як напрям соціокультурної діяльності публічних бібліотек України URL: <http://eprints.kname.edu.ua/51946/1/Berezhna%20K%281%29.pdf/> (дата звернення : 14.11.2023).
2. Вилегжаніна Т. Соціальне спрямування діяльності публічних бібліотек України. Регіональний аспект. *Бібліотечна планета*. 2016. № 4. С. 4–6.
3. Виставкова діяльність бібліотек. *Українська бібліотечна енциклопедія*. URL: <https://ube.nlu.org.ua/article>. (дата звернення 15.11.2023).
4. Матвійчук О. Є. Діяльність бібліотек – соціокультурних центрів у зарубіжних країнах. *Українські культурні дослідження*. URL: http://www.culturalstudies.in.ua/knigi_8_13.php. (дата звернення: 15.11.2023).
5. Рекомендації щодо організації надання бібліотечних послуг населенню в новостворених об'єднаних територіальних громадах (ОТГ). Національна бібліотека України ім. Ярослава Мудрого. URL : profy.nplu.org/download.php?lng=uk&pg=1332 (дата звернення 20.11.2023).
6. Сучасні форми роботи в бібліотеках / укл. О.Кузнецова. Київ: ЦБС Соломянського р-ну м. Києва. 2015. 16 с.
7. Твори культуру: бібліотечні інноваційні послуги : офіц. вебсайт. Українська бібліотечна асоціація. URL: <https://ula.org.ua/255-programi-proekti/4546-tvory-kulturu-bibliotechni-innovatsiini-posluhy> (дата звернення: 15.11.2023).

Ольга Подворнюк
*викладач Володимирського педагогічного фахового коледжу
імені Агатангела Кримського Волинської обласної ради,
м.Володимир, Україна*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ БІБЛІОТЕКИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Ключові слова: *бібліотека, користувач, цифровізація, інформаційні ресурси.*

Сучасна бібліотека є з'єднувальною ланкою між типами грамотності, типами культур, поколіннями, які виростили в окремих інфосередовищах – традиційних і цифрових, а також між типами інформаційних ресурсів. На переломному етапі розвитку суспільства переглядаються традиційні методи діяльності бібліотек і постає необхідність оновлення та збагачення колишніх теоретичних і практичних установок для того, щоб якнайкраще відповісти на питання часу.

Виходячи з умов, у яких людству доведеться жити в найближчому майбутньому, сьогодні необхідно замислюватись над кардинальним перетворенням бібліотечних установ, завдяки яким вони будуть максимально затребуваними суспільством. Бібліотека повинна розуміти поточні і прогнозувати перспективні інформаційні потреби користувачів, а також створювати та надавати відповідні послуги. Хоча із часом суть бібліотечного обслуговування залишається незмінною, постійне зростання потреб користувачів, розвиток новітніх технологій вимагають впровадження у практику роботи бібліотеки нових форм обслуговування для максимально повного задоволення інформаційних, освітніх і культурних запитів сучасного користувача. Як зауважує О. Онищенко, «для бібліотек завдання вписатися в цифрове середовище – невідворотна об'єктивна необхідність» [2].

У сучасних умовах інформаційного суспільства у рамках своєї інноваційної діяльності бібліотеки створюють та підтримують роботу інформаційних сайтів, зведених електронних каталогів, репозитаріїв, надають послуги віртуальної довідкової служби, доступ до зовнішніх електронних ресурсів, пропонують послуги замовлення літератури через мережу Інтернет тощо. Це допомагає запроваджувати нові послуги, формувати позитивний імідж, бути конкурентоспроможними, що зрештою і формує нову модель діяльності бібліотек.

Сьогодні центр уваги переноситься на головні критерії оцінювання роботи бібліотеки: високий професіоналізм бібліотечного

фахівця; повнота й оперативність задоволення запитів читачів; розширення додаткових бібліотечних послуг із метою забезпечення комфортного обслуговування.

На думку С. Спіріної, подальшу роботу бібліотечних установ необхідно активно розвивати у цифровому середовищі. Це означає розширення і покращення доступу до електронних ресурсів бібліотек, трансформацію мультимедійного простору, розвиток власних веб-сайтів та активну присутність у соцмережах. Також учена наголошує на необхідності налагодження цілодобового онлайн-діалогу з користувачами, щоб швидко та якісно виконувати їх запити, а також підвищити комунікаційні можливості у чатах [3].

У сучасних реаліях бібліотечні працівники повинні постійно шукати шляхи вдосконалення своєї діяльності, бути гнучкими, технологічно освіченими та соціально адаптивними, здатними відповідати на мінливі вимоги та потреби користувачів. Як слушно зауважує Т. Гранчак, «у новітніх умовах затребуваним стає фахівець-універсал, який здатен швидко переключатися з одного завдання на інше, поєднувати умовні технологічні компетентності із соціогуманітарними, розуміти можливості їх застосування у практичній діяльності» [10, с. 16].

Оновлений набір послуг вимагає від бібліотекарів відповідних умінь та навичок. Стратегією розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» передбачено актуалізацію системи знань, вмінь і навичок персоналу бібліотек і трансформацію системи їхньої безперервної освіти відповідно до міжнародних стандартів [33].

Очевидно, що в найближчій перспективі бібліотекарі зможуть швидко й ефективно знаходити потрібну інформацію в цифрових ресурсах, фільтрувати її та адаптувати до конкретних потреб користувачів.

С. Назаровець та Є. Кулик вважають, що в майбутньому саме технології штучного інтелекту (ТШІ) кардинально змінять модель бібліотечного обслуговування, а «бібліотекарям потрібно буде ще знайти своє місце у новому інформаційному середовищі» [1, с. 11]. Погоджуємось із думкою вчених, що «скоріш за все, більшість рутинних, одноманітних робіт виконуватимуть машини. Причому, це будуть не лише механічні завдання, а й ті, що пов'язані з аналізом та пошуком інформації для користувачів» [1, с. 11].

За сучасних умов багатство фонду, широкий доступ до інтернет-ресурсів і розвинуте дистанційне індивідуальне інформаційне обслуговування стають важливими факторами успішного функціонування бібліотек. Однак, показником їх успіху стає кількість дистанційних користувачів, яка постійно зростає і продовжить зростати в майбутньому. Погоджуємось із вченим С. Онищенком, що

зменшення кількості фізичних відвідувачів бібліотеки не є трагедією, оскільки одночасно значно збільшується число віртуальних відвідувачів [2].

Проте, як слушно зауважує С. Онищенко, «бібліотеку цифрової епохи не слід уявляти односторонньо – тільки як збір, обробку, використання електронних ресурсів, місце виходу у світову інформаційну мережу – Інтернет. Поряд із цифровою інформаційною продукцією, яка, безумовно, масштабно розширюватиметься, у ній збережуться і матимуть попит рукописи, книги, газети, журнали та інші «постояльці» традиційних бібліотечних фондів. Бібліотека, яка хоче відповідати вимогам плюралістичного суспільства, має поєднувати, гармонізувати в собі всі види інформаційних ресурсів на всіх видах носіїв інформації. У цьому – безпрограшна перспектива. Майбутнє бібліотеки забезпечить багатовидове ресурсне багатство, де, безумовно, цифрова інформація переважатиме» [2].

На нашу думку, перспективи розвитку дистанційного бібліотечного обслуговування в Україні та світі включають наступні аспекти:

1. *Розширення доступу до електронних ресурсів.* Книгозбірні продовжують збільшувати свою електронну колекцію, надавати доступ до електронних книг, журналів, баз даних та інших цифрових ресурсів. Важливим аспектом є забезпечення легкого і зручного доступу до цих ресурсів через онлайн-каталоги та інші електронні інструменти.

2. *Розвиток віртуальних бібліотек.* Бібліотеки будуть робити акцент на створенні віртуального простору, де користувачі зможуть отримувати інформацію, проводити дослідження і комунікувати з бібліотечними працівниками та іншими користувачами. Це може включати створення віртуальних читальних залів, дискусійних форумів та онлайн-семінарів.

3. *Розвиток електронних послуг.* Спектр ебібліотечних електронних послуг значно розшириться. Такі послуги, як дистанційне замовлення книг, можливість отримання консультацій та рекомендацій від бібліотечних фахівців через електронні канали зв'язку, а також можливість віртуального отримання документів і ресурсів будуть доступними у кожній книгозбірні.

4. *Збільшення комунікації з користувачами у соцмережах та інших онлайн-платформах.* Це може включати ведення блогів, організацію вебінарів та дискусійних груп, а також оперативні відповіді на запитання користувачів у месенджерах.

5. *Створення мобільних додатків,* що забезпечуватимуть зручний доступ до електронних книг, журналів, баз даних та інших ресурсів, які бібліотека надає. Це дає можливість читачам здійснювати

пошук та запозичення матеріалів, читати їх на своїх мобільних пристроях у будь-який зручний для них час та місце.

Мобільні додатки можуть надсилати користувачам повідомлення про нові надходження, нагадування про повернення термінових матеріалів тощо. Це дозволяє покращити комунікацію між бібліотекою та користувачами. Також вони можуть використовувати дані про читачів, їх читацькі інтереси та попередні взаємодії з бібліотекою для надання персоналізованих рекомендацій щодо книг та інших матеріалів. Це сприяє залученню користувачів та підвищує їх задоволення від користування бібліотекою.

6. *Використання ТШІ* в діяльності бібліотек має значний потенціал і може принести численні переваги. Наприклад, ШІ може аналізувати взаємодію користувачів з бібліотекою, їх запити і вподобання, щоб надавати персоналізовані рекомендації, пропонувати інтерактивні сервіси та підтримувати індивідуальні потреби.

Важливо зауважити, що слід критично розглядати поширену думку, що наступні покоління повністю перейдуть на роботу з електронними джерелами інформації. Сьогодні у провідних країнах світу з просунутим рівнем цифровізації (наприклад, скандинавських), громадяни пропагують збереження та розвиток друкарства, культивування інтересу до читання книги, гармонізації книги і комп'ютера. Проте «цифрове слово», все ж, переважатиме в усіх сферах життя. Закономірно, що бібліотеки продовжать перебудуватись для розвитку у нових реаліях [2].

Отже, сьогодні бібліотека є тим місцем, де продовжують зберігатися традиції, але, як показав досвід, вона швидко реагує на вимоги часу і впроваджує у роботу інноваційні технології, використовуючи для цього глобальну мережу Інтернет. Однак, незважаючи на активний розвиток дистанційного обслуговування, у бібліотеках світу і, зокрема, України важливо забезпечувати розумний баланс між необхідністю інновацій і збереженням традиційних форм обслуговування користувачів.

Список використаних джерел

1. Назаровець С., Кулик Є. Бібліотека 4.0: технології та сервіси майбутнього. *Бібліотечний вісник*. 2017. № 5. С. 3-14.
2. Онищенко О. С. Бібліотеки в цифровому середовищі: курс на індивідуальний інтегрований сервіс. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2019. Вип. 53. С. 9-18.
3. Спіріна С. В. Активізація розвитку електронних ресурсів світових бібліотек в умовах пандемії COVID-19. URL: <http://conference.nbu.gov.ua/report/view/id/1225>.

4. Терещенко І. Бібліотека і мобільні технології: тенденції та можливості. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського*. 2015. Вип. 41. С. 560-572.

5. Туровська Л. О. Бібліотечно-інформаційне обслуговування в контексті інформаційно-комунікаційної діяльності наукової бібліотеки. Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі: зб. матеріалів П'ятої міжнар. наук. конф., м. Київ, 23-24 червня 2022 р. / упоряд. З. М. Сverdлик, М. М. Цілина. Київ: Вид. центр КНУКіМ, 2022. С. 86-89.

6. Чотири простори бібліотеки: модель діяльності: практичний посібник / автори-укладачі: О. Бояринова, О. Бруй, Л. Лугова, Я. Сошинська, І. Шевченко; Українська бібліотечна асоціація. Київ: ВГО Українська бібліотечна асоціація, 2020. 104 с.

7. Biblioteca Nacional de España. URL: <https://www.bne.es/es>.

8. Biblioteca Nacional de Portugal. URL: https://www.bnportugal.gov.pt/index.php?option=com_content&view=frontpage&Itemid=1&lang=pt.

9. Biblioteca Nacional Digital. URL: <https://bndigital.bnportugal.gov.pt/>.

10. Bibliotek.DK. URL: <https://bibliotek.dk/>.

11. Lib4you. URL: <https://lib4you.org.ua/>.

12. Library of Congress. URL: <https://www.loc.gov/>.

13. National library of Norway. URL: <https://www.nb.no/>.

14. World Digital Library. URL: <http://www.wdl.org>.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія практика

МАТЕРІАЛИ

VII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю

30 листопада 2023 року

м. Луцьк

Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика: зб. матеріалів VII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. 30 листопада 2023 року / уклад. О. Л. Фаст. Луцьк: КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради. Частина 1. 2023. 148 с.

У збірнику матеріалів конференції узагальнено результати теоретико-практичних розвідок науковців, педагогів-практиків, молодих учених, здобувачів вищої та фахової передвищої освіти. Наукові роботи авторів присвячені основним тематичним напрямкам конференції: суспільствознавчій, мовній та іншомовній освіті, медіа освіті, дитинознавству та школознавству, мистецтвознавчій та інклюзивній освіті, сучасним оздоровчо-рекреаційним технологіям, професійній освіті.

Видання орієнтоване на фахівців у галузі педагогіки, психології, професійної освіти.

Тези доповідей подано в авторській редакції (збережено стилістику, орфографію та мову). Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела тощо.